RADA
GMINY DYDNIA
woj. podkarpackie

Uchwała Nr XII/80/2015

Rady Gminy Dydnia

z dnia 11 grudnia 2015r.

w sprawie przyjęcia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Dydnia na lata 2016-2025

Na podstawie art. 18 ust.2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2015 poz. 1515 z późn.zm) oraz art. 17 ust.1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2015, poz. 163 z późn.zm.)

Rada Gminy Dydnia uchwala co następuje:

§ 1

Przyjmuje się Gminną Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Dydnia na lata 2016 – 2025 w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2

Wykonanie Uchwały powierza się Wójtowi Gminy Dydnia.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2016r.

PRZEWODNICZĄCY
Rady Gminy
mgr Piotr Szul

Gmina Dydnia

Załącznik do Uchwały Nr XII/80/2015

Rady Gminy Dydnia z dnia 11 grudnia 2015 r.

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W GMINIE DYDNIA

na lata 2016-2025

Dokument opracowany metodą społeczno-konsultacyjną

Dydnia, październik – listopad 2015 roku

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP ... 3
2. PODSTAWA OPRACOWANIA I METODYKA PRACY NAD STRATEGIĄ ... 4
2.1. Podstawa prawna systemu pomocy społecznej w Polsce ... 4
2.2. Ustawy regulujące system pomocy społecznej ... 5
2.3. Podstawy prawne w zakresie planowania polityki społecznej w Unii Europejskiej ... 8
2.4. Dokumenty programowe ... 8
2.5. Metodyka pracy nad strategią ... 13
2.5.1. Uczestnicy budowania strategii ... 15
2.5.2. Proces uspołecznienia opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych ... 16
2.5.3. Zasady polityki społecznej ... 17
3. DIAGNOZA WARUNKÓW ŻYCIA W GMINIE ... 22
3.1. Charakterystyka Gminy – mapa występowania problemów społecznych – skala ich intensywności ... 38
3.2. Diagnoza problemów społecznych – charakterystyka grup społecznie wrażliwych ... 40
3.2.1. Ubóstwo ... 40
3.2.2. Bezrobocie ... 41
3.2.3. Niepełnosprawność ... 44
3.2.4. Problemy opiekuńczo-wychowawcze ... 46
3.2.5. Przemoc w rodzinie ... 48
3.2.6. Uzależnienia ... 49
3.2.7. Narkomania ... 49
3.2.8. Sytuacja osób starszych ... 50
3.2.9. Bezdomność ... 51
3.3. Identyfikacja najważniejszych problemów społecznych w gminie ... 51
3.3.1. Identyfikacja obszarów problemowych ... 51
3.3.2. Stan i możliwości pomocy społecznej ... 52
3.3.3. Identyfikacja podstawowych problemów społecznych według społeczności lokalnej ... 54
3.3.4. Generowanie problemów ... 54
3.3.5. Analiza problemów ... 56
3.3.6. Ustalenie priorytetów ... 60
3.3.7. Analiza SWOT ... 61
4. STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH ... 68
4.1. Założenia do Strategii ... 68
4.2. Misja ... 69
4.3. Określenie celów strategicznych i szczegółowych ... 69
4.4. Określenie wskaźników realizacji celów szczegółowych ... 72
4.5. Ustalenie priorytetów ... 74
4.6. Strategie działania do celów szczegółowych Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych ... 75
4.7. Zadania realizacyjne Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych ... 79
4.8. Harmonogram najważniejszych zadań związanych z realizacją Strategii ... 80
5. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA ... 84
6. SYSTEM WDROŻENIA, MONITORINGU I EWALUACJI ... 85
7. SPIS ZAŁĄCZNIKÓW ... 88
SPIS ILUSTRACJI ... 89

1. Wstęp

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, której zadaniem jest udzielanie wsparcia osobom i rodzinom, które znajdują się w trudnej sytuacji życiowej i nie potrafią przezwyciężyć jej przy wykorzystaniu własnych sił, możliwości i uprawnień.

W zamyśle ustawodawcy – własne siły i możliwości oznaczają nie tylko osobiste umiejętności jednostki, ale także możliwości bliższej i dalszej rodziny, sąsiadów, znajomych oraz szerszej społeczności lokalnej. Tak rozumiana pomoc społeczna z jednej strony daje szerokie możliwości działania, z drugiej jednak strony – w trudnych warunkach społeczno-gospodarczych, może te możliwości ograniczać. Pod wpływem przeobrażeń ekonomiczno – społecznych polityka społeczna w Polsce ulega przekształcaniu – od modelu typowo opiekuńczego, z rozbudowanym bezpieczeństwem socjalnym, do modelu pośredniego, wzmacniającego indywidualną aktywność każdego człowieka i jego odpowiedzialność za swój los. W rozwiązywaniu problemów społecznych najbardziej efektywna w perspektywie lat, jest nauka społeczności lokalnych niezbędnych umiejętności do radzenia sobie z problemami. I to ta metoda będzie podstawą realizacji celów strategicznych.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych jest wyrazem zintegrowanego planowania społecznego. W najbardziej ogólnym ujęciu oznacza sposób osiągania wyznaczonych celów poprzez sterowanie procesem rozwoju, integracji i polityki społecznej. Formuła otwartego, ciągłego przewidywania i projektowania przyszłości powinna stanowić przydatne pragmatyczne narzędzie regulacji rozwoju w sytuacji, gdy nadmiar celów w stosunku do ograniczonych środków utrudnia podejmowanie bieżących i przyszłych decyzji. Zmienność uwarunkowań zewnętrznych, występowanie sprzeczności a nawet konfliktów interesów i dążeń różnych grup społecznych narzuca konieczność przyjęcia negocjacyjnej formuły zarządzania polityką społeczną. Istotą jej jest dochodzenie do porozumienia społecznego, minimalizując sytuacje konfliktowe. Jest to, zatem formuła kształtowania strategii elastycznych, otwartych i dynamicznych wobec przyszłości.

Cele strategii powinny być wyrazem dążeń i aspiracji społeczności lokalnej zmierzających do rozwiązania zidentyfikowanych problemów, likwidacji barier i zagrożeń oraz do wykorzystania wszelkich szans tkwiących w potencjale ludzkim i materialnym dla przyszłej integracji. Strategia jest więc instrumentem umożliwiającym podejmowanie decyzji zarówno w najbliższym okresie, jak i w odległej perspektywie. Zasady realizacji polityki długofalowej określają cele strategiczne i zadania związane z ich realizacją. Działania i decyzje zarówno w najbliższym okresie, jak i decyzje w dalszym okresie powinny być podejmowane na podstawie niniejszej strategii.

Jako elastyczne narzędzie zarządzania Strategia będzie podlegać ciągłym zmianom – będą pojawiać się nowe, ważne cele, a część z przedstawionych w dokumencie straci swoją aktualność. Ten ciągły proces zmian jest jak najbardziej pożądany, ponieważ będzie on miernikiem działań i dążeń społeczności lokalnej.

Strategia została opracowana na lata 2016-2025.

2. Podstawa opracowania i metodyka pracy nad strategią

Podstawą prawną do opracowania niniejszej strategii jest zapis obowiązującej od 1 maja 2004 roku Ustawy o pomocy społecznej z 12 marca 2004 roku, który mówi, że do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy: *„opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka"* (art. 17 niniejszej Ustawy).

2.1. Podstawa prawna systemu pomocy społecznej w Polsce

Wyżej zacytowana Ustawa o pomocy społecznej określa:

1) zadania w zakresie pomocy społecznej;
2) rodzaje świadczeń z pomocy społecznej oraz zasady i tryb ich udzielania;
3) organizację pomocy społecznej;
4) zasady i tryb postępowania kontrolnego w zakresie pomocy społecznej.

Według Ustawy pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości (art. 2.1).

Pomoc społeczną organizują organy administracji rządowej i samorządowej, współpracując w tym zakresie, na zasadzie partnerstwa, z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi.

Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka (art. 3.1).

Ustawa wymienia również przypadki, w jakich udziela się pomocy społecznej. Według Ustawy o pomocy społecznej udziela się pomocy osobom i rodzinom w szczególności z powodu:

- Ubóstwa.
- Sieroctwa.
- Bezdomności.
- Bezrobocia.
- Niepełnosprawności.
- Długotrwałej lub ciężkiej choroby.
- Przemocy w rodzinie.
- Potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi.
- Potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności.
- Bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych.
- Trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej statut uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy udzielone w związku z okolicznością, o której mowa w art. 159 ust. 1 pkt 1 lit. c lub d ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach.
- Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego;
- Alkoholizmu lub narkomanii.
- Zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej.
- Klęski żywiołowej lub ekologicznej.

2.2. Ustawy regulujące system pomocy społecznej

Różnorodność problemów społecznych występujących w Gminie powoduje konieczność wzięcia pod uwagę także innych aktów prawnych regulujących system pomocy społecznej, które mają istotny wpływ na konstrukcję dokumentu i rozwiązywanie zadań społecznych w przyszłości. Są to m.in.:

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.) podstawowe prawa oparte na poszanowaniu wolności i sprawiedliwości, źródło wolności i praw człowieka i obywatela.

Ustawa z dnia 24 lipca 2015 r. o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015r. poz. 1217) regulująca nowy system poza ubezpieczeniowych świadczeń społecznych, finansowanych w całości ze środków budżetu państwa, całkowicie odrębny od systemu pomocy społecznej. Zamiast tak jak dotychczas szeregu różnych, niezależnych od siebie świadczeń Ustawa ta wprowadziła tylko jeden zasiłek rodzinny wraz z dodatkami, które zastąpiły istniejące zasiłki i świadczenia (np. zasiłek wychowawczy, świadczenie z funduszu alimentacyjnego, jednorazowy zasiłek macierzyński z pomocy społecznej, gwarantowany zasiłek okresowy).

Ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 roku o zmianie ustawy o zatrudnieniu socjalnym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015r. poz. 1217)

Ustawa o zatrudnieniu socjalnym stwarza szansę na powrót do społeczeństwa osobom, które z różnych powodów znalazły się na marginesie życia społecznego. Wychodzi również naprzeciw postulatom organizacji pozarządowych, które oczekują od państwa większego zaangażowania w aktywizację i edukację środowisk dotkniętych długotrwałym bezrobociem. Projekt Ustawy kładzie nacisk na edukację i aktywizację środowisk marginalizowanych zawodowo i społecznie, a także na wspieranie zatrudnienia dla tych grup. Regulacja ta ma zastosowanie przede wszystkim do osób, które nie posiadają własnych dochodów, a w szczególności osób bezdomnych w procesie wychodzenia z bezdomności, osób uzależnionych od alkoholu w procesie leczenia, osób uzależnionych od narkotyków w procesie leczenia, osób chorych psychicznie, długotrwale bezrobotnych, byłych więźniów oraz uchodźców.

Tym osobom Ustawa oferuje zatrudnienie socjalne, rozumiane jako uczestnictwo w „inkubatorach społecznych" - Centrach Integracji Społecznej - lub jako wspierane zatrudnienie socjalne u przedsiębiorców, w Centrach Integracji Społecznej bądź w ramach własnej działalności gospodarczej w formie spółdzielni.

Drugą formą pomocy przewidzianą w Ustawie jest wsparcie zatrudnienia osób, które uległy wykluczeniu społecznemu. Wsparcie może polegać na skierowaniu danej osoby przez powiatowy urząd pracy do pracy u przedsiębiorcy. W tej sytuacji pracodawca zobowiązuje się do zatrudnienia danej osoby przez okres do 18 miesięcy, zaś powiatowy urząd pracy do refundowania przedsiębiorcy ze środków Funduszu Pracy części wynagrodzenia przez pierwsze 12 dwanaście miesięcy zatrudnienia osoby.

Ustawa powołuje do życia Centra Integracji Społecznej, w których osoby znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej, np. bezdomne lub uzależnione od alkoholu, mogą liczyć na zatrudnienie socjalne. Osoby te mogą przebywać w centrach od 1 do 1,5 roku oraz otrzymywać pieniądze za wykonywaną pracę. W pierwszym miesiącu pracy wynagrodzenie jest równe 40% zasiłku dla bezrobotnych, a w okresie do jednego roku – 80% zasiłku.

Ustawa o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U. z 2011r. Nr 231, poz. 1375 z późn. zm.).

Według Ustawy ochronę zdrowia psychicznego zapewniają organy administracji rządowej i samorządowej oraz instytucje do tego powołane. Ustawa przewiduje, że w działaniach z zakresu ochrony zdrowia psychicznego mogą uczestniczyć stowarzyszenia i inne organizacje społeczne, fundacje, samorządy zawodowe, kościoły i inne związki wyznaniowe oraz grupy samopomocy pacjentów i ich rodzin, a także inne osoby fizyczne i prawne.

W świetle Ustawy ochrona zdrowia psychicznego polega w szczególności na:

1. promocji zdrowia psychicznego i zapobieganiu zaburzeniom psychicznym,
2. zapewnianiu osobom z zaburzeniami psychicznymi wielostronnej i powszechnie dostępnej opieki zdrowotnej oraz innych form opieki i pomocy niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym i społecznym,
3. kształtowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi, właściwych postaw społecznych, a zwłaszcza zrozumienia, tolerancji, życzliwości, a także przeciwdziałaniu ich dyskryminacji.

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. z 2014r. poz. 1118 późn. zm.).

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie jest ważnym aktem prawnym, wprowadzającym kompleksowe rozwiązania dotyczące podstawowych dziedzin działalności organizacji pozarządowych w Polsce. Obszary, które reguluje Ustawa, to: prowadzenie działalności pożytku publicznego (działalność odpłatna i nieodpłatna pożytku publicznego), uzyskiwanie przez organizacje pozarządowe statusu organizacji pożytku publicznego oraz konsekwencje z tym związane (warunki uzyskania statusu organizacji pożytku publicznego), nadzór nad prowadzeniem działalności pożytku publicznego, wolontariat.

Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U. z 2015r., poz. 1286)

Rozwiązywanie problemów alkoholowych zakłada, iż większość kompetencji i środków finansowych jest zlokalizowana na poziomie samorządów gmin, które na mocy Ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi uzyskały kompetencje do rozwiązywania problemów alkoholowych w społecznościach lokalnych. Ustawodawca w art. 4 [1] ust. 1 stanowi: „prowadzenie działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych oraz integracja społeczna osób uzależnionych od alkoholu należy do zadań gminy".

Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. z 2015r., poz. 149 z późn. zm.) określa zadania państwa w zakresie łagodzenia skutków bezrobocia, zatrudnienia oraz aktywizacji zawodowej bezrobotnych i innych osób poszukujących pracy.

Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2011r., Nr 127, poz. 721 z późn. zm.) wskazuje na rehabilitację zawodową i społeczną oraz zatrudnianie osób niepełnosprawnych zarówno na chronionym jak i otwartym rynku pracy, likwidację barier architektonicznych w budynkach użyteczności publicznej.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015r., poz. 875) reguluje kwestię zwalczania nielegalnej produkcji i dystrybucji narkotyków oraz terapii psychiatrycznej dla osób uzależnionych od środków odurzających.

Ustawa z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2010 r. Nr 125, poz. 842) nakłada na

gminę obowiązek tworzenia własnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, prowadzenia poradnictwa i interwencji w przypadku jej zaistnienia, opracowywania i realizacji programów ochrony ofiar przemocy oraz prowadzenia gminnych ośrodków wsparcia dla rodzin dotkniętych przemocą.

Ustawa z dnia 24 lipca 2015 r. o zmianie ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz ustawy o świadczeniach rodzinnych (Dz.U. z 2015 r. poz. 1302.). Ustawa ta określa:

- zasady pomocy państwa osobom uprawnionym do alimentów na podstawie tytułu wykonawczego, w przypadku bezskuteczności egzekucji;
- warunki nabywania prawa do świadczeń pieniężnych wypłacanych w przypadku bezskuteczności egzekucji alimentów, zwanych dalej „świadczeniami z funduszu alimentacyjnego";
- zasady i tryb postępowania w sprawach przyznawania i wypłacania z funduszu alimentacyjnego;
- zasady finansowania świadczeń z funduszu alimentacyjnego;
- działania podejmowane wobec dłużników alimentacyjnych.

Fundusz alimentacyjny stanowi system wspierania osób uprawnionych do alimentów środkami finansowymi z budżetu państwa.

Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 roku o dodatkach mieszkaniowych (Dz.U. z 2013 r. poz. 966 z późn. zm.). Ustawa reguluje zasady i tryb przyznawania, ustalania wysokości i wypłacania dodatków mieszkaniowych oraz właściwość organów w tych sprawach. Dodatek mieszkaniowy przysługuje osobom, którym średni miesięczny dochód na jednego członka gospodarstwa domowego w okresie trzech ostatnich miesięcy poprzedzających datę złożenia wniosku nie przekracza 175% kwoty najniższej emerytury brutto w gospodarstwie jednoosobowym i 125% tej kwoty w gospodarstwie wieloosobowym obowiązującej w dniu złożenia wniosku.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z dnia 9 czerwca 2011 (Dz.U. z 2015 r. poz. 332 z późn. zm.). Ustawa określa:

- zasady i formy wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych;
- zasady i formy sprawowania pieczy zastępczej oraz pomocy w usamodzielnianiu jej pełnoletnich wychowanków;
- zadania administracji publicznej w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- zasady finansowania wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- zadania w zakresie postępowania adopcyjnego.

Ustawa o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz.U. z 2015 r. poz. 513 późn. zm.). Ustawa określa:

- źródła dochodów jednostek samorządu terytorialnego oraz zasady ustalania i gromadzenia tych dochodów;
- zasady ustalania i przekazywania subwencji ogólnej oraz dotacji celowych z budżetu państwa.

Ustawa o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 roku (Dz.U. z 2015r. poz.1515). Ustawa określa zadania własne gminy w zakresie zaspokajania zbiorowych potrzeb mieszkańców, w tym pomocy społecznej, ochrony zdrowia, wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej.

2.3. Podstawy prawne w zakresie planowania polityki społecznej w Unii Europejskiej

Głównym celem polityki społecznej Unii Europejskiej jest wyrównywanie i polepszanie warunków życia i pracy obywateli Unii Europejskiej.

W zakresie polityki strukturalnej i Europejskiego Funduszu Społecznego istnieją regulacje podejmowane przez Radę, Parlament i Komisję Europejską, dotyczące Funduszy Strukturalnych Unii Europejskiej oraz polityki społecznej i wsparcia społecznego.

- Rozporządzenie Rady z dnia 21 czerwca 1999r. wprowadzające ogólne przepisy dotyczące Funduszy Strukturalnych (1260/99 WE),
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 czerwca 1999 w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (1783/99WE),
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 lipca 1999 w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego (1784/99WE),
- Rozporządzenie Rady z dnia 21 czerwca 1999r. dotyczące koordynacji pomocy w ramach strategii przedakcesyjnej dla krajów ubiegających się o członkostwo w Unii Europejskiej oraz zmieniające rozporządzenie 3906/89EWG (1266/99WE),
- Rozporządzenie Rady z dnia 21 czerwca 1999r. ustanawiające Instrument Przedakcesyjnej Polityki Strukturalnej (1267/1999WE).

2.4. Dokumenty programowe

Poziom europejski i międzynarodowy

„Europa 2020" jest nową strategią gospodarczą Unii Europejskiej zastępującą Strategię Lizbońską. Nowe wyzwania takie, jak światowy kryzys finansowy zmusiły Europę do redefinicji zarówno celów, jak i instrumentów wspierających rozwój gospodarczy.

Strategia „Europa 2020" ogniskuje się wokół trzech powiązanych ze sobą priorytetów:

1. Rozwój inteligentny (rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji).
2. Rozwój zrównoważony (wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej).
3. Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu (wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną).

Dla realizacji priorytetów i celów przygotowano siedem inicjatyw flagowych (projektów przewodnich), z czego kluczowymi dla polityki rynku pracy są dwie: „Mobilna Młodzież" i „Program na rzecz nowych umiejętności i miejsc pracy". Pozostałe, komplementarne inicjatywy to: „Europejski program walki z ubóstwem", „Unia innowacji", „Europejska agenda cyfrowa", „Europa efektywnie korzystająca z zasobów" oraz „Polityka przemysłowa w erze globalizacji".

Konwencja o Prawach Osób Niepełnosprawnych ratyfikowana przez Prezydenta Polski w roku 2012 ma na celu popieranie, ochronę i zapewnienie pełnego i równego korzystania ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności przez wszystkie osoby niepełnosprawne oraz popieranie poszanowania ich przyrodzonej godności. Dokument kładzie nacisk na prowadzenie konsultacji z osobami niepełnosprawnymi w zakresie spraw związanych z osobami niepełnosprawnymi oraz angażowanie tych osób, w tym niepełnosprawnych dzieci, w te procesy, za pośrednictwem reprezentujących je organizacji.

Poziom krajowy

Dokumentami strategicznymi mającymi wpływ na kształtowanie krajowej polityki społecznej są:

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030", która w przedstawionym Modelu rozwoju Polski do 2030 za jeden z głównych celów uznaje rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia, szczególnie osób z grup będących w gorszym położeniu na rynku pracy, rozwój ekonomii społecznej, kształcenie ustawiczne, poprawę dostępności zasobów mieszkaniowych, wsparcie rodzin w opiece nad dzieckiem, rozwój form i metod pracy z rodziną w kryzysie, wprowadzenie nowych form opieki nad osobami niesamodzielnymi, tworzenie modelu kompleksowego wsparcia osób starszych.

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego (SRKL)

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020 (SRKL) została przyjęta przez Radę Ministrów (uchwała nr 104 Rady Ministrów z dnia 18 czerwca 2013 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020).

SRKL jest jedną z dziewięciu strategii sektorowych stanowiących „inne strategie rozwoju" w rozumieniu ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. z 2009 r. Nr 84, poz. 712, z późn. zm.), realizujących średnio i długookresową strategię rozwoju kraju.

Głównym celem SRKL jest rozwijanie kapitału ludzkiego poprzez wydobywanie potencjałów osób w taki sposób, by mogły w pełni uczestniczyć w życiu społecznym, politycznym i ekonomicznym na wszystkich etapach życia.

Poza celem głównym w SRKL wyznaczono pięć celów szczegółowych:

- wzrost zatrudnienia;
- wydłużenie aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych;
- poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- poprawa zdrowia obywateli oraz podniesienie efektywności opieki zdrowotnej;
- podniesienie poziomu kompetencji i kwalifikacji obywateli.

Realizacja celu głównego oraz celów szczegółowych SRKL odbywać się będzie poprzez działania podejmowane na różnych etapach życia: od wczesnego dzieciństwa, poprzez edukację szkolną, edukację na poziomie wyższym, okres aktywności zawodowej i rodzicielstwa, do starości.

Pracom nad SRKL towarzyszyło przekonanie, że wysoka jakość kapitału ludzkiego ma znaczenie przy dokonywaniu życiowych wyborów, które przekładają się na jakość życia obecnego i przyszłych pokoleń.

Realizacja celów SRKL powinna, w perspektywie roku 2020, pozwolić na to, by Polska, dzięki rozwiniętemu rynkowi pracy i wysokiemu poziomowi zatrudnienia w połączeniu z wysokiej jakości systemem kształcenia oraz efektywną opieką zdrowotną, stawała się coraz bardziej nowoczesnym, atrakcyjnym i konkurencyjnym miejscem do życia.

Krajowy Program Reform (KPR)

Kluczowym elementem wdrażania strategii „Europa 2020" jest Krajowy Program Reform (KPR). KPR uwzględniając krajowe uwarunkowania sytuacji społeczno-gospodarczej, wyznacza cele, które Polska powinna osiągnąć w 2020 r. Celem **Krajowego Programu Reform na rzecz realizacji strategii „Europa 2020"** (przyjętego przez Radę Ministrów 26 kwietnia 2011 r.) jest budowa trwałych podstaw wzrostu gospodarczego, przy łączeniu celów unijnych z priorytetami krajowymi.

Przedstawione w nim reformy ukierunkowane na wzrost inteligentny, zrównoważony i sprzyjający włączeniu społecznemu, mają umożliwić przezwyciężenie barier wzrostu (tzw. wąskich gardeł – *ang. bottlenecks*) hamujących potencjał rozwojowy państw członkowskich UE, jednocześnie przyczyniając się do wzmocnienia pozycji UE na arenie międzynarodowej. W dokumencie jako jeden z celów przyjęto *Cel w zakresie przeciwdziałania ubóstwu*.

Polska wśród krajów UE-27 należy do państw o wysokiej wartości wskaźnika zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Z dostępnych raportów publikowanych przez Główny Urząd Statystyczny oraz na podstawie Europejskiego badania dochodów i warunków życia EU-SILC z 2012r. wynika, że odsetek osób zagrożonych ubóstwem lub/i wykluczeniem społecznym wyniósł w 2012 r. 26,7%. Poziom tego wskaźnika dla Polski sukcesywnie spada, ale nadal pozostaje wyższy niż średnia dla całej UE (24,8% w 2012 r.). Problem ubóstwa jest silnie powiązany z sytuacją na rynku pracy – wskaźnik ubóstwa lub wykluczenia społecznego jest najwyższy wśród osób bezrobotnych (w 2012 roku: 58,7%). W związku z tym kluczowymi dla przeciwdziałania ubóstwu są działania zwiększające szanse na zatrudnienie, zdefiniowane w celu w zakresie zatrudnienia. Jednocześnie, poprzez dostęp do usług wysokiej jakości, działania podejmowane w kierunku uzyskania przez osoby zdolne do pracy trwałego zatrudnienia należy łączyć z działaniami mającymi na celu włączenie społeczne osób zagrożonych ubóstwem. Świadczenie usług wysokiej jakości – w tym usług pomocy i integracji społecznej, usług opieki nad dziećmi i innymi osobami zależnymi (osoby niepełnosprawne, starsze), usług zdrowotnych, edukacyjnych, wsparcia w sprawach mieszkaniowych – jest niezbędne dla wsparcia działań ukierunkowanych na zwiększenie zatrudnienia. Problem ubóstwa i wykluczenia społecznego niekoniecznie musi wiązać się bezpośrednio ze zjawiskiem bezrobocia. W Polsce na ryzyko ubóstwa narażone są także rodziny z dziećmi, a w szczególności rodziny wielodzietne. Zasadne jest zatem m.in. **wzmocnienie wsparcia dla rodzin z dziećmi na utrzymaniu, szczególnie rodzin znajdujących się w relatywnie trudnej sytuacji materialnej, kontynuowanie pomocy rodzinom przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, a także podjęcie działań na rzecz zapewnienia warunków lokalowych dla rodzin najuboższych.**

Priorytety w ramach perspektywy finansowej 2014-2020

Cel w zakresie ograniczania ubóstwa realizowany będzie głównie z wykorzystaniem następujących priorytetów inwestycyjnych na poziomie krajowym w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 i RPO:

- 9.4 aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie,
- 9.7 ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym,
- 9.8 wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwiania dostępu do zatrudnienia,

a także uzupełniająco w ramach następujących priorytetów inwestycyjnych POIS:

- 9.1 inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych.

Ponadto cel będzie realizowany na poziomie regionalnym, gdzie wsparcie bezpośrednie udzielane będzie w ramach regionalnych programów operacyjnych (RPO).

Krajowy cel w zakresie przeciwdziałania ubóstwu zakłada obniżenie o 1,5 mln w stosunku do 2008 r. liczby osób zagrożonych ubóstwem i/lub deprywacją materialną i/lub żyjących w gospodarstwach domowych bez osób pracujących lub o niskiej intensywności pracy.

Krajowy Program Przeciwdziałaniu Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020 (MPiPS)

„Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020: Nowy Wymiar Aktywnej Integracji" stanowić będzie uszczegółowienie i uzupełnienie dokumentów strategicznych, w szczególności celu szczegółowego 3 Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020 (SRKL), w zakresie objętym warunkiem 9.1 warunkowości ex-ante dla Europejskiego Funduszu Społecznego, dotyczącym istnienia i realizacji krajowych strategicznych ram polityki na rzecz ograniczania ubóstwa i aktywnej integracji osób wykluczonych.

Celem głównym Programu jest ograniczenie ubóstwa i wykluczenia społecznego poprzez działania zmierzające do zwiększenia aktywności społecznej, oraz zwiększenia gotowości do podejmowania pracy, a tym samym poprawy poziomu zatrudnienia.

W programie wskazano pięć celów operacyjnych:

1. Usługi dla aktywności i profilaktyki – ograniczenie wykluczenia dzieci i młodzieży,
2. Gwarancje dla przyszłości młodzieży – stworzenie szansy dla młodzieży na wejście w rynek pracy,
3. Aktywna osoba, zintegrowana rodzina, odpowiedzialne lokalne środowisko,
4. Zapobieganie niepewności mieszkaniowej,
5. Seniorzy – bezpieczni, aktywni i potrzebni.

Ponadto prowadzone będą działania i realizowane programy rządowe obejmujące:

- Zmiany w systemie pomocy społecznej (MPiPS),
- Wsparcie dla bezrobotnych najbardziej oddalonych od rynku pracy (MPiPS),
- Zmiana zasad podlegania ubezpieczeniu społecznemu wobec niektórych rodzajów wykonywania pracy (MPiPS),
- Wsparcie rodzin z dziećmi oraz dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej (MPiPS),
- Wsparcie dla opiekunów osób niepełnosprawnych (MPiPS),
- Rozwój sektora ekonomii społecznej (MPiPS),
- Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i ubóstwu poprzez wspieranie aktywności organizacji pozarządowych (MPiPS),
- Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób starszych (MPiPS),
- Przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego młodzieży (MPiPS/OHP),
- Wspieranie rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji finansowej poprzez zapewnienie funkcji socjalnej szkoły (MEN),
- Pomoc państwa w zakresie dożywiania (MPiPS).

Poziom regionalny

Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2020

Strategia na lata 2007-2020 jest trzecim dokumentem programowym przygotowanym przez Zarząd Województwa od momentu wprowadzenia reformy ustrojowej i administracyjnej państwa i ustanowienia województwa samorządowego jako podmiotu realizującego własną politykę regionalną.

Dokument jest zgodny ze Strategią Rozwoju Kraju 2007-2015 oraz Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, które uwzględniają zapisy nadrzędnego dokumentu programowego Unii Europejskiej, tj. Strategicznych Wytycznych Wspólnoty (SWW).

Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2020 wyznacza cele i działania, służące przełamywaniu strukturalnych problemów gospodarczych i społecznych oraz podnoszeniu konkurencyjności regionu. Są to wyzwania, którym województwo podkarpackie musi sprostać w dobie postępującego procesu globalizacji, liberalizacji i rozwoju gospodarki opartej na wiedzy.

Celem strategicznym jest „podniesienie krajowej i międzynarodowej konkurencyjności gospodarki regionu poprzez wzrost jej innowacyjności, a tym samym efektywności, która stworzy warunki do zrównoważenia rynku pracy oraz wzrostu dochodów i poziomu życia ludności".

Obszar strategiczny: „Kapitał społeczny" rozumiany jako potencjał demograficzny, społeczno-kulturowy, edukacyjny, a także jako mobilność zawodowa i przestrzenna mieszkańców regionu, jest jednym z podstawowych uwarunkowań decydujących o szybkim rozwoju i bogactwie regionu. Aby nie dochodziło do zakłócenia i kryzysu rozwoju, każdy z tych czynników musi występować w odpowiedniej proporcji w stosunku do pozostałych. Dlatego też podejmowane działania w ramach tego obszaru strategicznego powinny zmierzać do rozwoju szeroko pojmowanego kapitału społecznego.

Celem strategicznym obszaru „Kapitał społeczny" jest: *wszechstronny rozwój kapitału społecznego, umożliwiający pełne wykorzystanie potencjału i możliwości rozwoju osobistego mieszkańców regionu.*

Do realizacji powyższego celu posłużą m.in. poniżej przedstawione priorytety, którym podporządkowane zostały kierunki działań:

Priorytet 1: Poprawa jakości systemu edukacji jako warunek pogłębiania wiedzy i wzrostu kompetencji.
Kierunek działania 1:
Zwiększenie dostępu do edukacji od najmłodszych lat życia.
Kierunek działania 2:
Wspieranie otwartości edukacji.
Kierunek działania 3:
Podniesienie jakości kształcenia.
Kierunek działania 4:
Dostosowanie systemu kształcenia, w tym ustawicznego, do potrzeb rynku pracy.

Priorytet 2: Wzmocnienie jakościowego rozwoju zasobów pracy regionu.
Kierunek działania 1:
Wzrost zatrudnialności osób bezrobotnych i biernych zawodowo.
Kierunek działania 2:
Podniesienie kompetencji i rozwój kadr regionu.

Poziom lokalny

Strategia Rozwoju Gminy Dydnia do roku 2020

W zakresie pomocy społecznej, zadania gminy będą się koncentrować na usprawnieniu systemu kierowania, a mianowicie na realizacji misji gminy tj.:

Jesteśmy Gminą położoną w dolinie rzeki San,
na Pogórzu Dynowskim i Przemyskim,
gdzie zasobni mieszkańcy dbając o środowisko naturalne
i bogate dziedzictwo kulturowe budują nowoczesną infrastrukturę
oraz tworzą warunki dla rozwijania działalności gospodarczej,
rozwoju ludzi, wypoczynku i turystyki.

Zasadniczymi celami powyższej działalności w zakresie obejmującym kierunki działań Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych, są następujące cele strategiczne aktualnej Strategii Rozwoju Gminy Dydnia:

- Obniżony poziom bezrobocia.
- Większa zaradność mieszkańców w zakresie poprawy warunków bytowych.
- Poprawa poziomu przedsiębiorczości.
- Wysoki poziom uczestnictwa społeczeństwa w kulturze.
- Zapewnione możliwości rozwijania zainteresowań, samorealizacji, zmiany i podnoszenia kwalifikacji zawodowych.
- Wysoka gotowość bezrobotnych do podejmowania pracy.
- Wzrost aktywności w zakresie poprawy swojej sytuacji życiowej – wyższa aktywność mieszkańców.
- Zapewnione potrzeby żywieniowe osób w rodzinach o niskim poziomie dochodów oraz w rodzinach patologicznych i niezaradnych życiowo.
- Gmina przygotowana do udzielenia schronienia osobom będącym w potrzebie - dysponowanie lokalami zastępczymi, socjalnymi i chronionymi.
- Dostępna szeroka oferta podnoszenia lub zmiany kwalifikacji zawodowych.
- Zapewnione profesjonalne poradnictwo psychologiczno-pedagogiczne i prawne.
- Zwiększone możliwości rozwoju zainteresowań dzieci i młodzieży.
- Obniżenie zjawiska uzależnień od używek (alkohol, tytoń).
- Poprawa dostępu do lecznictwa specjalistycznego i rehabilitacji.
- Poprawa świadomości zdrowotnej społeczeństwa, upowszechniony zdrowy styl życia.
- Wysoki poziom profilaktyki zdrowotnej.
- Rozwinięta opieka nad osobami w podeszłym wieku i osobami z zaburzeniami psychicznymi.
- Wyższy poziom udziału osób niepełnosprawnych w życiu społecznym.
- Wysoka skuteczność organizacji pozarządowych w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na realizację zadań statutowych.
- Wysoki poziom uczestnictwa społeczeństwa w kulturze.
- Wysoki stopień integracji i zrozumienia potrzeb pomiędzy różnymi grupami wiekowymi.

2.5. Metodyka pracy nad strategią

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych obejmuje horyzont czasowy 2016-2025. Przyjęty horyzont wynika z czasokresu obowiązywania innych dokumentów planistycznych krajowych i europejskich kształtujących politykę społeczną oraz umożliwiających aplikowanie o środki na realizację zadań wynikających z założonych w nich celów strategicznych stanowiących odniesienie dla opracowanego dokumentu.

W celu opracowania dokumentu zgodnie z ustawą o pomocy społecznej, zostały opracowane modele, które umożliwiły zebranie danych, co pozwoliło na sporządzenie kompleksowej diagnozy sytuacji społecznej, określenie celów strategicznych i operacyjnych, indykatywnej listy projektów oraz sposobu monitorowania i realizacji Strategii.

Proces przygotowywania gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych składał się z 4 zasadniczych etapów. Zostały one syntetycznie zaprezentowanie na poniższym rysunku.

ETAP I
Przedstawienie procesu tworzenia strategii;
Przeprowadzenie diagnozy sytuacji społecznej w gminie;
Zidentyfikowanie potrzeb mieszkańców.

↓

ETAP II
Identyfikacja i kategoryzacja problemów społecznych;
Ocena zasobów społecznych gminy i instytucji działających na jej terenie;
Ocena doświadczeń tych podmiotów w rozwiązywaniu problemów społecznych;
Sformułowanie potrzeb społecznych

↓

ETAP III
Sformułowanie gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych:
- założenia;
- sformułowanie misji;
- sformułowanie celów strategicznych i szczegółowych

↓

ETAP IV
Opracowanie projektów realizacyjnych
Przygotowanie ramowego planu działania

Wyjściowym materiałem diagnostycznym dla budowanej strategii była analiza badawcza problemów społecznych na podstawie dokumentacji będącej w dyspozycji Gminnego Ośrodka

Pomocy Społecznej w Dydni. Korzystano również z informacji pozyskanych z Urzędu Gminy w Dydni, Głównego Urzędu Statystycznego, Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych przy Radzie Gminy Dydnia, Powiatowego Urzędu Pracy w Brzozowie, jednostek organizacyjnych gminy oraz instytucji współpracujących i współdziałających w obszarze polityki społecznej. Punktem wyjścia była analiza problemów oraz analiza strategiczna - SWOT polegająca na identyfikacji czynników rozwojowych tj. wewnętrznych słabych i mocnych stron istniejących oraz zewnętrznych szans i zagrożeń w otoczeniu.

Przy określaniu celów strategicznych i operacyjnych dążono do ujęcia w nich obszarów, które umożliwią nie tylko podejmowanie działań kształtujących przyszłość Gminy, ale także mających na celu zaspokajanie bieżących potrzeb społecznych. Kształtowanie celów w sposób funkcjonalny umożliwiło adekwatne dopasowanie działań do zdiagnozowanych problemów występujących w danym obszarze problemowym, a także aplikowanie o środki zewnętrzne zgodnie z kształtem obowiązujących dokumentów programowych.

Dokument został opracowany w oparciu o następujące zasady współpracy:

- **Kompleksowości** – przy opracowywaniu Strategii zostały wzięte pod uwagę wszystkie obszary występowania problemów społecznych na terenie gminy Dydnia.
- **Partnerstwa** – w opracowanie Strategii zaangażowano partnerów społecznych.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Dydnia na lata 2016-2025 została opracowana metodą społeczno-konsultacyjną. W procesie programowania i opracowania Strategii bardzo istotną rolę odegrały konsultacje społeczne, mające na celu zbudowanie sprawnego modelu organizacyjnego dla realizacji założonych celów na obszarze

Gminy Dydnia. Ponadto w ramach metodyki opracowywania Strategii zostały wykorzystane wywiady bezpośrednie z pracownikami Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Dydni.

W trakcie prac nad opracowaniem Strategii zostały zorganizowane **warsztaty diagnostyczno-projektowe**, na które zostali zaproszeni radni, sołtysi miejscowości, mieszkańcy Gminy, pracownicy Urzędu Gminy oraz jednostek organizacyjnych (zaproszenie do włączenia się w prace nad Strategią zostało umieszczone na stronie internetowej Gminy Dydnia.

Na warsztat diagnostyczno-projektowy pisemne zaproszenia otrzymało 60 osób reprezentujących wyżej wskazane grupy. Poniżej zamieszczono wykaz osób, które uczestniczyły w warsztatach diagnostyczno-projektowych w dniu 5 listopada 2015 roku:

Lp.	Imię i nazwisko	Pełniona funkcja
1.	Adamski Jerzy Ferdynand	Wójt Gminy Dydnia
2.	Bluj Dorota	Dyrektor Samorządowego Przedszkola w Dydni
3.	Bok Halina	GOPS Dydnia
4.	Cioban Andrzej	Radny Gminy Dydnia
5.	Czerkies Beata	Przewodnicząca Stowarzyszenia na rzecz Rozwoju Wsi Jabłonka/Kierownik ROiK w UG
6.	Czopor Alfreda	Sołtys wsi Ulucz
7.	Kłyż Andrzej	Sołtys wsi Temeszów
8.	Kopczyk Ryszard	Radny Gminy Dydnia/sołtys wsi Niebocko
9.	Kozłowska Zofia	Dyrektor ZOS
10.	Kupczakiewicz Marek	Nauczyciel Zespołu Szkół w Dydni
11.	Orłowski Andrzej	Sołtys wsi Końskie
12.	Pałys Stanisław	Zastępca Wójta Gminy Dydnia/Sołtys wsi Jabłonka
13.	Pilawska Anna	GOPS Dydnia
14.	Przystasz Elżbieta	Dyrektor Szkoły Muzycznej I st. w Dydni
15.	Rychlicka Cecylia	Sołtys wsi Krzemienna
16.	Skawińska Halina	Nauczyciel Szkoły Podstawowej w Wydrnej
17.	Stachyrak Anna	Kierownik Referatu Podatków i Opłat UG Dydnia
18.	Szelest Teresa	Kierownik GOPS
19.	Turoń Zofia	Sołtys wsi Krzywe
20.	Wal Krzysztof	Pracownik Urzędu Gminy w Dydni
21.	Wydrzyński Edward	Sołtys wsi Wydrna
22.	Żaczek Ryszarda	Przewodnicząca Koła Gospodyń Wiejskich w Niebocku

Kolejnym etapem konsultacji społecznych było zamieszczenie projektu Strategii na stronie internetowej Urzędu Gminy w Dydni z możliwością zapoznania się z dokumentem i zgłaszania propozycji zmian i uwag do Strategii.

Strategia jest dokumentem uwzględniającym programy i projekty, które zostały przyjęte do realizacji bądź będą przyjęte w późniejszym terminie. Ma charakter otwarty, może być ciągle aktualizowana, udoskonalana i mogą być modyfikowane kierunki i sposoby realizacji założonych celów. Będzie służyć do pozyskiwania środków finansowych z budżetu państwa i funduszy Unii Europejskiej na realizację projektów ze sfery społecznej.

2.5.1. Uczestnicy budowania strategii

Metoda aktywnego planowania posłużyła dla określenia podstawowych celów, kierunków oraz działań. Zrealizowana została z udziałem przedstawicieli wiodących środowisk i organizacji:

- przedstawicieli samorządu Gminy Dydnia;

- przedstawicieli Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Dydni;
- przedstawicieli instytucji edukacyjnych z obszaru Gminy Dydnia;
- przedstawicieli Posterunku Policji w Dydni;
- przedstawicieli Powiatowego Urzędu Pracy w Brzozowie;
- przedstawicieli pozarządowych organizacji społecznych;
- przedstawicieli sołectw.

W proces opracowywania dokumentu zostały włączone dwa zespoły.

Zespół zadaniowy ds. opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Dydnia na lata 2016-2025 powołany przez Wójta Gminy Dydnia, w którego skład weszli:

1) Przewodniczący Zespołu – Stanisław Pałys

2) Wiceprzewodniczący Zespołu – Teresa Szelest

3) Członkowie Zespołu:

- Zofia Pytlowana
- Beata Czerkies
- Małgorzata Pomykała
- Stanisław Pytlowany
- Jan Kopija
- Anna Stachyrak
- Zofia Kozłowska
- Andrzej Sokołowski
- Jacek Adamski

W pracach Zespołu uczestniczyli także zaproszeni przez Przewodniczącego Zespołu: Przewodniczący Rady Gminy oraz przedstawiciel Rady Gminy.

Grupa robocza ds. opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Dydnia na lata 2016-2025 powołana Zarządzeniem Wójta Gminy Dydnia (Zarządzenie Nr 159/A/2015 Wójta Gminy Dydnia z dnia 29.09. 2015r.).

Strategia została opracowana pod kierunkiem ekspertów zewnętrznych.

Eksperci RES MANAGEMENT s.c. Brzozów:

1.	Paweł Mentelski	ekspert, konsultant i moderator, prace redakcyjne
2.	Tomasz Bartnicki	ekspert, konsultant i moderator
3.	Maciej Jednakiewicz	konsultant
4.	Justyna Kostecka	konsultant, prace redakcyjne

Korzystanie z pomocy ekspertów zewnętrznych, zapewniło poprawność metodologiczną oraz umożliwiło obiektywizację procesu budowy Strategii.

2.5.2. Proces uspołecznienia opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych

Uspołecznienie procesu planowania strategicznego jest wymogiem Unii Europejskiej i wiąże się w praktyce z zastosowaniem w procesie planowania, co najmniej dwóch z czterech niżej podanych zasad polityki strukturalnej Unii Europejskiej:

- **programowanie** – obowiązek tworzenia długookresowych strategii i planów rozwoju na poziomie narodowym, wojewódzkim i wszędzie tam, gdzie jest to uzasadnione potrzebami lokalnymi – także na poziomie gmin i powiatów;
- **subsydiarność** – jasne określenie kompetencji władzy wykonawczej różnych szczebli i upoważnienie (na mocy stosowanych aktów prawnych) samorządów do programowania i realizacji polityki społecznej regionu;
- **partnerstwo** – statutowy obowiązek konsultowania polityki społecznej z partnerami społecznymi na każdym poziomie programowania polityki społecznej;
- **koncentracja** – wybór i ustalenie hierarchii priorytetów w ramach programów operacyjnych i systematyczne zwiększanie przydziału środków na te działania w obszarach, na których koncentrują się problemy społeczne i ekonomiczne.

2.5.3. Zasady polityki społecznej

Należą do nich:

- **Zasada pomocniczości** (cytowana powyżej zasada subsydiarności) – można ją też tłumaczyć tak: najpierw pomagasz sobie sam, potem liczysz na pomoc rodziny, następnie społeczności lokalnej (organizacje pozarządowe, samorząd), a na końcu państwa. Państwo pojawia się dopiero wtedy, gdy działania na „niższych szczeblach" okazały się niewystarczające.
- **Zasada efektów odłożonych w czasie** - np. system emerytalny: płacisz dziś, „zwrot" pieniędzy następuje po latach. Inny przykład - zmiana nauczania przynosi efekty, kiedy nowe pokolenie, inaczej wykształcone, zastępuje poprzedników. Pamiętajmy, że zapowiedź zmian organizacyjnych czy prawnych z reguły powoduje wzrost oczekiwań. „Odkładany w czasie" efekt zmian często wywołuje rozgoryczenie, niepokój, pretensje, odruchy protestu, buntu, nawet rozruchy.
- **Zasada szerokiego zasięgu skutków, inaczej zasada promieniowania efektów**. Oto przykład: w pierwszej połowie lat 90-tych w Niemczech wprowadzono ubezpieczenia pielęgnacyjne, obowiązkowe i powszechne. Spowodowało to wzrost zatrudnienia niskokwalifikowanych kobiet w średnim wieku, odciążenie rodziny od bezpośredniej opieki nad niepełnosprawnymi członkami rodziny, zwiększyło poczucie bezpieczeństwa socjalnego.
- **Zasada akceptacji społecznej** - jeżeli działania władz budzą pozytywne emocje społeczne (np. organizowanie wakacji dla dzieci czy rozgrywek sportowych), efekt jest szybki. Jeśli natomiast władza lokalna musi zabiegać o akceptację swoich zamiarów, wówczas należy przygotować plan, który powinien zawierać:
  - wyjaśnienie celu podjętego działania,
  - jawność wszelkich poczynań,
  - poparcie uznanych w środowisku autorytetów,
  - akcję informacyjną poprzedzającą decyzje,
  - zaangażowanie do realizacji celu jak największej liczby osób i instytucji,
  - obserwowanie, wskazywanie i podkreślanie pierwszych sukcesów i wspólne ich świętowanie,
  - ujawnianie trudności i ewentualnych niepowodzeń.
- **Zasada kontroli społecznej** - każda zbiorowość lokalna rozwija własny system „miar", ocen, nakazów i zakazów, sankcji, a także uznania. Trzeba to brać pod uwagę planując strategię.

- **Zasada aktywności, zaangażowania społecznego, polega na włączaniu w lokalne życie społeczne jak największej grupy mieszkańców**. Przykładem są np. organizacje pozarządowe, skupiające rodziców dzieci niepełnosprawnych, diabetyków czy kobiety po zabiegu mastektomii, ale także towarzystwa regionalne i wspólnoty mieszkaniowe.
- **Zasada kompleksowości i sprzężenia zwrotnego** – zmiany dokonane w jednym obszarze życia zawsze powodują zmiany w innych jego dziedzinach. Na przykład taki ciąg skutków: brak wykształcenia – brak pracy – brak dochodu – zasiłek – utrata poczucia wartości – niechęć do otoczenia – obniżenie poziomu życia, konflikty z rodziną – przestępczość, alkoholizm. Takie „ciągi" zdarzeń to częste schematy biografii podopiecznych pomocy społecznej.
- **Zasada pozornego altruizmu** (pomoc tzw. osobom wykluczonym w interesie osób niewykluczonych) – wprowadzając jakieś działania społeczne, argumentujemy dobrem powszechnym: musimy pomóc ludziom starym i niepełnosprawnym, bezradnym (dzieciom), bezdomnym. Trzeba mieć na uwadze, że jest także inna strona wyrażająca się w pytaniu: „Co ja z tego będę mieć?". Obie są ważne. Żadnej nie można ani lekceważyć, ani oceniać jako gorszej[1].

Przy opracowaniu Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Dydnia na lata 2016-2025 uwzględniono wyżej wymienione zasady.

Przyczyny i czynniki powodujące konieczność korzystania z pomocy społecznej w Gminie Dydnia.

Pomoc społeczną tworzą organy administracji rządowej i samorządowej przy współudziale organizacji pozarządowych, fundacji, stowarzyszeń, Kościoła i innych związków wyznaniowych, pracodawców oraz osób fizycznych i prawnych.

Skuteczne przeciwdziałanie problemom społecznym musi opierać się na ciągłej diagnozie sytuacji oraz prawidłowym przepływie informacji. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej będzie podejmował odpowiednie działania, dzięki którym możliwe będzie rozpoznanie źródła zagrożeń życia społecznego na obszarze gminy. Zwiększy to efektywność podejmowanych działań i skuteczność reagowania Ośrodka i instytucji z nim współpracujących na aktualnie występujące problemy. Do tych działań należeć będzie:

- analiza rzeczywistych potrzeb występujących w gminie,
- zabezpieczenie niezbędnych środków finansowych pozwalających na zaspokojenie potrzeb,
- rozpoznanie głównych problemów społecznych, ich rozmiaru i zasięgu,
- ustalenie zasad współpracy przy wymianie informacji między instytucjami i organizacjami współpracującym z Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej.

Zgodnie z art. 4 ustawy o pomocy społecznej osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej zobowiązane są do współdziałania w rozwiązywaniu ich trudnej sytuacji życiowej.

Szczególnie istotny jest aktywny udział osób i rodzin ubiegających się o pomoc, chęć współpracy oraz właściwe i w pełni wykorzystanie własnych możliwości i uprawnień. Dlatego też podstawowym narzędziem pracy będzie szeroko rozumiana praca socjalna. Szczególny nacisk położony będzie na współudział osoby i rodziny w rozwiązywaniu trudnych sytuacji życiowych. Aby osiągnąć ten cel należy podejmować takie działania wobec jednostki, aby zmieniła swój sposób myślenia, postawę z biernej i roszczeniowej na aktywną, tak aby będąc w sytuacji kryzysowej w pierwszej kolejności potrafiła wykorzystać własne możliwości.

[1] http://www.mps.gov.pl/index.php?gid=969

Praca nad uświadamianiem klientowi, że to on jest odpowiedzialny za rozwiązanie własnych problemów uwieńczone powinno być podpisaniem kontraktu socjalnego. Kontrakt socjalny nakłada na osobę bądź rodzinę szereg zobowiązań monitorowanych przez pracownika socjalnego. Należyte wywiązywanie się z ustaleń może być wynagradzane pomocą finansową. Taki sposób działania ma na celu pobudzanie większej aktywności klienta i działa mobilizująco na poszukiwanie samodzielnych rozwiązań. Prowadzi do zbudowania świadomości osoby lub rodziny, że tkwi w niej potencjał do zmian, a wszystkie jej wysiłki są wspierane przez Ośrodek.

Z przeprowadzonej analizy dokumentów znajdujących się w posiadaniu Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Dydni wynika, że od kilku lat główną przyczyną korzystania z pomocy społecznej jest ubóstwo i bezrobocie.

Tabela 1. Dane o korzystających z pomocy społecznej

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Świadczenia przyznane w ramach zadań własnych – ogółem					
Liczba osób, którym decyzją przyznano świadczenie	707	778	775	775	755
Liczba rodzin ogółem	395	414	413	422	427
Liczba osób w rodzinach	1540	1583	1586	1540	1550
Świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych – ogółem					
Liczba osób, którym decyzją przyznano świadczenie	5	7	4	5	6
Liczba rodzin	5	7	4	5	6
Liczba osób w rodzinach	5	7	4	8	10

Źródło: dane GOPS w Dydni

Krąg osób i rodzin korzystających z różnorodnych form wsparcia jest szeroki i odzwierciedla problemy występujące w Gminie. Niejednokrotnie osoby i rodziny korzystają równocześnie z pomocy realizowanej przez inne podmioty (stypendia socjalne, dodatki mieszkaniowe).

Prawo do świadczeń z pomocy społecznej przysługuje osobom i rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji finansowej przy jednoczesnym wystąpieniu, co najmniej jednej z wymienionych okoliczności: ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, bezrobocia, niepełnosprawności, długotrwałej lub ciężkiej choroby, przemocy w rodzinie, potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, bezradności w sprawach opiekuńczo wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych i wielodzietnych, trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego, alkoholizmu lub narkomanii, zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowych.

Tabela 2. Powody korzystania z pomocy społecznej

Powód trudnej sytuacji życiowej	2010		2011		2012		2013		2014	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
ubóstwo	331	1 392	418	1534	392	1588	305	1214	430	1555
sieroctwo	1	3	1	3	1	3	1	3	1	5
bezdomność	1	4	0	0	0	0	1	1	0	0
potrzeba ochrony macierzyństwa	0	0	4	23	48	245	52	289	94	553
w tym: wielodzietność	0	0	4	23	48	245	52	289	94	553
bezrobocie	318	1 348	337	1403	338	1398	350	1377	351	1387
niepełnosprawność	111	327	118	331	103	304	132	369	98	267
długotrwała lub ciężka choroba	199	782	187	728	186	720	190	699	201	718

bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego - ogółem	28	167	29	138	27	119	22	88	29	131
w tym: rodziny niepełne	7	28	7	21	9	25	10	27	9	29
rodziny wielodzietne	21	139	22	117	18	101	12	61	20	102
przemoc w rodzinie	15	41	6	26	21	84	32	140	30	127
potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
alkoholizm	17	47	27	75	13	43	14	38	16	37
narkomania	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	1	1	1	1	2	2	2	8	1	4
trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
zdarzenie losowe	5	15	2	12	0	0	11	32	1	6
sytuacja kryzysowa	0	0	6	28	0	0	0	0	0	0
klęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	0	0	0	74	242	0	0

Źródło: dane GOPS w Dydni

Poniższy wykres przedstawia strukturę procentową wg. liczby rodzin, dotyczącą powodów korzystania z pomocy w roku 2014. Największa liczba rodzin (ok.35%) korzystała z pomocy społecznej z powodu ubóstwa, prawie 29% rodzin to te, które korzystały z pomocy społecznej z powodu bezrobocia. Inne ważne powody korzystania z pomocy społecznej to długotrwała lub ciężka choroba (prawie 16,5% rodzin korzystających z pomocy), niepełnosprawność (8% rodzin korzystających z pomocy) i potrzeba ochrony macierzyństwa, w tym wielodzietność (7,7% potrzeba ochrony macierzyństwa).

	Tendencje lokalnego rynku pracy Powiat brzozowski do którego administracyjne należy Gmina Dydnia jawi się jako powiat o najtrudniejszej sytuacji rynku pracy w województwie podkarpackim. Mimo iż zmniejsza się poziom stopy bezrobocia, to dalej jest ona znacznie wyższa niż średnia krajowa i wojewódzka. Charakter powiatu jest w dużym stopniu rolniczy, ogromna część ludności mieszka na terenach wiejskich. Gospodarka jest rozdrobniona, brakuje dużych zakładów pracy. Ponadto główną tendencją jest odchodzenie ludności od rolnictwa. Wysoka stopa bezrobocia charakterystyczna dla powiatu jest z jednej strony efektem małego potencjału zatrudnienia lokalnych firm, a z drugiej wskaźnikiem pozornym, którego wysokość związana jest z uwarunkowaniami działalności Powiatowego Urzędu Pracy. Uboga infrastruktura przemysłowa powoduje, że sytuacja na rynku pracy jest bardzo trudna. Lokalni przedsiębiorcy to małe firmy, które nie są w stanie tworzyć nowych stabilnych miejsc pracy i to powoduje, że mieszkańcy szukają pracy w powiatach ościennych lub poza granicami kraju. Jednakże mała zasobność lokalnego rynku powoduje, że nie wszystkie firmy dobrze sobie radzą z konkurencją i siłą przebicia na rynku pracy. Pośród poszukiwanych w powiecie pracowników dominują specjaliści i fachowcy kierunków technicznych, w tym związanych z budownictwem, zwłaszcza pracownicy o wysokich kwalifikacjach – kadra inżynierska, która zdaniem ekspertów „najczęściej migruje do większych ośrodków na terenie kraju". Do najpopularniejszych kierunków migracji wewnętrznej należą Warszawa oraz Rzeszów. Pracodawcy poszukują także „osób posiadających uprawnienia na sprzęt ciężki, różne kategorie prawa jazdy" – słowem, twarde, acz deficytowe umiejętności[2].
Ludność Gminy Dydnia	Według danych Głównego Urzędu Statystycznego na 2014 rok, stan ludności w Gminie Dydnia zgodnie z faktycznym miejscem zamieszkania wynosił ogółem 8 116 osób, w tym 4 097 mężczyzn i 4 019 kobiet. Liczbę ludności w gminie w latach 2009-2014 charakteryzowała ogólna tendencja spadkowa, z niewielkimi odchyleniami, co przedstawia poniższy wykres.

[2] *Sytuacja Instytucji rynku pracy powiatu brzozowskiego w kontekście uwarunkowań społeczno-gospodarczych str. 20, 21*

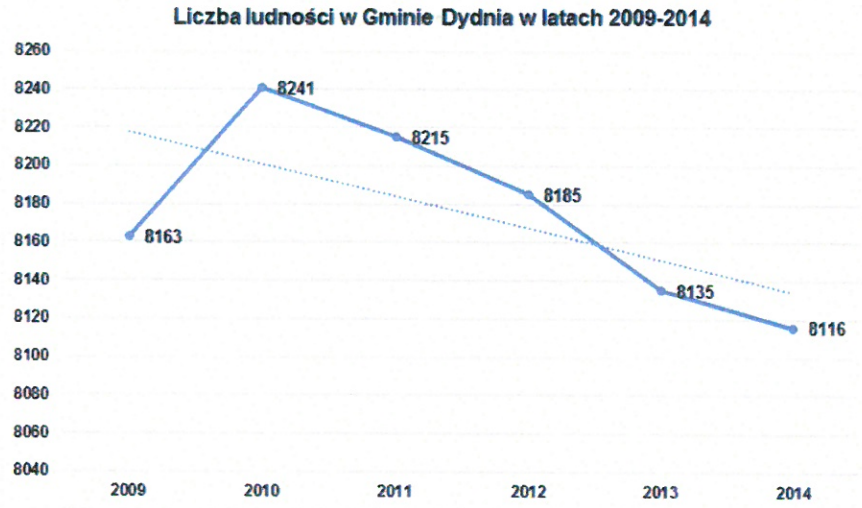

Wskaźnik udziału ludności według ekonomicznych grup wiekowych w stosunku % do ludności ogółem pokazuje, że mieszkańcy w wieku przedprodukcyjnym stanowią 19,9%, w wieku produkcyjnym 62,8%, natomiast w wieku poprodukcyjnym 17,2%. W ciągu kilku następnych lat będzie można zauważyć tendencję wzrostową liczby osób, które przekroczą potencjalny wiek zdolności do pracy, co w perspektywie długoterminowej wskazuje na postępujący proces starzenia się ludności. Oczywistym jest negatywny wpływ tego zjawiska na przyszłościowe możliwości sektora gospodarczego gminy. Potwierdza to również wskaźnik obciążenia demograficznego, dotyczący liczby osób w wieku nieprodukcyjnym przypadającej na każde 100 osób w wieku produkcyjnym, który wynosił 59,2 osób w 2014 roku. Pozwala on zakładać dalsze pogorszenie proporcji między liczbą osób w wieku produkcyjnym, a nieprodukcyjnym.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Przyrost naturalny w Gminie Dydnia w ciągu ostatnich sześciu lat podlegał dynamicznym zmianom, co przedstawia poniżej zamieszczona tabela. Zgodnie z zawartymi w niej danymi, począwszy od 2009 roku, wskaźnik ten kształtuje ogólna tendencja spadkowa i wykazuje dalszą niekorzystną tendencję.

Rok	Urodzenia	Zgony	Przyrost naturalny na 1000 osób
2009	90	64	3,1
2010	74	77	-0,4
2011	77	83	-0,7
2012	86	85	0,1
2013	92	92	0
2014	85	67	2,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Dynamika liczby ludności gminy kształtowana jest w dużej mierze przez ruchy migracyjne na pobyt stały, które zestawiono w poniższej tabeli.

Migracje	Rok					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Zameldowania z miast	25	20	18	7	16	12
Zameldowania ze wsi	29	9	25	25	24	22
Zameldowania z zagranicy	0	0	0	2	0	1
Ogółem	**54**	**29**	**43**	**34**	**40**	**35**
Wymeldowania do miast	18	33	24	25	28	35

Wymeldowania na wieś	43	49	38	46	39	48
Wymeldowania za granicę	0	1	1	3	1	1
Ogółem	**61**	**83**	**63**	**74**	**68**	**84**
Saldo migracji na 1000 osób	**-0,9**	**-6,5**	**-2,4**	**-4,9**	**-3,4**	**-6,0**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Saldo migracji, czyli różnica między napływem (imigracja), a odpływem (emigracja) ludności z obszaru Gminy Dydnia w latach 2009-2014 wskazuje na znacznie rosnącą tendencję odpływu ludności.

Liczbę ludności w podziale na poszczególne miejscowości według stanu na 2014 rok przedstawia poniższa tabela. Wynika z niej, że największa koncentracja ludności występuje na terenie miejscowości Niebocko i Dydnia, która stanowi centrum społeczno-gospodarcze gminy, zaś najmniejsza w miejscowości Hroszówka i Jabłonica Ruska, które przez wiele lat były niezamieszkałe (opuszczone).

Lp.	Miejscowość	Liczba ludności	Udział %
1.	Dydnia	1556	19,02%
2.	Grabówka	557	6,81%
3.	Hroszówka	2	0,02%
4.	Jabłonica Ruska	3	0,04%
5.	Jabłonka	1080	13,20%
6.	Końskie	478	5,84%
7.	Krzemienna	415	5,07%
8.	Krzywe	409	5,00%
9.	Niebocko	1599	19,54%
10.	Niewistka	303	3,70%
11.	Obarzym	345	4,22%
12.	Temeszów	315	3,85%
13.	Ulucz	91	1,11%
14.	Witryłów	457	5,59%
15.	Wydrna	572	6,99%
	Suma	**8182**	**100,00**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Dydnia

Gęstość zaludnienia w analizowanej jednostce w 2014 roku wyniosła 62 osoby na km^2, przy wartości 123 osoby na km^2 notowanej w powiecie brzozowskim i 119 osób na km^2 w województwie podkarpackim.

Podsumowanie

Obserwowane w ostatnich latach zmiany demograficzne wskazują, że sytuacja ludnościowa Gminy Dydnia jest dość trudna, a perspektywa znaczących zmian gwarantujących stabilny rozwój demograficzny jest wciąż odległa. Szczególnie niekorzystne zmiany

	występują w trendzie urodzeń, co będzie miało negatywny wpływ na przyszłą dzietność, zwłaszcza wobec utrzymującej się wysokiej skali emigracji Polaków za granicę (szczególnie emigracji czasowej ludzi młodych). Niski poziom dzietności przy jednoczesnym korzystnym zjawisku, jakim jest wydłużanie się trwania życia będą powodować zmniejszanie się podaży siły roboczej na rynku pracy oraz wzrost liczby i odsetka ludzi w starszym wieku, jako efektu zaawansowanego procesu starzenia się polskiego społeczeństwa.
Oświata w Gminie Dydnia	Na terenie Gminy Dydnia funkcjonuje 18 placówek oświatowych (niektóre z nich są zrzeszone w zespołach szkół), w tym: 2 przedszkola, 12 szkół podstawowych, szkoła muzyczna i 3 gimnazja - prowadzone przez Gminę Dydnia, które zabezpieczają potrzeby wychowawcze i edukacyjne dzieci i młodzieży w zakresie opieki przedszkolnej, wczesnoszkolnej, podstawowej, gimnazjalnej i artystycznej. Przedszkola publiczne w gminie reprezentują: Samorządowe Przedszkole w Dydni oraz Przedszkole Gminne w Niebocku. Ponadto opieka nad dziećmi prowadzona jest w następujących oddziałach przedszkolnych: „0" w Szkole Podstawowej w Zespole Szkół w Niebocku, „0" w Szkole Podstawowej w Zespole Szkół w Dydni, „0" w Szkole Podstawowej im. Jana Pawła II w Jabłonce, „0" w Szkole Podstawowej w Grabówce, „0" w Szkole Podstawowej w Wydrnej, „0" w Zespole Szkół Publicznych w Końskiem, „0" w Szkole Podstawowej w Krzywem, „0" w Szkole Podstawowej w Krzemiennej, „0" w Szkole Podstawowej w Witryłowie, „0" w Szkole Podstawowej w Temeszowie, „0" w Szkole Podstawowej w Niewistce i „0" w Szkole Podstawowej w Obarzymie. W 2014 roku w tutejszych przedszkolach zorganizowano ogółem 5 oddziałów i przyjęto 99 dzieci, w tym: 32 w wieku 5 lat, 14 w wieku 6 lat, 25 w wieku 4 lat i 28 w wieku 3 lat. Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w wieku od 3 do 5 lat (56%) kształtował się w Gminie Dydnia na dużo niższym poziomie niż ogólnie w regionie (74%) czy kraju (79%). Świadczy to o niedostatecznym dostępie do wysokiej jakości usług publicznych w tym zakresie na terenie gminy. W 2014 roku w szkołach podstawowych zlokalizowanych w Gminie Dydnia do łącznie 41 oddziałów uczęszczało 510 uczniów, spośród których na 1 oddział przypadało średnio ok. 12,43. Szkoły podstawowe w Gminie Dydnia w 2014 roku były w 75% wyposażone w komputery przeznaczone do użytku uczniów z dostępem do Internetu. Na 1 komputer z dostępem do Internetu w 2014 roku przypadało w gminie blisko 6 uczniów, podczas gdy na obszarach wiejskich województwa podkarpackiego 7,05, a w kraju 6,01. Liczba komputerów z dostępem do Internetu przeznaczonych do użytku uczniów przypadająca na 1000 uczniów w Gminie Dydnia w analizowanym 2014 roku wyniosła 233 i osiągnęła wartość wyższą niż na obszarach wiejskich województwa (208) i kraju (186). Liczba pracowni komputerowych na 1000 uczniów na koniec 2014 roku w Gminie Dydnia wyniosła 25 i również była wyższa od wartości notowanej na obszarach wiejskich kraju (10) i województwa (12). W 2014 roku w gimnazjach zlokalizowanych w Gminie Dydnia do łącznie 13 oddziałów uczęszczało 272 uczniów, spośród których na 1 oddział przypadało średnio ok. 21. Gimnazja w Gminie Dydnia w 2014 roku były w 67% wyposażone w komputery przeznaczone do użytku uczniów z dostępem do Internetu. Na 1 komputer z dostępem do Internetu w 2014 roku przypadało w gminie 4 uczniów, podczas gdy na obszarach wiejskich województwa podkarpackiego 3, a w kraju 8. Liczba komputerów z dostępem do Internetu przeznaczonych do użytku uczniów przypadająca na 1000 uczniów w Gminie Dydnia w analizowanym 2014 roku wyniosła blisko 14 i osiągnęła wartość znacznie niższą niż na obszarach wiejskich województwa (164) i kraju (156). Liczba pracowni komputerowych na 1000 uczniów na koniec 2014 roku w Gminie Dydnia wyniosła 55 i była wyższa od wartości notowanej na obszarach wiejskich kraju (6) i województwa (9). O stanie edukacji świadczy również liczba uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjach na 1000 mieszkańców. Liczba ta systematycznie maleje, co świadczy o zmniejszającym się kapitale społecznym gminy.

Rok	Liczba uczniów na 1000 mieszkańców	
	Szkoły podstawowe	Gimnazja
2009	71	40
2010	67	39
2011	66	39
2012	66	36
2013	64	34
2014	63	34

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Kultura w Gminie Dydnia

Życie kulturalne mieszkańców Gminy Dydnia organizują lokalne instytucje kultury, tj.: Gminy Ośrodek Kultury, Bibliotek, Promocji i Wypoczynku, Gminna Biblioteka Publiczna w Dydni wraz z 7 filiami, Szkoła Muzyczna I stopnia w Dydni, a także szkoły, rady sołeckie, koła gospodyń wiejskich, straże pożarne.

Na terenie Gminy Dydnia działa 13 Kół Gospodyń Wiejskich. Ich członkinie aktywnie włączają się w organizację imprez kulturalnych, przygotowując potrawy według tradycyjnych przepisów i receptur stosowanych przez ich babcie i prababcie. Czynią to na różnego rodzaju przeglądach i biesiadach, częstując uczestników wspaniałymi przysmakami kuchni regionalnej. Gmina słynie z żywo rozwiniętej twórczości ludowej (artyści ludowi, rzeźbiarze i malarze). Na terenie Gminy Dydnia działają też następujące zespoły artystyczne: Dziecięcy teatr PRZYGODA, Orkiestra Dęta w Dydni i Zespół ludowy „Przepióreczka".

Sport w Gminie Dydnia

W Gminie Dydnia znajdują się następujące obiekty o charakterze sportowym i rekreacyjnym, na których odbywają się imprezy przeznaczone dla mieszkańców są to:

Zespół Szkół w Dydni, w skład którego wchodzi Szkoła Podstawowa i Gimnazjum:

- sala gimnastyczna,
- zespół boisk sportowych,
- plac zabaw.

Szkoła Podstawowa w Krzemiennej:

- boisko sportowe.

Szkoła Podstawowa w Niewistce:

- sala gimnastyczna,
- boisko sportowe.

Szkoła Podstawowa w Obarzymie:

- sala gimnastyczna;
- boisko sportowe.

Szkoła Podstawowa w Witryłowie:

- plac zabaw;
- boisko do siatkówki.

	Zespół Szkół Publicznych w Końskiem, w skład którego wchodzi Szkoła Podstawowa i Gimnazjum: – sala gimnastyczna, – boisko sportowe. **Szkoła Podstawowa w Krzywem:** – sala gimnastyczna, – boisko sportowe. **Szkoła Podstawowa w Jabłonce:** – sala gimnastyczna, – boisko sportowe, – plac zabaw. **Szkoła Podstawowa w Wydrnej:** – sala gimnastyczna, – boisko sportowe. **Zespół Szkół w Niebocku, w skład którego wchodzą Przedszkole, Szkoła Podstawowa i Gimnazjum:** – sala gimnastyczna, – zespół boisk sportowych, – plac zabaw. **Szkoła Podstawowa w Grabówce:** – sala gimnastyczna, – plac zabaw. **Szkoła Muzyczna I st. w Dydni:** – sala koncertowa. Ponadto na terenie Gminy Dydnia działają następujące kluby sportowe: – Ludowy Klub Sportowy „Zryw" Dydnia; – Ludowy Klub Sportowy „Viktoria" Niebocko; – Uczniowski Klub Sportowy „Olimpijczyk" przy Szkole Podstawowej Dydni; – Uczniowski Klub Sportowy „Sokół" przy Gimnazjum w Dydni; – Uczniowski Klub Sportowy „Pionier" przy Gimnazjum w Niebocku; – Uczniowski Ludowy Klub Sportowy „Grabowianka" w Grabówce; – Uczniowski Ludowy Klub Sportowy „Orły" w Jabłonce.
Ochrona zdrowia w Gminie Dydnia	Na ochronę i stan zdrowia mieszkańców wpływa nie tylko poziom życia i poziom kultury zdrowotnej, ale również stan środowiska naturalnego, kształtowanie się sytuacji demograficznej, rozwój systemu ochrony zdrowia i dostępność do świadczeń zdrowotnych.

Ambulatoryjna opieka zdrowotna

Świadczenia ambulatoryjnej opieki zdrowotnej dla mieszkańców Gminy Dydnia realizowane są przez:

- ✓ Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Krzemienna z siedzibą w Dydni- Punkt Lekarski w Krzemiennej i Punkt Lekarski w Witryłowie,
- ✓ Centrum Pielęgniarstwa Rodzinnego Stacja opieki Medycznej w Dydni,
- ✓ EVIDENT Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej lek. stom. Ewa Dżoń w Krzemiennej,
- ✓ Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej L. R. Węgrzyn w Niebocku,
- ✓ Małgorzata Łęgowik – indywidualna praktyka stomatologiczna Niebocko,
- ✓ Domowa opieka medyczna „DOMED" Niebocko 135 (Oddział Pracowni Fizykoterapii 045),
- ✓ Pawłowska-Korus Aneta – rehabilitacja i rekreacja „Oleńka" w Jabłonce.

Poniżej zamieszczona tabela prezentuje ambulatoryjną opiekę zdrowotną i apteki w Gminie Dydnia według stanu na koniec 2014 roku.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ambulatoryjna opieka zdrowotna		Apteki ogólnodostępne	Liczba ludności na 1 aptekę ogólnodostępną
	zakłady opieki zdrowotnej	praktyki lekarskie		
Województwo podkarpackie	1125	171	639	3332
Gmina Dydnia	**6**	**7**	**2**	**8116**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego oraz danych UG Dydnia

Stacjonarna opieka zdrowotna

Mieszkańcy Gminy Dydnia w zakresie stacjonarnej opieki zdrowotnej, korzystają z usług Szpitala Specjalistycznego w Brzozowie Podkarpackiego Ośrodka Onkologicznego im. Ks. B. Markiewicza. Jest to pomiot leczniczy funkcjonujący jako samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej. Siedzibą Szpitala jest miasto Brzozów - ul. ks. Józefa Bielawskiego 18. Obszarem działania Szpitala w zakresie opieki zdrowotnej jest Powiat brzozowski. W zakresie działania Podkarpacki Ośrodek Onkologiczny obejmuje teren makroregionu południowo-wschodniej Polski. Szpital może udzielać świadczeń zdrowotnych dla ludności z pozostałej części kraju i cudzoziemcom na podstawie ogólnie obowiązujących przepisów.

Bezpieczeństwo w Gminie Dydnia

Jakość życia mieszkańców związana jest nierozerwalnie z poczuciem ich osobistego bezpieczeństwa. Dlatego ważne i nieodzowne są działania zmierzające do ciągłego doskonalenia i poprawy istniejącego stanu bezpieczeństwa publicznego.

W sprawach ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz w postępowaniu administracyjnym, w sprawach związanych z wykonywaniem zadań i kompetencji Policji, jeżeli ustawy nie stanowią inaczej, na terenie powiatu brzozowskiego, do którego administracyjnie należy Gmina Dydnia organem właściwym jest Komendant Powiatowy Policji w Brzozowie. W Gminie Dydnia mieści się Posterunek Policji zlokalizowany w miejscowości Dydnia. Według danych statystycznych za lata 2009-2014 liczba przestępstw zarejestrowanych przez tę jednostkę wynosiła ogółem 496.

Liczbę zarejestrowanych przestępstw oraz ich wykrywalność w poszczególnych latach zaprezentowano na poniższych wykresach.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Komendy Powiatowej Policji w Brzozowie, Posterunek w Dydni

Średnia wykrywalność przestępstw na przestrzeni lat 2009-2014 kształtowała się na poziomie 74%.

Liczbę i udział % przestępstw popełnionych na terenie Gminy Dydnia w podziale na poszczególne miejscowości w 2013 i 2014 roku przedstawiono w poniższej tabeli.

Lp.	Nazwa miejscowości	2013		2014		Suma	
		Liczba	Udział [%]	Liczba	Udział [%]	Liczba	Udział [%]
1.	Dydnia	18	26,4	18	26,4	36	26,47
2.	Grabówka	3	4,41	7	10,29	10	7,35
3.	Jabłonka	5	7,35	4	5,88	9	6,61
4.	Końskie	4	5,88	3	4,41	7	5,14
5.	Krzemienna	9	13,23	4	5,88	13	9,55
6.	Krzywe	4	5,88	3	4,41	7	5,14
7.	Niebocko	5	7,35	7	10.29	12	8,82
8.	Niewistka	1	1,47	4	5,88	5	3,67
9.	Obarzym	3	4,41	3	4,41	6	4,41
10.	Temeszów	4	5,88	1	1,47	5	3,67
11.	Witryłów	4	5,88	5	7,35	9	6,61
12.	Wydrna	3	4,41	3	4,41	6	4,41
13.	Ulucz	3	4,41	2	2,94	5	3,67

14.	Jabłonica Ruska	2	2,94	4	5,88	6	4,41
	Suma	**68**	**100**	**68**	**100**		

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Komendy Powiatowej Policji w Brzozowie, Posterunek w Dydni

Powyższa tabela pokazuje, iż w latach 2013-2014 najwięcej przestępstw popełnionych zostało na terenie Dydni – łącznie 36, co stanowi 26,5% ogółu przestępstw. Wysokim wskaźnikiem przestępczości charakteryzuje się również miejscowość Krzemienna, gdzie popełniono w sumie 13 przestępstw, których udział wynosił blisko 10% oraz miejscowość Niebocko – w sumie 12 przestępstw, tj. blisko 9% ogółu przestępstw. Najbezpieczniejszymi miejscowościami Gminy Dydnia, według statystyk Komendy Powiatowej Policji w Brzozowie, Posterunku w Dydni są: Ulucz, Temeszów i Niewistka, ponieważ odnotowano tam najmniej przestępstw (do 4% ogółu przestępstw). Średnia wykrywalność przestępstw popełnionych na terenie Gminy Dydnia w 2014 roku wyniosła 60,80%.

Podział popełnionych przestępstw w 2014 roku na terenie Gminy Dydnia, według kwalifikacji prawnej czynu przedstawiono na poniższym wykresie.

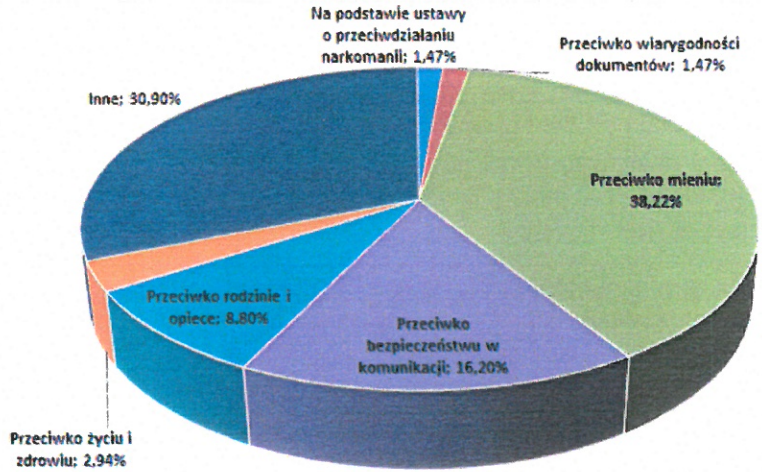

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Komendy Powiatowej Policji w Brzozowie, Posterunek w Dydni

Ochronę ludności, ochronę przeciwpożarową oraz ratownictwo na terenie powiatu brzozowskiego, do którego administracyjnie należy Gmina Dydnia zapewnia Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Brzozowie oraz działające w Gminie Dydnia jednostki OSP w liczbie 11.

Polityka mieszkaniowa

Zadaniem własnym gminy jest tworzenie warunków do zaspakajania potrzeb mieszkaniowych swoim obywatelom. Zakres odpowiedzialności obejmuje przede wszystkim zapewnienie lokali socjalnych dla mieszkańców o niskich dochodach. Na zasoby mieszkaniowe Gminy Dydnia składa się 2123 budynki mieszkalne, mieszczące 2159 mieszkań. W Gminie Dydnia występują mieszkania

komunalne (13 mieszkań), o łącznej powierzchni 635,55 m². W 2014 r. w gminie przeciętne mieszkanie składało się z 4 izb, a jego powierzchnia użytkowa wynosiła 83 m². W porównaniu z 2009 r. wielkość przeciętnego mieszkania wzrosła o blisko 4 m². Wyposażenie mieszkań w instalację przedstawia się następująco: wodociąg (89%), kanalizacja (70%), gaz (70%), łazienka 74%), centralne ogrzewanie (51%).

Sytuację w zakresie mieszkalnictwa na terenie Gminy Dydnia przedstawiają wskaźniki zawarte w poniższej tabeli.

Wskaźnik mieszkaniowy	Gmina Dydnia	Powiat brzozowski	Województwo Podkarpackie	Polska
Liczba mieszkań na 1000 osób	266	274,9	301,3	363,4
Powierzchnia użytkowa w m² na 1 osobę	22,0	23,1	24,4	26,7
Liczba dodatków mieszkaniowych na 1000 osób	8,87	15,71	80,99	123,15
Kwota dodatków mieszkaniowych w zł na 1 mieszkańca	1,24	2,24	15,64	25,23

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

W analizowanej Gminie Dydnia wskaźnik dotyczący liczby mieszkań na 1000 osób jest niższy niż w jednostkach porównywalnych, aczkolwiek o ile w przypadku powiatu i województwa różnica jest niewielka co w porównaniu do kraju stanowi ona blisko 100 mieszkań.

W zakresie powierzchni użytkowej w m² na 1 osobę wartość notowana w Gminie Dydnia jest również niższa niż w jednostkach porównywalnych, jednakże nie odbiega znacząco od przedmiotowych wartości. Osiągnięta wartość wskaźnika nie wskazuje na przegęszczenie w miejscu zamieszkania.

Kapitał społeczny

Kapitał społeczny obejmuje umiejętność współpracy, zaufanie, normy i powiązania. Jego produktywność objawia się w gospodarce (koordynacja działań, zwiększenie zdolności adaptacji do zmieniających się warunków), w sferze publicznej (wzorce, siła napędowa społeczeństwa obywatelskiego) i w rozwiązywaniu problemów społecznych (możliwość uzupełniania niedoborów innych kapitałów i konwersji na kapitał ludzki – wiedzę i umiejętności). Podobnie jak dla kapitału ludzkiego, są to cechy jakościowe.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego na terenie gminy w 2014 roku funkcjonowało 31 stowarzyszeń i innych organizacji społecznych o różnym profilu działalności. Poniższy wykres wskazuje na to, że ich liczba na przestrzeni ostatnich sześciu lat utrzymuje się na podobnym poziomie z nieznaczną tendencją wzrostową. Oznacza to niski stopień integracji i rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.

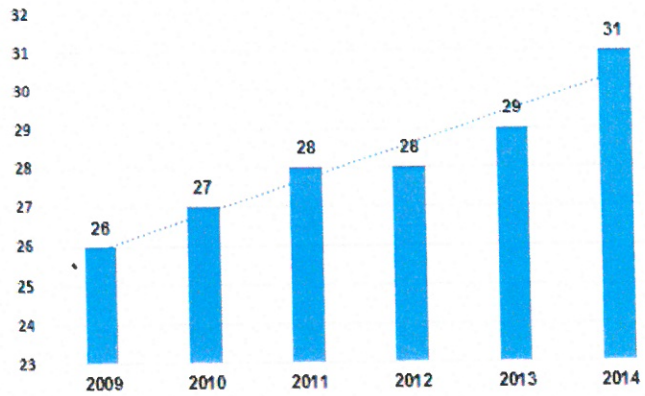

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Jako miernik ilustrujący pewien aspekt kapitału społecznego można zastosować wskaźniki liczb stowarzyszeń i organizacji społecznych oraz fundacji na 10 000 ludności. Poniższa tabela porównawcza prezentuje stowarzyszenia i organizacje społeczne oraz fundacje funkcjonujące w 2014 r.

Wyniki 2014	Stowarzyszenia i organizacje społeczne	Fundacje	Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 000 ludności
Gmina Dydnia	**30**	**1**	**31**
Woj. Podkarpackie	4,5 tys.	0,1 tys.	33
POLSKA	67,9 tys.	7,1 tys.	33

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS i dane UG Dydnia

W Gminie Dydnia liczba stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 000 ludności jest nieco niższa od wartości notowanych w województwie podkarpackim i w kraju.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i danych Urzędu Gminy Dydnia

3.1. Charakterystyka Gminy – mapa występowania problemów społecznych – skala ich inten

Poniżej zamieszczona mapa stanowi mapę problemów społecznych, ze wskazaniem skali ich intensywności.

Mapa 1. Mapa występowania problemów społecznych

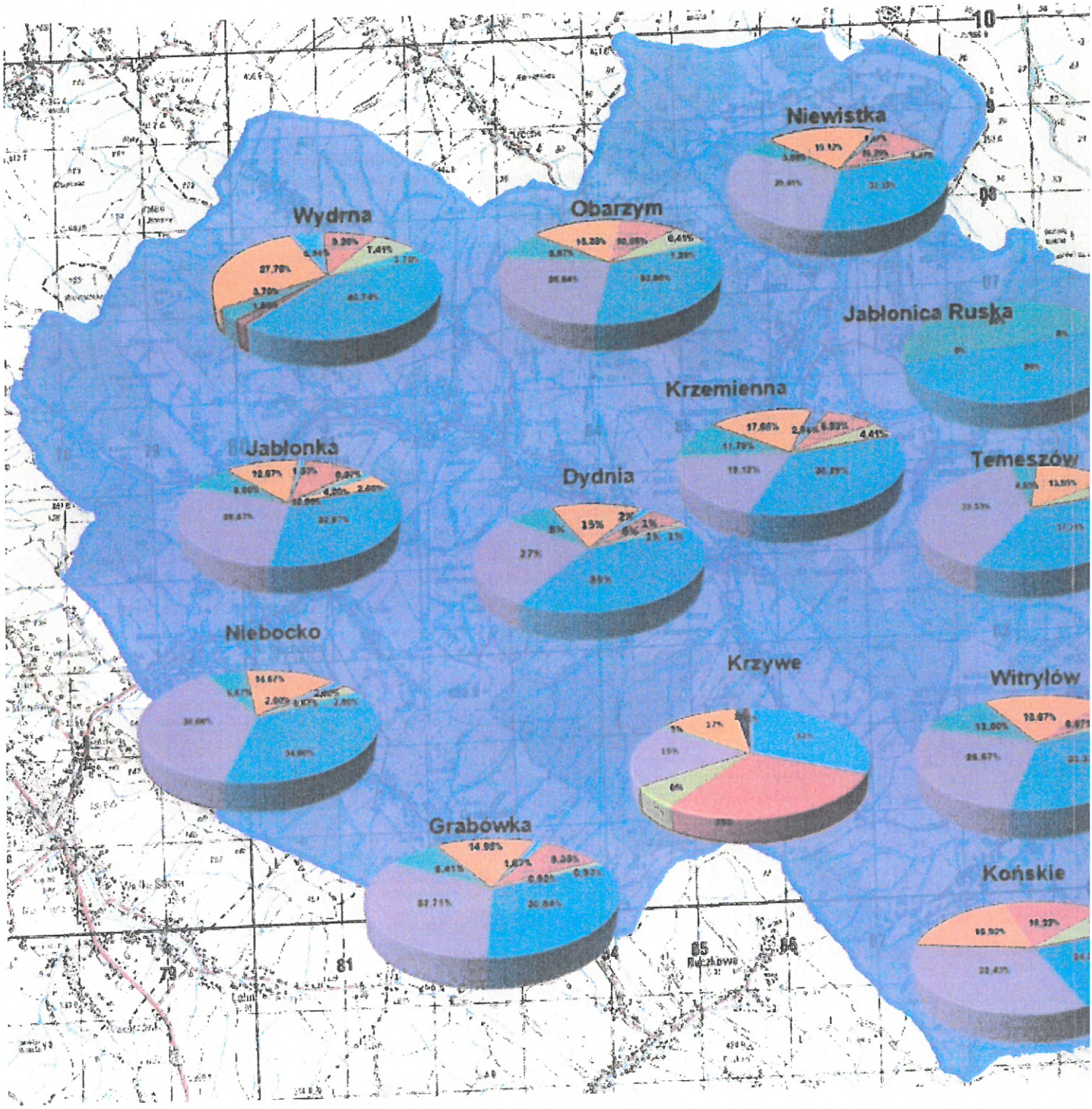

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Dydni (wg rodzin, które otrzymały świadczenia z pomocy spo

a

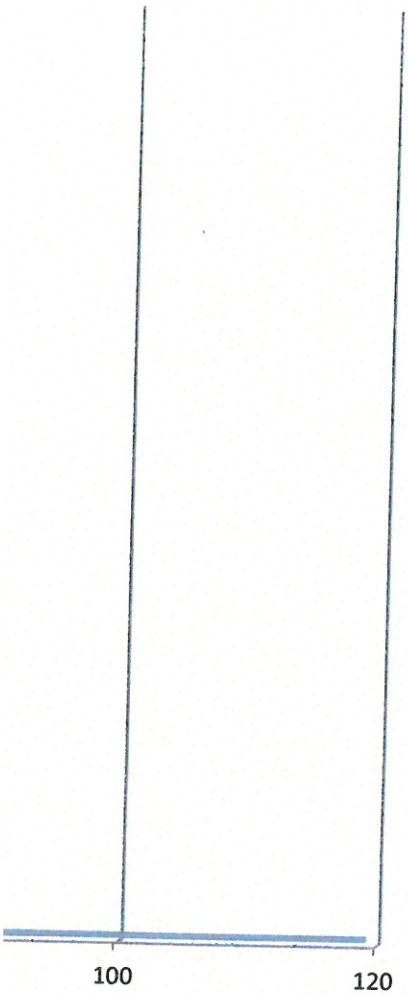

- zdarzenie losowe i sytuacje kryzysowe
- alkoholizm lub narkomania
- trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego
- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych i wielodzietnych
- potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności
- przemoc w rodzinie
- długotrwała lub ciężka choroba
- niepełnosprawność
- bezrobocie
- bezdomność
- sieroctwo
- ubóstwo

Interpretując powyższy wykres, przedstawiający skalę intensywności występowania problemów społecznych w poszczególnych miejscowościach Gminy Dydnia, zauważyć można, że:

- ✓ zdarzenia losowe i sytuacje kryzysowe były powodem przyznania pomocy dla mieszkańców miejscowości Jabłonka;
- ✓ problem społeczny związany z alkoholizmem i narkomanią odnotowano w miejscowościach: Dydnia, Grabówka, Jabłonka, Krzywe, Niebocko, Obarzym, Witryłów i Wydrna;
- ✓ trudność w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego mają mieszkańcy miejscowości Dydnia;
- ✓ bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych zwłaszcza w rodzinach niepełnych i wielodzietnych wystąpiła w miejscowościach: Dydnia, Grabówka, Jabłonka, Końskie, Krzemienna, Krzywe, Niebocko, Niewistka, Temeszów, Obarzym, Witryłów i Wydrna;
- ✓ potrzeba ochrony macierzyństwa zgłoszona została przez mieszkańców miejscowości: Dydnia, Grabówka, Jabłonka, Końskie, Krzemienna, Krzywe, Niebocko, Niewistka, Temeszów, Obarzym, Ulucz, Witryłów i Wydrna;
- ✓ w miejscowościach: Dydnia, Grabówka, Jabłonka, Krzemienna, Krzywe, Niebocko, Niewistka i Wydrna udzielono wsparcia z powodu przemocy w rodzinie;
- ✓ problem długotrwałej i ciężkiej choroby dotyczy praktycznie mieszkańców wszystkich miejscowości z wyjątkiem Hroszówki (miejscowość niezamieszkała) i Jabłonicy Ruskiej, ale najliczniej dotyczy mieszkańców miejscowości Dydnia, Niebocko oraz Jabłonka;
- ✓ wysoki odsetek osób niepełnosprawnych zamieszkuje miejscowości: Dydnia, Jabłonka i Niebocko. Problem niepełnosprawności dotyczy praktycznie wszystkich miejscowości w gminie z wyjątkiem Hroszówki (miejscowość niezamieszkała) i Jabłonicy Ruskiej;
- ✓ największe bezrobocie notowane jest w miejscowościach Dydnia, Niebocko i Jabłonka. W pozostałych miejscowościach gminy liczba rodzin, którym udzielono świadczenia nie przekracza 25;
- ✓ problem bezdomności nie dotyczył mieszkańców Gminy Dydnia;
- ✓ problemem społecznym najczęściej rejestrowanym w miejscowościach Gminy Dydnia jest ubóstwo. Występuje ono we wszystkich miejscowościach z wyjątkiem Hroszówki (miejscowość niezamieszkała). Największy odsetek osób ubogich notowanych jest w miejscowości Dydnia.

3.2. Diagnoza problemów społecznych – charakterystyka grup społecznie wrażliwych

Przedmiotem diagnozy są problemy charakterystyczne dla różnych grup społecznych o różnym stopniu ich dolegliwości takie jak: ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, starość, uzależnienia, przemoc w rodzinie, bezdomność, które wymagają wszechstronnych działań w celu przeciwdziałania sytuacjom trudnym w życiu jednostek i rodzin i poprawy ich warunków bytowych.

W oparciu o posiadane materiały i informacje ustalono najistotniejsze problemy, z jakimi boryka się Gmina Dydnia, do nich należy między innymi:

3.2.1. Ubóstwo

Ustawa o pomocy społecznej definiuje ubóstwo na podstawie mieszczenia się dochodu rodziny lub osoby w tzw. minimum socjalnym. Ośrodek Pomocy Społecznej jest zobowiązany do pomocy osobom i rodzinom, których miesięczny dochód nie przekracza kwoty określonej w ustawie o pomocy społecznej na podstawie minimum socjalnego. Podstawowym czynnikiem ubóstwa jest bezrobocie. Poziom ubóstwa szczególnie widoczny jest w rodzinach

wielodzietnych, rodzinach samotnie wychowujących dzieci oraz w rodzinach utrzymujących się ze źródeł niezarobkowych (innych niż renta i emerytura). Jednym z najczęstszych powodów przyznawania pomocy przez GOPS w Dydni jest ubóstwo. W 2014 roku 35% ogółu wszystkich rodzin objętych pomocą, jako główny powód trudnej sytuacji wskazało ubóstwo.

Formy pomocy dla osób ubogich

W celu zminimalizowania skutków ubóstwa, lokalny samorząd realizuje zadania własne i zlecone. W Gminie Dydnia instytucją wykonującą zadania należące do właściwości gminy z zakresu pomocy społecznej jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dydni. Pomoc GOPS realizowana jest poprzez:

- świadczenia niematerialne: praca socjalna, poradnictwo specjalistyczne, usługi opiekuńcze, zapewnienie schronienia bezdomnym, kierowanie do instytucjonalnych form pomocy,
- kwalifikowanie dzieci na wypoczynek, współorganizowanie przedsięwzięć okolicznościowych,
- objęcie rodzin wsparciem wolontariuszy, tworzenie i realizacja programów osłonowych, w tym Program „Pomoc państwa w zakresie dożywiania" świadczenia rzeczowe: zapewnienie opału, odzieży, żywności,
- świadczenia finansowe: zasiłki stałe, okresowe, celowe i celowe specjalne,
- aktywne formy pomocy: realizacja instrumentów aktywizacji społeczno-zawodowej.

Samorząd wspiera rodziny ubogie posiadające dzieci, udzielając świadczeń pomocy materialnej o charakterze socjalnym z dotacji celowej, pochodzącej ze środków budżetu państwa, w formie przyznawanego uczniom gminnych placówek stypendium socjalnego oraz zasiłku szkolnego. Od roku 2010 na ten cel przeznaczane jest rocznie średnio 117 000,00 zł. Zgodnie z ustawą o finansach publicznych od 2010r. udział środków własnych Gminy Dydnia w w/w pomocy, to minimum 20% kwoty dotacji.

Lokalny samorząd wdraża działania w zakresie zapewnienia wynajmu lokali komunalnych mieszkańcom, w tym osobom ubogim. Głównym źródłem lokali przeznaczonych pod wynajem jest odzysk od najemcy. Zagadnienia związane z wynajmem lokali mieszkalnych z zasobów gminy regulują odpowiednie przepisy, w których istotną przesłanką jest sytuacja materialna, społeczna oraz zdrowotna osoby ubiegającej się o wynajem. W latach 2010-2014 pozytywnie zaopiniowano 15 wniosków na wynajem lokalu.

Według stanu na koniec grudnia 2014 roku Gmina Dydnia posiada 13 mieszkań komunalnych, a bieżące potrzeby są znacznie większe (wiele osób i młodych małżeństw zgłasza zapotrzebowanie na mieszkania komunalne). Ponadto są osoby, które mają ostatnie zameldowanie na terenie gminy, a są zgodnie z ustawą o pomocy społecznej osobami bezdomnymi nieposiadającymi żadnego miejsca zamieszkania. Dla tych osób pomocą byłyby mieszkania socjalne, których w gminie nie ma.

3.2.2. Bezrobocie

Bezrobocie jest problemem złożonym i różnie definiowanym. Szerszą kategorią jest pozostawanie bez pracy lub nieaktywność zawodowa. Są to kategorie szczególnie ważne z punktu widzenia opisu klientów pomocy społecznej oraz programów adresowanych do nich w ramach tego systemu.

Statystyki dotyczące bezrobocia w znacznym stopniu zniekształcają obraz tego zjawiska głównie ze względu na duży stopień tzw. bezrobocia ukrytego oraz „pracy na czarno". Bezrobocie obniża standard życia i rozszerza obraz patologii społecznej. Bezpośrednio wpływa na poziom życia rodzin i prowadzi często do:

- dezintegracji rodziny,

- osłabienia więzi emocjonalnych między członkami rodziny,
- zwiększenia ryzyka zaistnienia patologii życia społecznego,
- utraty poczucia bezpieczeństwa i wpływu na własne życie,
- degradacji ekonomicznej i społecznej.

Bezrobocie jest dotkliwe nie tylko dla osób pozostających bez pracy, lecz także dla ich rodzin. W funkcjonowaniu rodzin dotkniętych bezrobociem dochodzi do poważnych zakłóceń. Negatywne zmiany mogą dotyczyć wszystkich funkcji rodziny. Negatywny wpływ bezrobocia na więź małżeńską niesie ze sobą niebezpieczeństwo osłabienia związków uczuciowych i zaburzenia ról małżeńskich i rodzicielskich. Utrata pracy zawodowej wpływa najczęściej na powstawanie napięć i konfliktów w rodzinie. Z drugiej strony, ograniczenie możliwości materialnego zabezpieczenia rodziny prowadzi do ograniczenia stopnia zaspokojenia podstawowych potrzeb. Bezrobocie rodziców nie stwarza poczucia bezpieczeństwa u dzieci i negatywnie wpływa na ich dalszą edukację. Często prowadzi do rozpadu rodziny i może być zagrożeniem przyjmowania przez dzieci negatywnych wzorców osobowych a w konsekwencji dziedziczenia statusu bezrobotnego. Problem bezrobocia zwłaszcza długotrwałego wymaga stosowania odpowiednich form oddziaływania. Praca socjalna prowadzona przez pracowników socjalnych to w głównej mierze rozbudzanie motywacji do działania ukierunkowanego na aktywne poszukiwanie zatrudnienia i pomoc w planowaniu nowych koncepcji życia zawodowego.

Na sytuację osób bezrobotnych wpływa zarówno wiek jak i poziom wykształcenia. Na dzień 30 września 2015 roku było zarejestrowanych 835 osób bezrobotnych z terenu gminy.

Wskaźnik stopy bezrobocia na koniec września 2015 roku wynosił dla powiatu brzozowskiego – 19,8% (najwyższy w województwie), dla województwa podkarpackiego – 12,8%, dla kraju 9,7%.

STOPA BEZROBOCIA REJESTROWANEGO W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM, STAN NA 30 IX 2015 r.

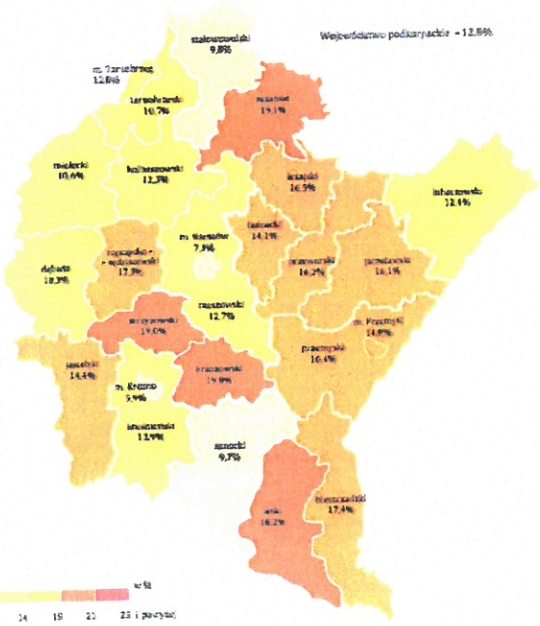

Źródło: dane WUP w Rzeszowie z opracowania: Stopa bezrobocia rejestrowanego w poszczególnych powiatach województwa podkarpackiego według stanu na koniec kwietnia 2015 roku

Z danych statystycznych wynika, że najliczniejszą grupę bezrobotnych na terenie Gminy Dydnia stanowią osoby znajdujące się w szczególnej sytuacji na rynku pracy tj.:

- liczba zarejestrowanych bezrobotnych: 835 osób, w tym 480 kobiet,
- do 25 roku życia: 119
- długotrwale bezrobotni: 596
- powyżej 50 roku życia: 194
- bez kwalifikacji zawodowych: 281
- bez doświadczenia zawodowego:192
- niepełnosprawni: 20
- zarejestrowani bez prawa do zasiłku: 721.

Wśród tej grupy – 6% stanowią osoby do 25 roku życia; 13% osoby bez kwalifikacji zawodowych; 28% osoby długotrwale pozostające bez pracy; po 9% stanowią osoby bezrobotne nie posiadające doświadczenia zawodowego i będące w grupie powyżej 50 roku życia, natomiast 1% stanowią osoby niepełnosprawne. Ponadto spośród osób zarejestrowanych w PUP 34% nie pobiera zasiłku dla bezrobotnych.

Warto zaznaczyć, że w walce z bezrobociem znaczącą rolę odgrywa Powiatowy Urząd Pracy. Oferta działań adresowanych do bezrobotnych jest duża. Obejmuje między innymi: szkolenia, doradztwo zawodowe, pośrednictwo pracy, staże, prace interwencyjne, roboty publiczne, prace społecznie użyteczne, jednorazową pomoc na podjęcie działalności gospodarczej.

Działania gminy w zakresie walki z bezrobociem obejmują głównie:

- tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi gospodarczemu gminy i przedsiębiorczości mieszkańców,
- organizowanie prac interwencyjnych i robót publicznych.

Aktywizacja zawodowa i łagodzenie skutków bezrobocia

W ostatnich latach ważnym elementem w aktywizacji zawodowej i społecznej osób długotrwale pozostających bez pracy stały się projekty systemowe współfinansowane ze środków unijnych, realizowane w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007 – 2013. Dzięki możliwościom korzystania z funduszy unijnych pojawiła się szansa na rozwój pomocy społecznej, zwłaszcza w odniesieniu do osób pozostających bez pracy, którym stwarza się możliwość uczestnictwa w różnych instrumentach aktywnej integracji. Mają one pomóc w przezwyciężeniu barier zawodowych, zdrowotnych, edukacyjnych i społecznych w dostępie do zatrudnienia i usług społecznych.

W okresie od 2010 do 2015 z różnych form wsparcia w ramach aktywnej integracji skorzystały łącznie 74 osoby niepracujące, będące w wieku aktywności zawodowej, świadczeniobiorców pomocy społecznej.

W ramach aktywnej integracji realizowano projekt systemowy „Czas na aktywność w gminie Dydnia", który współfinansowany był ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Projekt realizowany był przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dydni w okresie od 2009 roku do 30 czerwca 2015 roku.

Głównym celem projektu było przeciwdziałanie marginalizacji i wykluczeniu społecznemu beneficjentów, poprzez stworzenie sprawnego systemu umożliwiającemu osobom i ich rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych.

W latach 2009-2015 w ramach projektu „Czas na aktywność w gminie Dydnia" przeprowadzone zostały następujące formy szkolenia:

- ✓ Trening kompetencji i umiejętności społecznych.

- ✓ Grupa wsparcia.
- ✓ Trening pracy.
- ✓ Indywidualne doradztwo zawodowe.
- ✓ Trening kompetencji interpersonalnych.
- ✓ Warsztaty osobistej metamorfozy.
- ✓ Poradnictwo psychologiczne i prawne.
- ✓ Szkolenie pn. „Pozyskiwanie środków finansowych na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej".

Najważniejszym etapem projektu systemowego było zrealizowanie kursów zawodowych, dzięki którym uczestnicy szkoleń zdobyli teoretyczną i przede wszystkim praktyczną wiedzę z następującej tematyki:

- ✓ Opiekun osób starszych i chorych.
- ✓ Sprzedawca z obsługa kasy fiskalnej.
- ✓ Malarz-tapeciarz.
- ✓ Kucharz małej gastronomii.
- ✓ Przedstawiciel handlowy wraz prawem jazdy kat. B.
- ✓ Magazynier z obsługą wózka widłowego.
- ✓ Aranżacja terenów zielonych.
- ✓ Technolog robót wykończeniowych.

Ponadto w latach 2013-2015 troje uczestników projektu odbyło 3-miesięczny staż, dzięki któremu zdobyli praktyczne doświadczenie zawodowe.

Podsumowując siedmioletnie funkcjonowanie projektu „Czas na aktywność w gminie Dydnia" należy podkreślić jego duży wkład w redukcję negatywnych aspektów bezrobocia występującego na naszym terenie. Istotne jest to, że poprzez wdrażane działania, uczestnicy sami mocno angażowali się w projekt wykazując inicjatywę w doborze dalszej ścieżki kariery. Dla wielu była to też sposobność podjęcia na nowo aktywności zawodowej.

Poza projektami systemowymi Gmina Dydnia realizuje szereg projektów konkursowych współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej i budżetu państwa adresowanych do grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Wsparcie w uzyskaniu nowych umiejętności, kompetencji społecznych i zawodowych niezbędnych na otwartym rynku pracy otrzymało 74 osoby. Działania takie stwarzają realną szansę nie tylko wzrostu mobilności mieszkańców terenów wiejskich na pozarolniczym rynku pracy, ale również przyczyniają się do zmiany mentalności i podniesienia własnej samooceny.

3.2.3. Niepełnosprawność

Jednym z ważniejszych problemów współczesnego świata jest niepełnosprawność. Wiąże się to z powszechnością i rozmiarem tego zjawiska. Z niepełnosprawnością wiąże się niejednokrotnie tzw. niepełnosprawność społeczna, czyli niemożność pełnego funkcjonowania w społeczeństwie. Zauważa się systematyczny wzrost liczby osób niepełnosprawnych na terenie gminy. Ma to również odzwierciedlenie w liczbie korzystających z pomocy społecznej. Najczęstszymi problemami, z jakimi spotykają się w swojej codziennej egzystencji osoby niepełnosprawne to:

- utrudniony dostęp do leczenia i rehabilitacji,
- utrudnienia architektoniczne i komunikacyjne,
- pogarszanie się sytuacji ekonomicznej,
- bariery psychologiczne,
- izolacja społeczna.

Rodziny objęte wsparciem z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności prezentuje poniżej zamieszczona tabela.

Rok	Rodziny objęte wsparciem z powodu niepełnosprawności
2010	111
2011	118
2012	103
2013	132
2014	98

Źródło: dane GOPS w Dydni

W statystykach Powiatowego Urzędu Pracy figuruje 20 osób niepełnosprawnych posiadających status osoby bezrobotnej.

Formy działań na rzecz osób z niepełnosprawnością

1. Instytucjonalne formy wsparcia osób niepełnosprawnych:

   - Dom Pomocy Społecznej w Brzozowie – 7 osób,
   - Dom Pomocy Społecznej w Dynowie – 2 osoby,
   - Dom Pomocy Społecznej w miejscowości Kąkolówka – 1 osoba,
   - Dom Pomocy Społecznej w Łańcucie – 1 osoba,
   - Dom Pomocy Społecznej w Iwoniczu – 1 osoba;
   - Warsztaty Terapii Zajęciowej w Starej Wsi – 2 osoby;
   - Środowiskowy Dom Samopomocy w Brzozowie – 8 osób;
   - Specjalistyczne ośrodki prowadzone przez organizacje pozarządowe, oferujące profesjonalną pomoc i wsparcie osobom niepełnosprawnym i ich rodzinom;

2. Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze świadczone w miejscu zamieszkania. W latach 2010-2014 średnio 23 osoby rocznie korzystało z tej formy wsparcia.
3. Pomoc ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON).

Państwowy Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych przekazuje Powiatowi Brzozowskiemu środki na realizację zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych. Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej realizuje Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, natomiast z zakresu rehabilitacji zawodowej Powiatowy Urząd Pracy w Brzozowie.

W ramach rehabilitacji społecznej dofinansowywane są:

- koszty działania warsztatów terapii zajęciowej,
- uczestnictwo osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych,
- likwidacja barier architektonicznych,
- zaopatrzenie w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze,
- organizacja sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych.

Ze środków przeznaczonych na rehabilitację zawodową finansowane są:

- wydatki na instrumenty i usługi rynku pracy na rzecz osób niepełnosprawnych poszukujących pracy i niepozostających w zatrudnieniu,
- finansowanie kosztów szkolenia osób niepełnosprawnych,
- przyznawanie osobom niepełnosprawnym środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej,
- zwrot kosztów poniesionych przez pracodawcę w związku z tworzeniem i wyposażeniem stanowisk pracy oraz zatrudnieniem osób niepełnosprawnych.

Interpretując powyższy wykres, przedstawiający skalę intensywności występowania problemów społecznych w poszczególnych miejscowościach Gminy Dydnia, zauważyć można, że:

- ✓ zdarzenia losowe i sytuacje kryzysowe były powodem przyznania pomocy dla mieszkańców miejscowości Jabłonka;
- ✓ problem społeczny związany z alkoholizmem i narkomanią odnotowano w miejscowościach: Dydnia, Grabówka, Jabłonka, Krzywe, Niebocko, Obarzym, Witryłów i Wydrna;
- ✓ trudność w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego mają mieszkańcy miejscowości Dydnia;
- ✓ bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych zwłaszcza w rodzinach niepełnych i wielodzietnych wystąpiła w miejscowościach: Dydnia, Grabówka, Jabłonka, Końskie, Krzemienna, Krzywe, Niebocko, Niewistka, Temeszów, Obarzym, Witryłów i Wydrna;
- ✓ potrzeba ochrony macierzyństwa zgłoszona została przez mieszkańców miejscowości: Dydnia, Grabówka, Jabłonka, Końskie, Krzemienna, Krzywe, Niebocko, Niewistka, Temeszów, Obarzym, Ulucz, Witryłów i Wydrna;
- ✓ w miejscowościach: Dydnia, Grabówka, Jabłonka, Krzemienna, Krzywe, Niebocko, Niewistka i Wydrna udzielono wsparcia z powodu przemocy w rodzinie;
- ✓ problem długotrwałej i ciężkiej choroby dotyczy praktycznie mieszkańców wszystkich miejscowości z wyjątkiem Hroszówki (miejscowość niezamieszkała) i Jabłonicy Ruskiej, ale najliczniej dotyczy mieszkańców miejscowości Dydnia, Niebocko oraz Jabłonka;
- ✓ wysoki odsetek osób niepełnosprawnych zamieszkuje miejscowości: Dydnia, Jabłonka i Niebocko. Problem niepełnosprawności dotyczy praktycznie wszystkich miejscowości w gminie z wyjątkiem Hroszówki (miejscowość niezamieszkała) i Jabłonicy Ruskiej;
- ✓ największe bezrobocie notowane jest w miejscowościach Dydnia, Niebocko i Jabłonka. W pozostałych miejscowościach gminy liczba rodzin, którym udzielono świadczenia nie przekracza 25;
- ✓ problem bezdomności nie dotyczył mieszkańców Gminy Dydnia;
- ✓ problemem społecznym najczęściej rejestrowanym w miejscowościach Gminy Dydnia jest ubóstwo. Występuje ono we wszystkich miejscowościach z wyjątkiem Hroszówki (miejscowość niezamieszkała). Największy odsetek osób ubogich notowanych jest w miejscowości Dydnia.

3.2. Diagnoza problemów społecznych – charakterystyka grup społecznie wrażliwych

Przedmiotem diagnozy są problemy charakterystyczne dla różnych grup społecznych o różnym stopniu ich dolegliwości takie jak: ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, starość, uzależnienia, przemoc w rodzinie, bezdomność, które wymagają wszechstronnych działań w celu przeciwdziałania sytuacjom trudnym w życiu jednostek i rodzin i poprawy ich warunków bytowych.

W oparciu o posiadane materiały i informacje ustalono najistotniejsze problemy, z jakimi boryka się Gmina Dydnia, do nich należy między innymi:

3.2.1. Ubóstwo

Ustawa o pomocy społecznej definiuje ubóstwo na podstawie mieszczenia się dochodu rodziny lub osoby w tzw. minimum socjalnym. Ośrodek Pomocy Społecznej jest zobowiązany do pomocy osobom i rodzinom, których miesięczny dochód nie przekracza kwoty określonej w ustawie o pomocy społecznej na podstawie minimum socjalnego. Podstawowym czynnikiem ubóstwa jest bezrobocie. Poziom ubóstwa szczególnie widoczny jest w rodzinach

Wykres 2. Skala intensywności występowania problemów społecznych w poszczególnych miejscowościach Gminy Dydnia

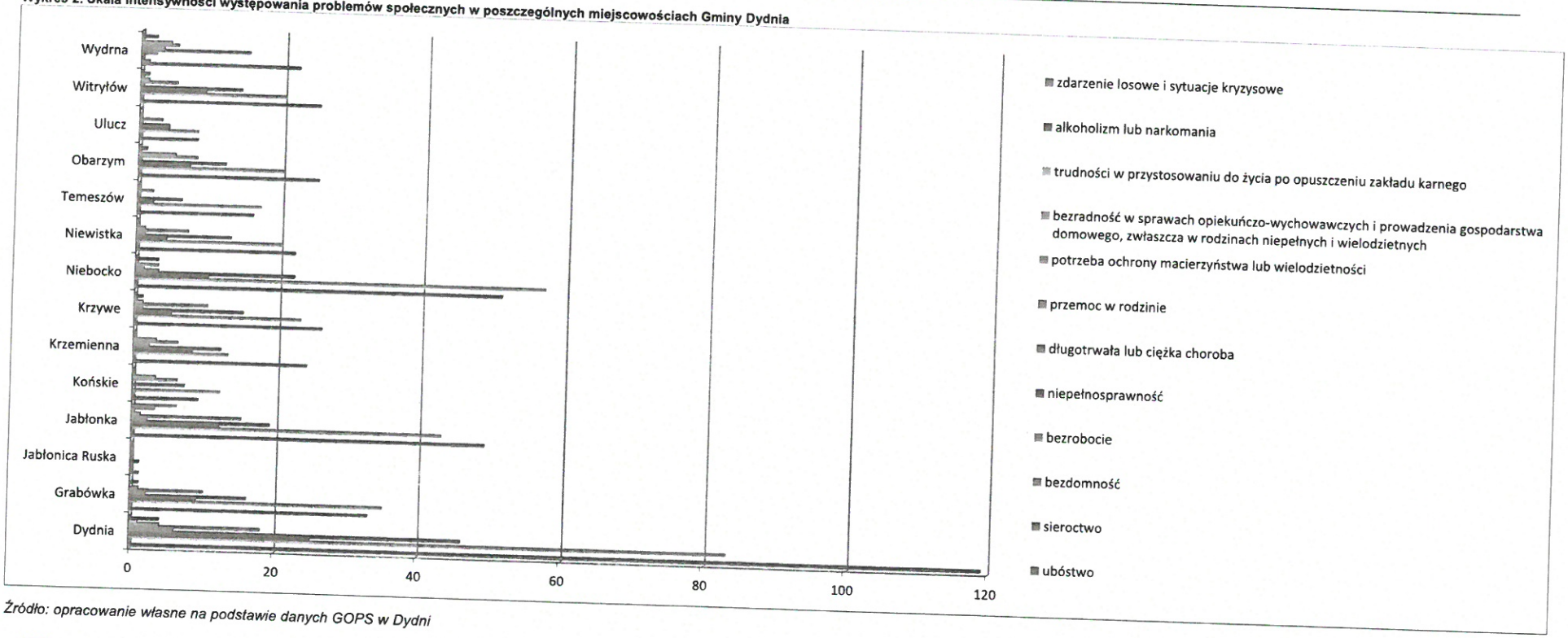

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Dydni

wielodzietnych, rodzinach samotnie wychowujących dzieci oraz w rodzinach utrzymujących się ze źródeł niezarobkowych (innych niż renta i emerytura). Jednym z najczęstszych powodów przyznawania pomocy przez GOPS w Dydni jest ubóstwo. W 2014 roku 35% ogółu wszystkich rodzin objętych pomocą, jako główny powód trudnej sytuacji wskazało ubóstwo.

Formy pomocy dla osób ubogich

W celu zminimalizowania skutków ubóstwa, lokalny samorząd realizuje zadania własne i zlecone. W Gminie Dydnia instytucją wykonującą zadania należące do właściwości gminy z zakresu pomocy społecznej jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dydni. Pomoc GOPS realizowana jest poprzez:

- świadczenia niematerialne: praca socjalna, poradnictwo specjalistyczne, usługi opiekuńcze, zapewnienie schronienia bezdomnym, kierowanie do instytucjonalnych form pomocy,
- kwalifikowanie dzieci na wypoczynek, współorganizowanie przedsięwzięć okolicznościowych,
- objęcie rodzin wsparciem wolontariuszy, tworzenie i realizacja programów osłonowych, w tym Program „Pomoc państwa w zakresie dożywiania" świadczenia rzeczowe: zapewnienie opału, odzieży, żywności,
- świadczenia finansowe: zasiłki stałe, okresowe, celowe i celowe specjalne,
- aktywne formy pomocy: realizacja instrumentów aktywizacji społeczno-zawodowej.

Samorząd wspiera rodziny ubogie posiadające dzieci, udzielając świadczeń pomocy materialnej o charakterze socjalnym z dotacji celowej, pochodzącej ze środków budżetu państwa, w formie przyznawanego uczniom gminnych placówek stypendium socjalnego oraz zasiłku szkolnego. Od roku 2010 na ten cel przeznaczane jest rocznie średnio 117 000,00 zł. Zgodnie z ustawą o finansach publicznych od 2010r. udział środków własnych Gminy Dydnia w w/w pomocy, to minimum 20% kwoty dotacji.

Lokalny samorząd wdraża działania w zakresie zapewnienia wynajmu lokali komunalnych mieszkańcom, w tym osobom ubogim. Głównym źródłem lokali przeznaczonych pod wynajem jest odzysk od najemcy. Zagadnienia związane z wynajmem lokali mieszkalnych z zasobów gminy regulują odpowiednie przepisy, w których istotną przesłanką jest sytuacja materialna, społeczna oraz zdrowotna osoby ubiegającej się o wynajem. W latach 2010-2014 pozytywnie zaopiniowano 15 wniosków na wynajem lokalu.

Według stanu na koniec grudnia 2014 roku Gmina Dydnia posiada 13 mieszkań komunalnych, a bieżące potrzeby są znacznie większe (wiele osób i młodych małżeństw zgłasza zapotrzebowanie na mieszkania komunalne). Ponadto są osoby, które mają ostatnie zameldowanie na terenie gminy, a są zgodnie z ustawą o pomocy społecznej osobami bezdomnymi nieposiadającymi żadnego miejsca zamieszkania. Dla tych osób pomocą byłyby mieszkania socjalne, których w gminie nie ma.

3.2.2. Bezrobocie

Bezrobocie jest problemem złożonym i różnie definiowanym. Szerszą kategorią jest pozostawanie bez pracy lub nieaktywność zawodowa. Są to kategorie szczególnie ważne z punktu widzenia opisu klientów pomocy społecznej oraz programów adresowanych do nich w ramach tego systemu.

Statystyki dotyczące bezrobocia w znacznym stopniu zniekształcają obraz tego zjawiska głównie ze względu na duży stopień tzw. bezrobocia ukrytego oraz „pracy na czarno". Bezrobocie obniża standard życia i rozszerza obraz patologii społecznej. Bezpośrednio wpływa na poziom życia rodzin i prowadzi często do:

- dezintegracji rodziny,

- osłabienia więzi emocjonalnych między członkami rodziny,
- zwiększenia ryzyka zaistnienia patologii życia społecznego,
- utraty poczucia bezpieczeństwa i wpływu na własne życie,
- degradacji ekonomicznej i społecznej.

Bezrobocie jest dotkliwe nie tylko dla osób pozostających bez pracy, lecz także dla ich rodzin. W funkcjonowaniu rodzin dotkniętych bezrobociem dochodzi do poważnych zakłóceń. Negatywne zmiany mogą dotyczyć wszystkich funkcji rodziny. Negatywny wpływ bezrobocia na więź małżeńską niesie ze sobą niebezpieczeństwo osłabienia związków uczuciowych i zaburzenia ról małżeńskich i rodzicielskich. Utrata pracy zawodowej wpływa najczęściej na powstawanie napięć i konfliktów w rodzinie. Z drugiej strony, ograniczenie możliwości materialnego zabezpieczenia rodziny prowadzi do ograniczenia stopnia zaspokojenia podstawowych potrzeb. Bezrobocie rodziców nie stwarza poczucia bezpieczeństwa u dzieci i negatywnie wpływa na ich dalszą edukację. Często prowadzi do rozpadu rodziny i może być zagrożeniem przyjmowania przez dzieci negatywnych wzorców osobowych a w konsekwencji dziedziczenia statusu bezrobotnego. Problem bezrobocia zwłaszcza długotrwałego wymaga stosowania odpowiednich form oddziaływania. Praca socjalna prowadzona przez pracowników socjalnych to w głównej mierze rozbudzanie motywacji do działania ukierunkowanego na aktywne poszukiwanie zatrudnienia i pomoc w planowaniu nowych koncepcji życia zawodowego.

Na sytuację osób bezrobotnych wpływa zarówno wiek jak i poziom wykształcenia. Na dzień 30 września 2015 roku było zarejestrowanych 835 osób bezrobotnych z terenu gminy.

Wskaźnik stopy bezrobocia na koniec września 2015 roku wynosił dla powiatu brzozowskiego – 19,8% (najwyższy w województwie), dla województwa podkarpackiego – 12,8%, dla kraju 9,7%.

STOPA BEZROBOCIA REJESTROWANEGO W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM, STAN NA 30. IX. 2015 r.

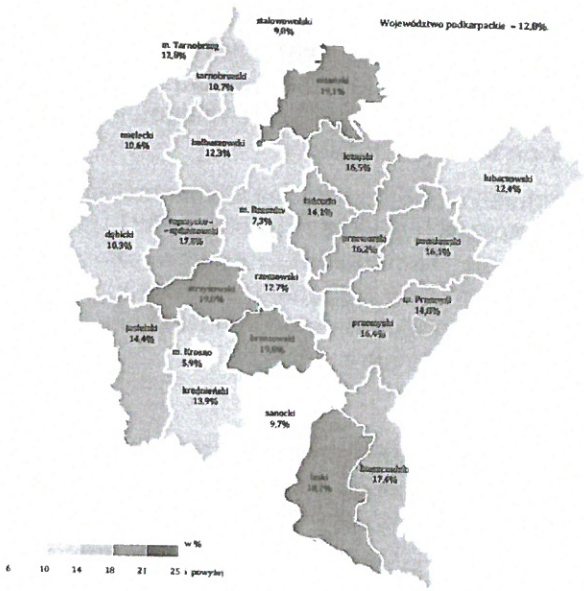

Źródło: dane WUP w Rzeszowie z opracowania: Stopa bezrobocia rejestrowanego w poszczególnych powiatach województwa podkarpackiego według stanu na koniec kwietnia 2015 roku

Z danych statystycznych wynika, że najliczniejszą grupę bezrobotnych na terenie Gminy Dydnia stanowią osoby znajdujące się w szczególnej sytuacji na rynku pracy tj.:

- liczba zarejestrowanych bezrobotnych: 835 osób, w tym 480 kobiet,
- do 25 roku życia: 119
- długotrwale bezrobotni: 596
- powyżej 50 roku życia: 194
- bez kwalifikacji zawodowych: 281
- bez doświadczenia zawodowego:192
- niepełnosprawni: 20
- zarejestrowani bez prawa do zasiłku: 721.

Wśród tej grupy – 6% stanowią osoby do 25 roku życia; 13% osoby bez kwalifikacji zawodowych; 28% osoby długotrwale pozostające bez pracy; po 9% stanowią osoby bezrobotne nie posiadające doświadczenia zawodowego i będące w grupie powyżej 50 roku życia, natomiast 1% stanowią osoby niepełnosprawne. Ponadto spośród osób zarejestrowanych w PUP 34% nie pobiera zasiłku dla bezrobotnych.

Warto zaznaczyć, że w walce z bezrobociem znaczącą rolę odgrywa Powiatowy Urząd Pracy. Oferta działań adresowanych do bezrobotnych jest duża. Obejmuje między innymi: szkolenia, doradztwo zawodowe, pośrednictwo pracy, staże, prace interwencyjne, roboty publiczne, prace społecznie użyteczne, jednorazową pomoc na podjęcie działalności gospodarczej.

Działania gminy w zakresie walki z bezrobociem obejmują głównie:

- tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi gospodarczemu gminy i przedsiębiorczości mieszkańców,
- organizowanie prac interwencyjnych i robót publicznych.

Aktywizacja zawodowa i łagodzenie skutków bezrobocia

W ostatnich latach ważnym elementem w aktywizacji zawodowej i społecznej osób długotrwale pozostających bez pracy stały się projekty systemowe współfinansowane ze środków unijnych, realizowane w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007 – 2013. Dzięki możliwościom korzystania z funduszy unijnych pojawiła się szansa na rozwój pomocy społecznej, zwłaszcza w odniesieniu do osób pozostających bez pracy, którym stwarza się możliwość uczestnictwa w różnych instrumentach aktywnej integracji. Mają one pomóc w przezwyciężeniu barier zawodowych, zdrowotnych, edukacyjnych i społecznych w dostępie do zatrudnienia i usług społecznych.

W okresie od 2010 do 2015 z różnych form wsparcia w ramach aktywnej integracji skorzystały łącznie 74 osoby niepracujące, będące w wieku aktywności zawodowej, świadczeniobiorców pomocy społecznej.

W ramach aktywnej integracji realizowano projekt systemowy „Czas na aktywność w gminie Dydnia", który współfinansowany był ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Projekt realizowany był przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dydni w okresie od 2009 roku do 30 czerwca 2015 roku.

Głównym celem projektu było przeciwdziałanie marginalizacji i wykluczeniu społecznemu beneficjentów, poprzez stworzenie sprawnego systemu umożliwiającemu osobom i ich rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych.

W latach 2009-2015 w ramach projektu „Czas na aktywność w gminie Dydnia" przeprowadzone zostały następujące formy szkolenia:

- ✓ Trening kompetencji i umiejętności społecznych.

- ✓ Grupa wsparcia.
- ✓ Trening pracy.
- ✓ Indywidualne doradztwo zawodowe.
- ✓ Trening kompetencji interpersonalnych.
- ✓ Warsztaty osobistej metamorfozy.
- ✓ Poradnictwo psychologiczne i prawne.
- ✓ Szkolenie pn. „Pozyskiwanie środków finansowych na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej".

Najważniejszym etapem projektu systemowego było zrealizowanie kursów zawodowych, dzięki którym uczestnicy szkoleń zdobyli teoretyczną i przede wszystkim praktyczną wiedzę z następującej tematyki:

- ✓ Opiekun osób starszych i chorych.
- ✓ Sprzedawca z obsługa kasy fiskalnej.
- ✓ Malarz-tapeciarz.
- ✓ Kucharz małej gastronomii.
- ✓ Przedstawiciel handlowy wraz prawem jazdy kat. B.
- ✓ Magazynier z obsługą wózka widłowego.
- ✓ Aranżacja terenów zielonych.
- ✓ Technolog robót wykończeniowych.

Ponadto w latach 2013-2015 troje uczestników projektu odbyło 3-miesięczny staż, dzięki któremu zdobyli praktyczne doświadczenie zawodowe.

Podsumowując siedmioletnie funkcjonowanie projektu „Czas na aktywność w gminie Dydnia" należy podkreślić jego duży wkład w redukcję negatywnych aspektów bezrobocia występującego na naszym terenie. Istotne jest to, że poprzez wdrażane działania, uczestnicy sami mocno angażowali się w projekt wykazując inicjatywę w doborze dalszej ścieżki kariery. Dla wielu była to też sposobność podjęcia na nowo aktywności zawodowej.

Poza projektami systemowymi Gmina Dydnia realizuje szereg projektów konkursowych współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej i budżetu państwa adresowanych do grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Wsparcie w uzyskaniu nowych umiejętności, kompetencji społecznych i zawodowych niezbędnych na otwartym rynku pracy otrzymało 74 osoby. Działania takie stwarzają realną szansę nie tylko wzrostu mobilności mieszkańców terenów wiejskich na pozarolniczym rynku pracy, ale również przyczyniają się do zmiany mentalności i podniesienia własnej samooceny.

3.2.3. Niepełnosprawność

Jednym z ważniejszych problemów współczesnego świata jest niepełnosprawność. Wiąże się to z powszechnością i rozmiarem tego zjawiska. Z niepełnosprawnością wiąże się niejednokrotnie tzw. niepełnosprawność społeczna, czyli niemożność pełnego funkcjonowania w społeczeństwie. Zauważa się systematyczny wzrost liczby osób niepełnosprawnych na terenie gminy. Ma to również odzwierciedlenie w liczbie korzystających z pomocy społecznej. Najczęstszymi problemami, z jakimi spotykają się w swojej codziennej egzystencji osoby niepełnosprawne to:

- utrudniony dostęp do leczenia i rehabilitacji,
- utrudnienia architektoniczne i komunikacyjne,
- pogarszanie się sytuacji ekonomicznej,
- bariery psychologiczne,
- izolacja społeczna.

Rodziny objęte wsparciem z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności prezentuje poniżej zamieszczona tabela.

Rok	Rodziny objęte wsparciem z powodu niepełnosprawności
2010	111
2011	118
2012	103
2013	132
2014	98

Źródło: dane GOPS w Dydni

W statystykach Powiatowego Urzędu Pracy figuruje 20 osób niepełnosprawnych posiadających status osoby bezrobotnej.

Formy działań na rzecz osób z niepełnosprawnością

1. Instytucjonalne formy wsparcia osób niepełnosprawnych:

   - Dom Pomocy Społecznej w Brzozowie – 7 osób,
   - Dom Pomocy Społecznej w Dynowie – 2 osoby,
   - Dom Pomocy Społecznej w miejscowości Kąkolówka – 1 osoba,
   - Dom Pomocy Społecznej w Łańcucie – 1 osoba,
   - Dom Pomocy Społecznej w Iwoniczu – 1 osoba;
   - Warsztaty Terapii Zajęciowej w Starej Wsi – 2 osoby;
   - Środowiskowy Dom Samopomocy w Brzozowie – 8 osób;
   - Specjalistyczne ośrodki prowadzone przez organizacje pozarządowe, oferujące profesjonalną pomoc i wsparcie osobom niepełnosprawnym i ich rodzinom;

2. Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze świadczone w miejscu zamieszkania. W latach 2010-2014 średnio 23 osoby rocznie korzystało z tej formy wsparcia.
3. Pomoc ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON).

Państwowy Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych przekazuje Powiatowi Brzozowskiemu środki na realizację zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych. Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej realizuje Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, natomiast z zakresu rehabilitacji zawodowej Powiatowy Urząd Pracy w Brzozowie.

W ramach rehabilitacji społecznej dofinansowywane są:

- koszty działania warsztatów terapii zajęciowej,
- uczestnictwo osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych,
- likwidacja barier architektonicznych,
- zaopatrzenie w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze,
- organizacja sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych.

Ze środków przeznaczonych na rehabilitację zawodową finansowane są:

- wydatki na instrumenty i usługi rynku pracy na rzecz osób niepełnosprawnych poszukujących pracy i niepozostających w zatrudnieniu,
- finansowanie kosztów szkolenia osób niepełnosprawnych,
- przyznawanie osobom niepełnosprawnym środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej,
- zwrot kosztów poniesionych przez pracodawcę w związku z tworzeniem i wyposażeniem stanowisk pracy oraz zatrudnieniem osób niepełnosprawnych.

Osoby niepełnosprawne napotykają liczne przeszkody związane z samodzielnym funkcjonowaniem. Formułując kierunki polityki społecznej Gminy Dydnia należy pamiętać o prowadzeniu szeroko zakrojonych działań, których celem jest przeciwdziałanie społecznemu wykluczeniu osób niepełnosprawnych, prowadzących do większej ich aktywności zawodowej i społecznej. Problem osób niepełnosprawnych w gminie jest bliski zarówno pracownikom samorządowym jak i społeczności lokalnej. Tym problemem na terenie gminy zajmują się głównie: GOPS, Organizacje pozarządowe, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Brzozowie. Działania tych podmiotów zmierzają do zabezpieczenia podstawowych potrzeb życiowych, rehabilitacji, likwidacji barier architektonicznych a także działań integrujących osoby niepełnosprawne ze społecznością lokalną.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dydni wraz z instytucjami i organizacjami pozarządowymi podejmuje działania zmierzające do wyrównywania szans i integracji społecznej osób niepełnosprawnych oraz umożliwiania im aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym, zawodowym i wspieraniu ich rodzin. Istotną rolę w systemie rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych, odgrywają usługi udzielane w Warsztatach Terapii Zajęciowej w Starej Wsi (WTZ).

Dostępność infrastruktury

Gmina Dydnia, uwzględniając prawa osób niepełnosprawnych, w szczególności poruszających się na wózkach inwalidzkich, w celu udostępnienia administrowanych przez siebie obiektów, likwiduje (w miarę możliwości finansowych) bariery architektoniczne. Liczbowe zestawienie obiektów użyteczności publicznej administrowanych przez Gminę Dydnia oraz ich dostępność dla osób niepełnosprawnych przedstawiono w poniżej tabeli.

Tabela 3. Dostępność obiektów użyteczności publicznej, administrowanych przez Gminę Dydnia dla osób niepełnosprawnych (stan na koniec grudnia 2014 r.)

Wyszczególnienie	Liczba obiektów	Liczba obiektów całkowicie dostępnych dla osób niepełnosprawnych fizycznie	Liczba obiektów wymagających dostosowania całkowitego oraz częściowego
Obiekty oświaty	13	5	8
Obiekty służby zdrowia	4	4	0
Obiekty pomocy społecznej, wspierania rodziny i pieczy zastępczej	0	0	0
Obiekty kultury, sportu i rekreacji	14	5	9
Obiekty Urzędu Gminy	1	0	1
Ogółem	32	14	18

W ramach inwestycji drogowych prowadzonych na terenie Gminy Dydnia systematycznie realizowane są zadania służące likwidowaniu barier urbanistycznych dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich, głównie dzięki miejscowemu obniżeniu krawężników do poziomu drogi.

3.2.4. Problemy opiekuńczo-wychowawcze

Rodzina jako podstawowa komórka społeczna jest pierwszym i najważniejszym środowiskiem dziecka, której obowiązkiem jest zaspokojenie wszystkich jego potrzeb. Wywiera istotny wpływ na kształtowanie się postaw, aspiracji, systemów wartości.

Nieprawidłowe funkcjonowanie rodziny, złe wypełnianie ról społecznych powoduje jej destrukcję. W rodzinach dysfunkcyjnych często występują u dzieci problemy w nauce, problemy wychowawcze aż do wkraczania na drogę przestępstwa.

Bezradność osób w sprawach opiekuńczo-wychowawczych jest jednym z ważniejszych problemów dotyczących w głównej mierze rodzin o niskim statusie społecznym i niskiej świadomości wychowawczej, o zaburzonych relacjach małżeńskich. Wśród wielu zewnętrznych czynników zagrażających prawidłowemu funkcjonowaniu rodziny, na pierwszy plan wysuwają się bezrobocie i ubóstwo. Bezrobocie stanowi główne uwarunkowanie wykluczenia społecznego i zaburza wypełnianie ekonomicznej funkcji rodziny. Rodzice skupiając się na zaspakajaniu najbardziej podstawowych potrzeb, nie są w stanie zaspokoić potrzeb wyższego rzędu, a to z kolei hamuje rozwój jej członków. Długotrwałe pozostawanie bez pracy najczęściej prowadzi do narastania wewnętrznych konfliktów w rodzinie, różnego typu uzależnień, przemocy domowej, pogorszenia stosunków między jej członkami a tym samym jest przyczyną nieprawidłowości w funkcjonowaniu rodziny.

Polityka społeczna zajmuje się dziećmi jako grupą wymagającą szczególnej troski i ochrony. Działalność wielu instytucji i podmiotów skupia się przede wszystkim na ochronie ich praw, wyrównywaniu szans życiowych poprzez ułatwianie dostępu do edukacji, służby zdrowia, wypoczynku.

Dane statystyczne Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Dydni wskazują, że liczba rodzin wspomaganych z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego w 2014 roku utrzymywała się na podobnym poziomie w porównaniu do roku 2010, aczkolwiek trudno określić jednoznaczną tendencję na przestrzeni badanego okresu. Wynika to w dużej mierze z faktu, że rodziny mogą mieć wiele sprzężonych ze sobą problemów (ubóstwo, bezrobocie, alkoholizm i inne), upoważniających je do otrzymywania świadczeń określonych w ustawie o pomocy społecznej.

Pomocą społeczną z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych objęto w 2014 roku 29 rodzin.

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Rodziny objęte pomocą społeczną (ogółem)	400	505	415	424	430
Bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych, w tym:	28	29	27	22	29
Rodziny niepełne	7	7	9	10	9
Rodziny wielodzietne	21	22	18	12	20

Źródło: dane GOPS w Dydni

Rodzinie mającej trudności w wypełnianiu swoich zadań oraz dziecku z tej rodziny udziela się pomocy finansowej, pracy socjalnej, poradnictwa specjalistycznego, a jeśli to konieczne zapewnienia dziecku opiekę i wychowanie poza rodziną poprzez umieszczenie w rodzinie zastępczej lub placówce opiekuńczo-wychowawczej.

W Gminie Dydnia funkcjonuje 4 rodziny zastępcze, w których przebywa 8 dzieci, wszystkie to rodziny spokrewnione.

W zakresie problemów opiekuńczo-wychowawczych Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej współdziała przede wszystkim z Domem Dziecka w Krośnie, Długiem i Sanoku oraz Sądem Rodzinnym.

Dostępność infrastruktury

Na terenie Gminy Dydnia istnieje rozbudowana infrastruktura zapewniająca realizację podstawowych zadań w zakresie szeroko rozumianego wspomagania rodziny, w tym:

- placówki oświatowe,
- jednostki organizacyjne pomocy społecznej,

- jednostki realizujące zadania wynikające z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- 2 przedszkola.

Formy działań na rzecz rozwiazywania problemów opiekuńczo-wychowawczych:

- udzielenie kompleksowego wsparcia rodziny i jej funkcjach wychowawczych opiekuńczych i socjalnych,
- realizacja programu wsparcia rodziny w Gminie Dydnia,
- realizacja rządowych programów osłonowych,
- powadzenie kart dużej rodziny,
- udzielanie pomocy finansowej i rzeczowej rodzinom,
- udzielenie pomocy w formie posiłku lub zasiłek celowy na zakup posiłku,
- przeciwdziałanie uzależnieniu od pomocy społecznej,
- stworzenie możliwości korzystania przez dzieci i rodziców z pomocy psychologicznej,
- edukacja rodziców w pełnieniu ról w rodzinie,
- prowadzenie programów profilaktycznych dla dzieci i młodzieży,
- zapewnienie alternatywnych form spędzania wolnego czasu dla rodziny.
- promowanie i organizowanie różnych form integracji rodzin realizacja programów wspierających rodziny,
- nawiązanie partnerstwa o zasięgu lokalnym w zakresie wsparcia rodzin,
- stworzenie systemu pomocy rodzinie w sytuacji kryzysowej i traumatycznej,
- organizowanie wypoczynku dla dzieci i młodzieży,
- wspieranie działalności świetlić socjoterapeutycznych.

3.2.5. Przemoc w rodzinie

Przemoc domową, zwaną też przemocą w rodzinie, można najogólniej zdefiniować jako zamierzone i wykorzystujące przewagę sił działanie skierowane przeciw członkowi rodziny, które narusza prawa i dobra osobiste powodując cierpienie i szkody. Najczęściej przyczyną przemocy i agresji w rodzinie jest: alkoholizm, konflikty rodzinne, destrukcja podstawowych funkcji rodziny, rozwody, upadek dobrych obyczajów w rodzinach. Przemoc w rodzinie powoduje łamanie norm moralno-prawnych, zastraszanie dzieci, agresje, depresje i choroby psychiczne. Ofiarami przemocy są zazwyczaj kobiety i dzieci, rzadziej mężczyźni. W stosunku do dzieci przemoc stosują zazwyczaj obydwoje rodzice. Oboje są sprawcami zaniedbań, jednak z opinii pracowników socjalnych wynika, że w większym stopniu to mężczyźni zostawiają rodziny, unikając łożenia na ich utrzymanie i odpowiedzialności za wychowanie dzieci.

Pomoc ofiarom przemocy w rodzinie wymaga zintegrowanego działania wielu instytucji i podmiotów wykonujących zadania z tego zakresu. Analiza danych zgromadzonych w GOPS pozwala stwierdzić, że poziom korzystania z pomocy społecznej przez rodziny dotknięte przemocą jest duży. W latach 2010 – 2014 łącznie 104 rodziny z Gminy Dydnia korzystało z dostępnych form pomocy z powodu przemocy. Przemoc w rodzinie to wciąż temat tabu, dlatego ofiarom przemocy tak trudno uzyskać fachową pomoc. Również dlatego dane statystyczne daleko odbiegają od rzeczywistej liczby i skali zjawiska.

Formy działań na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Pomoc ofiarom przemocy ułatwiają działania w ramach procedury „Niebieskiej Karty", która jest dokumentem służbowym wypełnianym przez funkcjonariusza policji lub pracownika socjalnego. Ułatwia ona uporządkowaną rejestrację wydarzeń. Pomaga w prowadzeniu działań prewencyjnych wobec rodziny, w której dochodzi do przemocy.

Dokumentacja „Niebieskiej Karty" jest wykorzystywana i stanowi podstawę przy kierowaniu sprawy na drogę postępowania sądowego. Uchwałą Rady Gminy Dydnia nr V/33/2015

z dnia 26 marca 2015r. został uchwalony Program przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Powołano Zespół Interdyscyplinarny, którego głównym zadaniem jest tworzenie gminnego systemu pomocy ofiarom przemocy domowej przy współpracy różnych osób, instytucji i organizacji. Podejmowane działania w ramach Zespołu służą zwiększeniu świadomości społecznej na temat przemocy domowej, motywowaniu ofiar przemocy w rodzinie do żądania ochrony swoich praw i szukania pomocy.

Z danych statystycznych uzyskanych z Posterunku Policji w Dydni wynika, że w 2014 roku było 32 interwencje domowe, gdzie sporządzono 30 „Niebieskich Kart".

3.2.6. Uzależnienia

Alkoholizm to zjawisko, które dotyka wielu mieszkańców Gminy Dydnia w różnym wieku, niezależnie od miejsca zamieszkania, płci, wykształcenia. Nadużywanie alkoholu prowadzi do dezintegracji rodziny, jest przyczyną przemocy domowej, sprzyja powstawaniu nieformalnych grup społecznych stanowiących zagrożenie dla ładu i bezpieczeństwa publicznego.

Podstawą prawną działań związanych z rozwiązywaniem problemów alkoholowych jest ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. Na terenie Gminy Dydnia działa Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Kierunki działań wyznaczone przez Komisję obejmują w szczególności:

- działania wspierające,
- działania korygujące,
- działania interwencyjne.

Szacunkowa liczba osób uzależnionych i współuzależnionych na terenie gminy objęta wsparciem została zaprezentowana w poniższej tabeli.

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba osób zgłoszonych na Komisję	18	24	31	17	17
Liczba osób, które zgłosiły się na wezwanie	10	6	17	6	3
Liczba osób, które podjęły leczenie dobrowolnie	0	2	3	1	5
Liczba osób skierowanych na przymusowe leczenie	10	14	23	9	9
Liczba osób korzystających z różnych form terapii	16	15	22	15	10
Liczba dzieci korzystających z programów profilaktycznych w szkołach	193	110	180	311	178
Liczba dzieci korzystających z różnych form wypoczynku	0	0	0	0	0

Źródło: dane GOPS w Dydni

Ośrodek Pomocy Społecznej ściśle współpracuje z instytucjami i organizacjami pozarządowymi, które w różnym stopniu niosą pomoc i wsparcie osobom uzależnionym i ich rodzinom.

Osoby i rodziny z problemem alkoholowym korzystające ze świadczeń pomocy społecznej:

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba rodzin	17	27	13	14	16
Liczba osób w rodzinach	47	75	43	38	37

Źródło: dane GOPS w Dydni

3.2.7. Narkomania

Skala problemowa na terenie Gminy Dydnia wynikająca z uzależnienia od narkotyków jest trudna do ustalenia. Działania w tym kierunku regulowane są ustawą o przeciwdziałaniu narkomanii. Problem narkomanii głównie dotyczy dzieci i młodzieży. O problemie tym

niechętnie informują pedagodzy czy rodzice osób nieletnich. Aby zmniejszyć problemy narkomanii prowadzone są w szkołach specjalne programy i kampanie społeczne dotyczące szkodliwości używek i środków psychoaktywnych. Ponadto w Gminie realizowany jest Gminny program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii.

3.2.8. Sytuacja osób starszych

W związku z postępującym procesem starzenia się ludności naszego kraju następuje systematyczny wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym. Analogiczną sytuację można zaobserwować w gminie. Osoby w wieku poprodukcyjnym stanowią 17,2% ogółu mieszkańców. Zgodnie z prognozą ludności odsetek osób w tej grupie wzrośnie do 23% w 2035 roku. Zwiększać się też będzie zapotrzebowanie na usługi opieki instytucjonalnej.

Zamieszczona poniżej tabela przedstawia strukturę ludności ze względu na ekonomiczne grupy wieku mieszkańców Gminy Dydnia.

Tabela 4. Struktura wieku mieszkańców Gminy Dydnia według grup ekonomicznych w 2014 r.

Jednostka terytorialna	Ludność w wieku					
	przed-produkcyjnym	produk-cyjnym	popro-dukcyjnym	nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym
	[%]	[%]	[%]			
Gmina Dydnia	**19,9**	**62,8**	**17,2**	**59,2**	**86,3**	**27,4**

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Z powyższego zestawienia wynika, iż blisko 2/3 mieszkańców Gminy Dydnia to ludność w wieku produkcyjnym (18-59/64 lata). Nieprzerwanie od roku 2007 liczebność tej grupy rośnie, podobnie jak grupy poprodukcyjnej (od 59/64 lat), spadek w analizowanym okresie odnotowano w grupie osób w wieku przedprodukcyjnym (do 18 lat). Jest to spowodowane wydłużeniem życia ludności przy równoczesnym niskim poziomie liczby urodzeń. Prognozy przewidują pogłębianie się tej tendencji. Oznacza to, że liczba osób starszych, emerytów, rencistów z roku na rok zwiększa się.

Do najważniejszych problemów ludzi starszych można zaliczyć: samotność, przewlekłą chorobę, niepełnosprawność, życie w ubóstwie, poczucie nieprzydatności. Zmieniająca się struktura i funkcje współczesnej rodziny nie sprzyjają kształtowaniu się warunków do sprawowania opieki nad sędziwym członkiem rodziny. Coraz częściej osoby starsze tworzą jednoosobowe gospodarstwa domowe, a jeśli już mieszkają razem z dziećmi, to przede wszystkim ich świadczenia emerytalne stanowią źródło pewnego i stałego dochodu rodzin wielopokoleniowych.

Ludzie starsi objęci systemem pomocy społecznej w Gminie Dydnia korzystają z różnych form wsparcia, w tym między innymi:

- usług opiekuńczych,
- pomocy materialnej,
- pobytu w domu pomocy społecznej lub zakładzie opiekuńczo-pielęgnacyjnym.

Starość jest okresem trudnym, człowiek musi zostać do niej odpowiednio przygotowany. Znamienną rolę w tym procesie odgrywają instytucje wspierające osoby starsze, rodzina, znajomi i cała społeczność.

W 2014 roku 12 osób starszych przebywało w domach pomocy społecznej, zaś 25 zostało objętych pomocą w formie usług opiekuńczych.

Aktywizacja i integracja w środowisku lokalnym osób w wieku poprodukcyjnym powinna być realizowana przez promowanie i wspieranie rozwiązań służących pełniejszej integracji społecznej. Przede wszystkim chodzi o wzmacnianie różnych form samoorganizacji, samodzielności i aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym. Ważne są także działania

wspierające więzi międzypokoleniowe i poczucie odpowiedzialności młodszych pokoleń za osoby starsze z otoczenia rodzinnego i sąsiedzkiego.

W pomocy społecznej dąży się do tego, aby działania podejmowane dla tej grupy osób przyczyniały się do większej aktywności, samodzielności i utrzymania kondycji psychofizycznej osób starszych na jak najwyższym poziomie. W większym zakresie wykorzystanie zasobów intelektualnych i twórczych osób starszych do aktywizacji środowiska lokalnego.

3.2.9. Bezdomność

Zjawisko bezdomności w Gminie Dydnia nie jest statystycznie problemem ilościowo istotnym. Obecnie (w 2014 roku) nie dotyka mieszkańców gminy. Główną jej przyczyną jest alkohol. Jednak jest to problem społeczny, trudny do rozwiązania. Wyróżnić można bezdomnych z „przymusu" i z „wyboru". Bezdomni z wyboru – to osoby o specyficznych predyspozycjach osobowościowych, które nie pozwalają im nigdzie osiedlić się na stałe, zadomowić.

Bezdomni z przymusu – to osoby, które ze względów osobistych i ekonomicznych są bezdomne.

Osoba bezdomna nie jest w stanie usamodzielnić się bez właściwego wsparcia ze strony pomocy społecznej. Brak stałego miejsca zameldowania praktycznie pozbawia osobę bezdomną szans na znalezienie zatrudnienia, a tym samym zdobycie środków na samodzielne życie. Obowiązkiem Gminy wynikającym z ustawy o pomocy społecznej jest zapewnienie osobie bezdomnej: schronienia, gorącego posiłku i odzieży dostosowanej do pory roku. Brak bazy lokalowej (schroniska dla bezdomnych, noclegowni) na terenie gminy i powiatu brzozowskiego ujawnia ten problem szczególnie w okresie zimowym. Wówczas osoby bezdomne kierowane są do schronisk i noclegowni na terenie województwa podkarpackiego. Bezdomność najczęściej dotyczy mężczyzn w wieku produkcyjnym. Osoby bezdomne przebywające na terenie gminy, którym udzielono wsparcia prezentuje poniżej zamieszczona tabela.

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Bezdomni ogółem, w tym:	1	0	0	1	0
Kobiety	0	0	0	0	0
Mężczyźni	1	0	0	1	0

Źródło: dane GOPS w Dydni

3.3. Identyfikacja najważniejszych problemów społecznych w gminie

3.3.1. Identyfikacja obszarów problemowych

Do podstawowych sfer aktywności społecznej na obszarze gminy, należą:

- zabezpieczenie materialne;
- edukacja publiczna i opieka nad dziećmi;
- ochrona zdrowia;
- pomoc społeczna, polityka prorodzinna oraz jakość zamieszkiwania (w tym potrzeba schronienia i wyżywienia);
- kultura;
- rozwiązywanie problemów alkoholowych i narkomani, bezpieczeństwo;
- kontakty społeczne i aktywność społeczna;

W sferach tych zostały zidentyfikowane następujące potencjalne obszary problemowe:

- <u>zabezpieczenie materialne:</u>
  - poziom dochodów;
  - struktura dochodów;
  - możliwość zachowania, odtwarzania i powiększania dochodów;
- <u>edukacja publiczna i opieka nad dziećmi:</u>

- długość kształcenia szkolnego, jakość kształcenia;
- poziom wykształcenia mieszkańców;
- czas poświęcony rozwojowi fizycznemu;
- poziom rozwoju fizycznego;
- czas na rozwój emocjonalny i duchowy;
- opieka nad dziećmi;

➢ ochrona zdrowia:
- przeciętna długość trwania życia;
- umieralność niemowląt;
- udział niepełnosprawnych;
- zachorowalność, w tym na choroby przewlekłe, choroby cywilizacyjne;
- dzietność rodzin;
- dostęp do otwartego i zamkniętego lecznictwa;
- zagrożenia zdrowia i życia wynikające z zachowań patologicznych;
- styl życia.

➢ pomoc społeczna, polityka prorodzinna oraz jakość zamieszkiwania (w tym potrzeba schronienia i wyżywienia):
- skala zapotrzebowania na pomoc społeczną;
- postawy ludzi korzystających z pomocy społecznej;
- dyskryminacja osób z dysfunkcjami;
- możliwość samodzielnego zamieszkiwania;
- wielkość i standard mieszkań;
- skala ewentualnej bezdomności;

➢ kultura:
- poziom biernego uczestnictwa w kulturze;
- poziom uczestnictwa czynnego w kulturze;
- dostęp do różnorodnej oferty kulturalnej;

➢ rozwiązywanie problemów alkoholowych i narkomanii, bezpieczeństwo:
- zagrożenia przestępczością;
- zagrożenia spokoju społecznego;
- zagrożenia związane z komunikacją;
- zagrożenia zdarzeniami losowymi;
- alkoholizm, narkomania;

➢ kontakty społeczne i aktywność społeczna:
- stopień integracji społeczności lokalnych;
- stopień zorganizowania społeczności lokalnych;
- tolerancyjność;
- ofiarność;
- lojalność grupowa;
- możliwości oddziaływania na otoczenie materialne i społeczne;
- możliwości aktywności zawodowej;
- możliwości innej aktywności pozazawodowej.

3.3.2. Stan i możliwości pomocy społecznej

Rozwiązywanie problemów społecznych to wprowadzenie optymalnych sposobów reagowania w celu przeciwdziałania negatywnym zjawiskom i minimalizowania ich skutków wśród społeczności Gminy Dydnia.

Partnerzy i współpraca

Rozwiązywaniem problemów społecznych w Gminie Dydnia zajmują się jednostki publiczne, samorządowe, jak i niepubliczne, np. organizacje pozarządowe, stowarzyszenia, fundacje, Kościół i organizacje kościelne. Instytucje oferujące pomoc i wsparcie na terenie Gminy Dydnia, to:

- Ochotnicze Straże Pożarne,
- Koła Gospodyń Wiejskich,
- Akcje Katolickie,
- Organizacje pozarządowe.

Podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego są ważnym elementem spajającym i aktywizującym społeczność lokalną. Dla bieżącej pracy podmiotów prowadzących tę działalność istotne znaczenie ma zarówno wymiana doświadczeń, jak również współpraca z samorządem gminnym. Organizacje pozarządowe w istotny sposób wpływają na jakość życia społeczności lokalnej.

Gmina Dydnia współpracuje z podmiotami i organizacjami pozarządowymi w różnych sferach życia publicznego. Współpraca ta odbywa się na podstawie zawieranych porozumień.

Corocznie przyjmowany jest Program współpracy Gminy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Działania organizacji pozarządowych są wspierane finansowo w ramach konkursu ofert między innymi w zakresie:

- pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom osobom w trudnej sytuacji życiowej,
- działalności charytatywnej,
- podtrzymywania tradycji narodowej,
- pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej,
- ochrony i promocji zdrowia, promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy,
- działania na rzecz osób niepełnosprawnych,
- działalności wspomagającej rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości,
- nauki, edukacji, oświaty i wychowania, krajoznawstwa oraz wypoczynku dzieci i młodzieży,
- upowszechniania kultury fizycznej i sportu, porządku i bezpieczeństwa publicznego oraz przeciwdziałania patologiom społecznym,
- kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji,
- ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego.

Dzięki podjętej współpracy z lokalnymi placówkami i organizacjami pozarządowymi działającymi w obszarze pomocy społecznej możliwe jest pełniejsze zaspokajanie występujących potrzeb, organizacja spotkań integracyjnych dla różnych grup osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Rozwiązywanie problemów społecznych oraz podejmowanie działań zapobiegających ich występowaniu to jedno z ważniejszych zadań gminy. Wszelkie działania temu służące powinny być podejmowane w ramach spójnego systemu, którym koordynuje jedna instytucja – jednostka administracji samorządowej, a jej równorzędnymi partnerami są organizacje pozarządowe.

Zasoby instytucjonalne

GOPS w Dydni zatrudnia 9 osób (w wymiarze pełnego etatu 8 na czas nieokreślony, 1 na czas określony), w tym:

- Kierownik (1 osoba) – wykształcenie wyższe;
- Główna księgowa (1 osoba) – wykształcenie wyższe;
- Pracownicy socjalni (4 osoby) – w tym:
  1. 4 starszych specjalistów pracy socjalnej;

2. 2 inspektorów ds. świadczeń rodzinnych;
3. 1 asystent rodziny.

z wykształceniem:

wyższym – 6 osób;
średnim – 3 osoby;
specjalizacja 1-stopnia w zawodzie: 3 osoby;
specjalizacja 2-stopnia w zawodzie: 4 osoby;
specjalizacja z organizacji pomocy społecznej – 1 osoba.

Wymóg określony w ustawie o pomocy społecznej mówiący o minimum 1 pracowniku socjalnym przypadającym na 2000 mieszkańców jest w pełni spełniony.

GOPS dysponuje 4 pomieszczeniami Urzędu Gminy. Każde stanowisko pracy wyposażone jest w zestaw komputerowy oraz niezbędny sprzęt biurowy, pracownicy mają także stały dostęp do Internetu.

Środki na realizację zadań statutowych Ośrodka pochodzą z budżetu państwa – na zadania zlecone gminie i z budżetu gminy – na zadania własne.

3.3.3. Identyfikacja podstawowych problemów społecznych według społeczności lokalnej

Diagnoza i analiza problemów społecznych dotyczyła wyodrębnienia głównych sfer aktywności społecznej, w których mogą pojawiać się problemy, a następnie przeprowadzeniu konsultacji społecznych, które pozwoliły na identyfikację problemów w poszczególnych obszarach.

Konsultacje społeczne zostały przeprowadzone w dniu 27 października 2015 roku z udziałem społeczności lokalnej oraz partnerów społeczno-gospodarczych funkcjonujących na obszarze Gminy.

3.3.4. Generowanie problemów

Wszystkie zidentyfikowane w punkcie 3.3.1 sfery aktywności społecznej związane są istnieniem sytuacji problemowych. Problemy te mają jednak różną wagę i w różnym stopniu są odczuwane przez społeczność lokalną. W celu wyodrębnienia najbardziej problemowych sfer aktywności i konkretnych problemów w nich występujących – z punktu widzenia społeczności lokalnej gminy – zostały przeprowadzone konsultacje społeczne, warsztaty oraz wywiady bezpośrednie z pracownikami GOPS. Ewaluacja dokonana w trakcie wymienionych wyżej działań ma charakter oceny jakościowej, która może być różnie rozumiana i definiowana, ale nikt nie kwestionuje faktu, że jej nadrzędnym celem jest uporządkowane i systematyczne gromadzenie wiedzy. Jest formą praktyki społecznej nastawionej na rozwój potencjału społecznego konkretnych instytucji i organizacji. Wykracza daleko ponad tradycyjnie ustalone standardy badań socjometrycznych. Każdy z uczestników procesu społecznego ocenia rzeczywistość przez pryzmat własnych doświadczeń i sytuacji, w które jest zaangażowany; postrzega przez „filtr" swojej osobowości. Ewaluacja daje niepowtarzalną okazję do pełnego oraz względnie obiektywnego opisu rzeczywistości i stawiania pytań o uwarunkowania rozwoju. Według K. Aspinwall ewaluacja „Jest częścią procesu podejmowania decyzji. Obejmuje wydawanie opinii o wartości działania poprzez systematyczne, jawne zbieranie i analizowanie informacji o nim w odniesieniu do znanych celów, kryteriów i wartości".

W wyniku prowadzonych spotkań zostały wskazane następujące problemy w sferze społecznej:

- zabezpieczenie materialne:
  - wysoki poziom bezrobocia;
  - duża liczba osób żyjąca w ubóstwie, zjawisko dziedziczenie biedy;
  - emigracja zarobkowa;
  - duża liczba gospodarstw domowych utrzymujących się głównie z niezarobkowych źródeł dochodów.

- edukacja publiczna i opieka nad dziećmi:
  - ograniczona dostępność opieki przedszkolnej;
  - rosnąca liczba dzieci i młodzieży kwalifikujących się do dożywiania;
  - niewystarczające zaplecze techniczne części szkół (stołówka, kuchnia, infrastruktura sportowa, wyposażenie dydaktyczne);
  - niewystarczająca oferta zajęć opiekuńczo-wychowawczych w szkołach i poza nimi;
  - duża liczba dzieci z wadami postawy;
  - niewystarczająca ilość bezpłatnych zajęć edukacyjnych dla osób dorosłych.

- ochrona zdrowia:
  - brak możliwości zapewnienia całodobowej opieki nad osobami chorymi i chorymi obłożne,
  - bardzo ograniczony dostęp do lekarzy specjalistów,
  - brak dostępu do pomocy psychologicznej i prawnej,
  - brak poradnictwa specjalistycznego.

- pomoc społeczna, polityka prorodzinna oraz jakość zamieszkiwania (w tym potrzeba schronienia i wyżywienia):
  - postawy roszczeniowe osób korzystających z pomocy społecznej (dziedziczenie biedy);
  - brak możliwości zapewnienia opieki dziennej i całodobowej dla osób starszych;
  - brak odpowiedniej oferty pomocy rodzinom wielodzietnym;
  - bariery architektoniczne w niektórych obiektach użyteczności publicznej;
  - problemy z korzystaniem z transportu pasażerskiego przez osoby niepełnosprawne;
  - brak mieszkań socjalnych, chronionych, kryzysowych,
  - wzrastająca liczba osób starszych i chorych wymagających opieki, pomocy, dożywiania;
  - brak wolontariuszy w zakresie opieki nad osobami tego wymagającymi.

- kultura:
  - ograniczony dostęp do oferty w zakresie kultury
  - bardzo ograniczona oferta spędzania wolnego czasu, szczególnie dla młodzieży starszej,
  - zbyt mało miejsc przygotowanych dla mieszkańców chcących aktywnie spędzać wolny czas;
  - niewystraczające zaplecze techniczne, wyposażenie i zbiory bibliotek,
  - niewystarczający poziom podtrzymywanie tradycji i zachowania dziedzictwa kulturowego;
  - mało imprez integrujących mieszkańców i promujących obszar gminy.

- rozwiązywanie problemów alkoholowych i narkomanii, bezpieczeństwo:
  - wzrost zagrożeń w ruchu komunikacyjnym;
  - rosnąca liczba przemocy w rodzinie i ograniczone możliwości zapewnienia opieki ofiarom przemocy w rodzinie;
  - wzrastająca liczba osób uzależnionych (alkohol, narkotyki, hazard).

- kontakty społeczne i aktywność społeczna:
  - zanikanie więzi społecznych, ograniczanie relacji sąsiedzkich,
  - niska skuteczność NGO w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na realizację zadań statutowych;
  - ograniczony dostęp do internetowej sieci szerokopasmowej.
  - niedostateczna komunikacja między miejscowościami.

3.3.5. Analiza problemów

Zabezpieczenie materialne

W sferze zabezpieczenia materialnego najbardziej istotnymi problemami są:

- *wysoki poziom bezrobocia*

Znaczącym problemem w Gminie Dydnia i powiecie brzozowskim, jako całości jest bezrobocie. Na koniec września 2015 r. stopa bezrobocia w powiecie brzozowskim ogółem wynosiła 19,8% (najwyższa w województwie), przy stopie dla województwa podkarpackiego – 12,8% i dla kraju 9,7%. Sytuacja na rynku pracy w powiecie brzozowskim, jest bardzo zła – stopa bezrobocia jest znacząco przewyższa średnią krajową. Na sytuację osób bezrobotnych wpływa zarówno wiek jak i poziom wykształcenia. Na dzień 30 września 2015 roku było zarejestrowanych 835 osób bezrobotnych z terenu Gminy Dydnia. Wśród tej grupy – 6% stanowią osoby do 25 roku życia; 13% osoby bez kwalifikacji zawodowych; 28% osoby długotrwale pozostające bez pracy; po 9% stanowią osoby bezrobotne nie posiadające doświadczenia zawodowego i będące w grupie powyżej 50 roku życia, natomiast 1% stanowią osoby niepełnosprawne. Ponadto spośród osób zarejestrowanych w PUP 34% nie pobiera zasiłku dla bezrobotnych.

Ponadto do szczególnie zagrożonych bezrobociem należą osoby powyżej 50 roku życia oraz osoby niepełnosprawne i kobiety po urodzeniu dziecka. Bezrobocie jest drugim co do wielkości powodem przyznania pomocy społecznej mieszkańcom Gminy Dydnia w 2014 roku (29% rodzin objętych pomocą społeczną jest z powodu bezrobocia).

- *duża liczba osób żyjąca w ubóstwie, dziedziczenie biedy*

Poziom wynagrodzenia dla mieszkańca gminy to 77,7% w relacji do przeciętnego wynagrodzenia brutto w kraju. Najczęstszym z powodów przyznawania pomocy przez GOPS w Dydni jest ubóstwo. W 2014 roku przeszło 35% ogółu wszystkich rodzin objętych pomocą, jako główny powód trudnej sytuacji wskazało ubóstwo.

- *emigracja zarobkowa*

Emigracja zarobkowa jest kołem ratunkowym dla wielu polskich rodzin i szansą rozpoczęcia dorosłego życia przez młodych Polaków. Dzieje się tak ze względu na przerażający brak miejsc pracy w naszym kraju. Saldo migracji, czyli różnica między napływem (imigracja), a odpływem (emigracja) ludności z obszaru Gminy Dydnia w latach 2009-2014 wskazuje na znacznie rosnącą tendencję odpływu ludności. Saldo migracji na 1000 mieszkańców w Gminie Dydnia w 2014 roku wyniosło -6,0.

- *duża liczba gospodarstw domowych utrzymujących się głównie z niezarobkowych źródeł dochodów.*

Według danych GUS (Bank Danych Lokalnych) najwięcej gospodarstw domowych w Gminie Dydnia utrzymuje się z dochodów z działalności rolniczej (37%), **następnie z dochodów z rent i emerytur (22%)** oraz z dochodów z pracy najemnej (20%). Natomiast 18% gospodarstw domowych, jako główne źródło utrzymania wskazuje pozarolniczą działalność gospodarczą. Jedynie 3% gospodarstw domowych posiada dochód z innych niezarobkowych źródeł poza emeryturą i rentą.

Edukacja publiczna i opieka nad dziećmi

W obszarze edukacji publicznej i opieki nad dziećmi do najistotniejszych problemów społecznych zostały zaliczone kwestie związane z: rosnąca liczbą dzieci i młodzieży kwalifikujących się do dożywiania, ograniczona dostępność opieki przedszkolnej, niewystarczającym zapleczem technicznym części szkół (stołówka, kuchnia, infrastruktura sportowa, wyposażenie dydaktyczne), niewystarczającą ofertą zajęć opiekuńczo-wychowawczych
w szkołach i poza nimi, dużą liczbą dzieci z wadami postawy i niewystarczającą ilość bezpłatnych zajęć edukacyjnych dla osób dorosłych.

Fakt istnienia dużej grupy dzieci wymagających dożywiania jest na pewno poważnym problemem społecznym. Na problem ten wpływ ma zjawisko ubóstwa w rodzinnych, słabego zabezpieczenia materialnego rodzin, ale i też zaniedbań wychowawczych. Niedoskonałe zabezpieczenie techniczne zaplecza w szkołach (stołówki, kuchnie) jest barierą w prowadzeniu dożywiania dzieci oraz innych osób będących w potrzebie.

Oferta zajęć opiekuńczo-wychowawczych jest ograniczona ze względów nie tylko technicznych, ale i też organizacyjnych (kadrowych). Niejednokrotnie wynika to tylko niewystarczającego zaplecza technicznego części szkół (np. infrastruktura sportowa).

Widać, że konieczne jest rozszerzanie oferty zajęć korekcyjnych i gimnastycznych ze względu dużą liczbę dzieci z wadami postawy.

Na kwestie rozwoju kapitału ludzkiego, społeczne negatywny wpływ ma niewystarczająca ilość bezpłatnych zajęć edukacyjnych dla dorosłych, w tym, ze względu na problem bezrobocia i ubóstwa, szczególnie dla osób o niskich dochodach.

Ochrona zdrowia

W zakresie ochrony zdrowia zidentyfikowanymi problemami są problemy związane z brakiem możliwości zapewnienia całodobowej opieki nad osobami chorymi i chorymi obłożnie, bardzo ograniczonym dostępem do lekarzy specjalistów, brakiem dostępu do pomocy psychologicznej i prawnej oraz brakiem poradnictwa specjalistycznego.

Ze względu na brak obiektów takich jak Zakład Opiekuńczo-Leczniczy problemem staje się brak możliwości zapewnienia opieki dziennej i całodobowej dla osób chorych i chorych obłożnie. W otoczeniu Gminy Dydnia funkcjonują takie placówki, które świadczą usługi całodobowej opieki, jednakże dostępność korzystania z nich jest bardzo ograniczona ze względu na wysokie koszty utrzymania osób.

Ponadto mieszkańcy gminy mają natomiast problem z dostępem do lecznictwa specjalistycznego. Jeśli chodzi o lecznictwo specjalistyczne to mieszkańcy korzystają z przychodni specjalistycznych (często płatnych) w okolicznych miastach powiatowych Brzozowie i Sanoku lub innych większych ośrodkach. Fakt ten związany jest z koniecznością uciążliwego dojazdu do lekarza oraz długotrwałym okresem oczekiwania na usługi medyczne.

Widoczny jest również brak dostępności pomocy psychologicznej i prawnej na terenie gminy.

Natomiast brak punktu poradnictwa specjalistycznego bardzo ogranicza dostęp do takich usług.

Pomoc społeczna, polityka prorodzinna, jakość zamieszkiwania

W zakresie pomocy społecznej, polityki prorodzinnej zostały zidentyfikowane problemy związane między innymi z postawami roszczeniowymi osób korzystających z pomocy społecznej, brakiem możliwości zapewnienia opieki dziennej i całodobowej dla osób starszych, brakiem odpowiedniej oferty pomocy rodzinom wielodzietnym, występowaniem barier architektonicznych w niektórych obiektach użyteczności publicznej, występowaniem problemów z korzystaniem z transportu pasażerskiego przez osoby niepełnosprawne, brakiem mieszkań socjalnych, chronionych i kryzysowych, wzrastającą liczbą osób starszych i chorych wymagających opieki, pomocy, dożywiania oraz brakiem wolontariuszy w zakresie opieki nad osobami tego wymagającymi.

Część mieszkańców gminy przystosowała się do złych warunków życia utrzymując się wyłącznie z zasiłków wypłacanych z pomocy społecznej. Osoby te często charakteryzują się biernością w podejściu do życia i nie poszukują aktywnie jakichkolwiek źródeł zarobku. Stąd efekt w postaci roszczeniowych postawa wielu osób korzystających z pomocy społecznej (dziedziczenie postaw) i relatywnie dużej skali zapotrzebowania na pomoc społeczną zwłaszcza na zasiłki wypłacane na zasadach specjalnych.

Narasta problem liczby osób wymagających usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych. W latach 2010-2014 średnio 23 osoby rocznie korzystało z tej formy wsparcia.

Ze względu na brak obiektów takich jak domów dziennego pobytu czy domu pomocy społecznej problemem staje się brak możliwości zapewnienia opieki dziennej i całodobowej dla osób starszych. W otoczeniu Gminy Dydnia funkcjonują Domy Pomocy Społecznej, które świadczą usługi całodobowej opieki, jednakże dostępność korzystania z opieki w tych Domach jest bardzo ograniczona ze względu na wysokie koszty utrzymania osób.

Przy powiększającej się grupie osób wymagających opieki (np. osoby starsze, przewlekle chore) – dobrym rozwiązaniem byłoby zapewnienie dziennej opieki na terenie gminy. Z jednej strony zapewniłoby sprawowanie fachowej opieki, z drugiej zaś umożliwiłoby opiekunom tych osób podjęcie pracy, bądź nieskrępowane wypełnianie obowiązków domowych.

Coraz częściej osoby starsze/samotne czy osoby/rodziny o niskich dochodach mają poważne trudności z utrzymaniem mieszkań czy domów. Aktualnie Gmina Dydnia posiada 13 mieszkań komunalnych, co jest ilością niewystarczającą. Ponadto w gminie nie ma mieszkań socjalnych, chronionych i kryzysowych.

Liczba rodzin wielodzietnych korzystających z pomocy i wsparcia Gminnego Ośrodka Opieki Społecznej, utrzymuje się na podobnym poziomie - w roku 2010 było to 28 rodzin, w 2014 roku 29 rodzin. Problem staje się fakt braku odpowiedniej oferty pomocy rodzinom wielodzietnym.

Kultura

W zakresie kultury przeważająca większość mieszkańców gminy wskazuje ograniczony dostęp do oferty w zakresie kultury. Ponadto innymi problemami w tym obszarze jest bardzo ograniczona oferta spędzania wolnego czasu, szczególnie dla młodzieży starszej, zbyt mało miejsc przygotowanych dla mieszkańców chcących aktywnie spędzać wolny czas, niewystraczające zaplecze techniczne, wyposażenie i zbiory bibliotek, niewystarczający poziom podtrzymywanie tradycji i zachowania dziedzictwa kulturowego oraz mało imprez integrujących mieszkańców i promujących obszar gminy.

Ograniczone środki na działalność w zakresie zachowanie i promocji dziedzictwa lokalnego skutkują powyższą sytuacją.

Na terenie gminy działa Gminy Ośrodek Kultury, Bibliotek, Promocji i Wypoczynku w Dydni, który tutaj też ma swoją siedzibę, co sprawia, że duża część działań związanych z kulturą lokowana jest w Dydni.

Jakość życia mieszkańców Gminy Dydnia zależy w dużej mierze od dostępności dóbr szeroko rozumianej kultury, w tym również od czytelnictwa. Na terenie gminy swoją działalność prowadzi Gminna Biblioteka Publiczna w Dydni wraz z 7 filiami w: Jabłonce, Wydrnej, Grabówce, Niebocku, Końskiem, Krzemiennej i Obarzymie. W latach 2009-2014 w zmniejszyła się średnia liczba mieszkańców gminy przypadających na jedną placówkę biblioteczną, co świadczy o większej dostępności zasobów bibliotecznych.

Zmiany liczby ludności według ekonomicznych grup wieku od 2007 roku wskazują na ciągły wzrost liczby mieszkańców Gminy Dydnia w wieku poprodukcyjnym, co oznacza, że osoby starsze już teraz stanowią znaczącą grupę odbiorców kultury w gminie. Niestety obecna oferta nie jest dostosowana do ich potrzeb, a biorąc pod uwagę prognozy ludności do 2035 roku sytuacja ta będzie się pogłębiać i szacuje się, że we wspomnianym 2035 roku osoby starsze będą stanowiły 23% ogółu ludności.

Rozwiązywanie problemów alkoholowych i narkomanii, bezpieczeństwo

W przedmiotowym zakresie zidentyfikowanymi problemami jest wzrost zagrożeń w ruchu komunikacyjnym, rosnąca liczba przemocy w rodzinie i ograniczone możliwości zapewnienia opieki ofiarom przemocy w rodzinie i wzrastająca liczba osób uzależnionych (alkohol, narkotyki, hazard).

W pozostałych przypadkach nie było zgłoszeń ze strony rodziny lub Policji – w związku z tym GOPS nie ma podstaw do diagnozowania, jako powód ubiegania się o występowania o pomoc. Nie mniej jednak w ocenie pracowników GOPS i uczestników warsztatów diagnostycznych zjawisko nadużywania alkoholu ma charakter narastający. Na terenie gminy działa Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Narasta też problem wciąż obniżającego się wieku osób stosujących używki.

Zwraca uwagę utrzymywanie się stałego poziomu założonych „Niebieskich Kart". Uchwałą Rady Gminy Dydnia nr V/33/2015 z dnia 26 marca 2015r. został uchwalony Program przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Powołano Zespół Interdyscyplinarny, którego głównym

zadaniem jest tworzenie gminnego systemu pomocy ofiarom przemocy domowej przy współpracy różnych osób, instytucji i organizacji.

W trakcie konsultacji kwestię uzależnień (w tym alkoholizmu) zidentyfikowano, jako znaczący problem gminy, wskazując na wzrastającą liczbę osób nadużywających alkohol, a wśród nich coraz młodszych mieszkańców. Gmina realizuje Program przeciwdziałania temu zjawisku, a z pomocy społecznej z powodu alkoholizmu w 2014 roku korzystało 16 rodzin. Są to rodziny gdzie nastąpiła diagnoza choroby alkoholowej i występuje leczenie w poradni odwykowej.

Kontakty społeczne i aktywność społeczna

W obszarze kontaktów społecznych i aktywności społecznej, jako podstawowe problemy zostały zidentyfikowane następujące:

- zanikanie więzi społecznych, ograniczanie relacji sąsiedzkich,
- niska skuteczność NGO w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na realizację zadań statutowych;
- ograniczony dostęp do internetowej sieci szerokopasmowej.
- niedostateczna komunikacja między miejscowościami.

Powyższe problemy wskazują jednoznacznie, iż stopień aktywności społecznej mieszkańców jest niezadowalający, kreowanie i wpływanie na własne otoczenia są bardzo niskie.

Mimo dużej aktywności części z 31 organizacji pozarządowych, wskazują one na niewystarczające wsparcie ze strony władz lokalnych, regionalnych i krajowych.

3.3.6. Ustalenie priorytetów

W trakcie prowadzonych konsultacji społecznych oraz bezpośrednich wywiadów z pracownikami Urzędu Gminy oraz Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Dydni wyznaczone problemy zostały uszeregowane hierarchicznie, jako problemy wysoko-priorytetowe, średniopriorytetowe i niskopriorytetowe.

Uszeregowanie problemów prezentuje poniższa tabela.

Tabela 5. Hierarchizacja problemów

Problemy wysokopriorytetowe
➢ wysoki poziom bezrobocia;
➢ duża liczba osób żyjąca w ubóstwie, zjawisko dziedziczenie biedy;
➢ emigracja zarobkowa;
➢ duża liczba gospodarstw domowych utrzymujących się głównie z niezarobkowych źródeł dochodów;
➢ postawy roszczeniowe osób korzystających z pomocy społecznej (dziedziczenie biedy);
➢ brak możliwości zapewnienia opieki dziennej i całodobowej dla osób starszych i niepełnosprawnych;
➢ brak odpowiedniej oferty pomocy rodzinom wielodzietnym;
➢ bariery architektoniczne w niektórych obiektach użyteczności publicznej;
➢ problemy z korzystaniem z transportu pasażerskiego przez osoby niepełnosprawne;
➢ brak mieszkań socjalnych, chronionych, kryzysowych;
➢ wzrastająca liczba osób starszych i chorych wymagających opieki, pomocy, dożywiania;
➢ rosnąca liczba dzieci i młodzieży kwalifikujących się do dożywiania;
➢ brak wolontariuszy w zakresie opieki nad osobami tego wymagającymi;
➢ wzrost zagrożeń w ruchu komunikacyjnym;

➢ rosnąca liczba przemocy w rodzinie i ograniczone możliwości zapewnienia opieki ofiarom przemocy w rodzinie; ➢ wzrastająca liczba osób uzależnionych (alkohol, narkotyki, hazard).
Problemy średniopriorytetowe
➢ słabe zaplecze techniczne części szkół (stołówka, kuchnia, infrastruktura sportowa, wyposażenie dydaktyczne); ➢ niewystarczająca oferta zajęć opiekuńczo-wychowawczych w szkołach i poza nimi; ➢ duża liczba dzieci z wadami postawy; ➢ niewystarczająca ilość bezpłatnych zajęć edukacyjnych dla osób dorosłych; ➢ brak możliwości zapewnienia całodobowej opieki nad osobami chorymi i chorymi obłożne; ➢ bardzo ograniczony dostęp do lekarzy specjalistów; ➢ brak dostępu do pomocy psychologicznej i prawnej; ➢ brak poradnictwa specjalistycznego.
Problemy niskopriorytetowe
➢ ograniczony dostęp do oferty w zakresie kultury; ➢ bardzo ograniczona oferta spędzania wolnego czasu, szczególnie dla młodzieży starszej; ➢ zbyt mało miejsc przygotowanych dla mieszkańców chcących aktywnie spędzać wolny czas; ➢ niewystraczające zaplecze techniczne, wyposażenie i zbiory bibliotek; ➢ niewystarczający poziom podtrzymywanie tradycji i zachowania dziedzictwa kulturowego; ➢ mało imprez integrujących mieszkańców i promujących obszar gminy; ➢ zanikanie więzi społecznych, ograniczanie relacji sąsiedzkich; ➢ niska skuteczność NGO w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na realizację zadań statutowych; ➢ ograniczony dostęp do internetowej sieci szerokopasmowej; ➢ niedostateczna komunikacja między miejscowościami.

Źródło: opracowanie własne

3.3.7. Analiza SWOT

Jedną z najbardziej powszechnie stosowanych metod i technik służących budowaniu strategii jest analiza SWOT. Analiza SWOT polega na zbadaniu silnych i słabych podmiotów działających w sferze polityki społecznej, a następnie ich konfrontacji z szansami i zagrożeniami tkwiącymi w jej bliższym i dalszym otoczeniu. Pozwala oszacować możliwości i potencjał, jakim dysponuje dany podmiot.

Grupy czynników w metodzie SWOT są definiowane w następujący sposób:

- **Mocne strony** (wewnętrzne czynniki pozytywne) to przede wszystkim to, co wyróżnia na tle innych. Są to te dziedziny działalności, które tworzą potencjał i pozytywny wizerunek instytucji.
- **Słabe strony** (wewnętrzne czynniki negatywne) to te aspekty funkcjonowania, które ograniczają sprawność i mogą blokować rozwój instytucji.
- **Szanse** (zewnętrze czynniki pozytywne) to wszystkie wydarzenia i procesy w otoczeniu, które tworzą sprzyjające dla instytucji sytuacje. Są to takie kierunki działalności, które mogą przynieść w przyszłości pozytywne, rozwojowe społecznie efekty.
- **Zagrożenia** (zewnętrzne czynniki negatywne) to zbiór możliwych sytuacji i procesów, które mogą tworzyć niekorzystne dla instytucji warunki rozwoju w jego otoczeniu.

Zagrożenia są postrzegane jako bariery, utrudnienia i możliwe niebezpieczeństwa dla zakładanych procesów.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Zabezpieczenie materialne	
+ dobrze zdiagnozowane niektóre obszary problemowe, np.: bezrobocie; + opieka nad rodzinami znajdującymi się w trudnej sytuacji materialnej; + organizacja prac interwencyjnych, + wzrost poziomu wykształcenia społeczeństwa.	– zatrudnianie w ramach „szarej strefy"; – brak stabilności pracy; – niskie wykształcenie osób bezrobotnych; – odpływ wykwalifikowanej kadry; – niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców; – zły stan ekonomiczny gospodarstw rolnych; – niewystarczająca liczba zakładów pracy; – bardzo niskie zarobki z tytułu pracy najemnej; – bierna postawa w poszukiwaniu pracy (strach przed zmianą); – niskie kwalifikacje zawodowe i umiejętności praktyczne absolwentów szkół; – niska motywacja do pracy; – bardzo ograniczona dostępność do staży zawodowych.
Edukacja publiczna i opieka nad dziećmi	
+ systematycznie rozbudowywane i modernizowane obiekty oświatowe, + prowadzenie programów profilaktycznych dla dzieci i młodzieży; + funkcjonująca Szkoła Muzyczna.	– niewystarczająca dostępność kursów i szkoleń podnoszących kwalifikacje nauczycieli; – ograniczona ilość miejsc w przedszkolach; – ograniczona dostępność zajęć pozalekcyjnych ze względu na utrudnienia w doprowadzaniu dzieci na zajęcia, zapewnienie bezpieczeństwa dojścia; – brak oparcia dla dzieci w rodzinie – wyjazdy rodziców w poszukiwaniu pracy; – brak stołówek w szkołach; – niewystarczająca ilość świetlic na zajęcia pozalekcyjne; – braki wyposażenia szkoły muzycznej, – niż demograficzny; – niska aktywność fizyczna mieszkańców, zwłaszcza dzieci i młodzieży; – nadużywanie komputerów.

Ochrona zdrowia	
+ funkcjonowanie przychodni zdrowia na terenie Gminy; + programy zdrowotne finansowane przez gminę.	– brak świetlicy dla osób z zaburzeniami psychicznymi i niedorozwojem umysłowym, z niesprawnością ruchową; – brak Zakładu Opiekuńczo-Leczniczego; – brak punktu poradnictwa specjalistycznego; – niski poziom profilaktyki zdrowotnej; – słaby dostęp do opieki rehabilitacyjnej; – mało aktywny tryb życia mieszkańców; – pogarszająca się kondycja zdrowotna mieszkańców; – złe nawyki żywieniowe; – utrudnienia architektoniczne i komunikacyjne dla osób niepełnosprawnych; – niedostateczna edukacja zdrowotna; – niedoinformowanie społeczeństwa na temat niepełnosprawności, w szczególności intelektualnej.
Pomoc społeczna, polityka prorodzinna oraz jakość zamieszkiwania (w tym potrzeba schronienia i wyżywienia)	
+ zainteresowanie władz samorządowych gminy rozwiazywaniem problemów społecznych; + istniejący w środowisku gminy potencjał ludzki i organizacyjny; + dobre kwalifikacje zawodowe osób zatrudnionych w jednostkach organizacyjnych gminy zajmujących się problemami społecznymi; + znaczący potencjał organizacji pozarządowych działających w sferze społecznej; + doświadczenie i aktywność podmiotów w zakresie pozyskiwania środków oraz umiejętność realizacji programów; + istniejący system dodatków mieszkaniowych.	– duża liczba osób korzystających z pomocy społecznej; – przypadki nadużywania pomocy społecznej; – dziedziczenie biedy; – wyuczona bezradność; – brak domu dziennego dla osób starszych; – okresowe braki wody w większości miejscowości; – zaległości w infrastrukturze mieszkaniowej gminy przeznaczonej na rzecz realizacji polityki społecznej; – zbyt mała ilość środków finansowych na realizację działań pomocowych i profilaktycznych; – za mała edukacja społeczeństwa w zakresie problematyki społecznej; – izolacja społeczna środowisk żyjących w sferze ubóstwa; – dyskryminacji ludności z powodu ubóstwa; – wysoki udział osób objętych pomocą społeczną w Gminie; – zwiększanie się populacji ludzi starszych wymagających pomocy;

	– niechęć podnoszenia kwalifikacji przez osoby długotrwale bezrobotne.
Kultura	
+ funkcjonujący Gminny Ośrodek Kultury i Wypoczynku propagujący rozwój talentów i zainteresowań; + odbywające się cykliczne imprezy kulturalne na terenie Gminy, + bezpłatna oferta biblioteki gminnej; + funkcjonująca Szkoła Muzyczna w Dydni; + systematycznie rozwijana baza sportowo-rekreacyjna, + aktywność władz gminy w zakresie kultury i promocji, + zaangażowanie społeczności w imprezy lokalne; + funkcjonująca orkiestra dęta, teatr, kapela ludowa, + tradycja i zwyczaje kulturalno–sportowe, + funkcjonujące koła gospodyń.	– niewystarczające wyposażenie szkół, GOK, bibliotek; – zanik zainteresowania kulturą wśród młodzieży; – niedostateczna liczba animatorów kultury; – niezadowalający stan techniczny obiektów kultury.
Rozwiązywanie problemów alkoholowych i narkomani, bezpieczeństwo	
+ funkcjonujące w gminie i powiecie instytucje związane z bezpieczeństwem; + współpraca instytucji związanych z bezpieczeństwem; + prowadzenie profilaktyki prewencyjnej na terenie placówek oświatowych; + funkcjonowanie Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych; + zapewnienie środków finansowych na profilaktykę i rozwiązywanie problemów alkoholowych; + poczucie solidarności mieszkańców gminy w sytuacjach zagrożeń; + wzrost identyfikacji i wykrywalności przestępczości, w tym przemocy w rodzinie; + funkcjonujące jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej.	– niska świadomość odpowiedzialności karnej; – niski stan kadrowy Posterunku Policji w Dydni; – tolerancja na zachowania nieakceptowane; – przyzwolenie rodziców na stosowanie używek; – brak opieki nad dziećmi jako przyczyna stosowania używek; – niedostateczna ilość programów profilaktycznych (przeciw uzależnieniom) w szkołach; – wzrastające zagrożenie patologiami społecznymi; – niska świadomość społeczna i przemilczanie istnienia przemocy w rodzinie; – brak dostatecznego monitoringu wizyjnego na terenie gminy; – znaczny odsetek ludności uzależnionej od alkoholu na terenie Gminy; – brak nieodpłatnego ogólnodostępnego doradztwa prawnego; – niechęć do podejmowania leczenia przez uzależnionych oraz współpracy w tym zakresie przez współuzależnionych; – niska aktywność środowiska do tworzenia grup samopomocowych i grup wsparcia.

Kontakty społeczne i aktywność społeczna	
+ organizacje kulturalne i sportowe; + duża grupa działaczy społecznych; + wzrost aktywności klubów sportowych, + zwiększająca się liczba funkcjonujących organizacji pozarządowych nastawionych na rozwiązywanie problemów lokalnych, + wzrost świadomości (rozwój społeczeństwa obywatelskiego), + wzrost umiejętności pozyskiwania funduszy zewnętrznych.	– słaba aktywność stowarzyszeń.
SZANSE	**ZAGROŻENIA**
Zabezpieczenie materialne	
+ dostępność społecznych projektów i programów krajowych i regionalnych (w szczególności w zakresie wspierania rynku pracy i wykluczenia społecznego); + wspieranie działań i różnorodne inwestowanie w rozwój zasobów ludzkich oraz wzrost efektywności zatrudnieniowej po zrealizowanych formach wsparcia; + wsparcie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w ramach programów; + pełniejsze i efektywniejsze wykorzystywanie potencjału kadry instytucji i organizacji pozarządowych w udzielaniu wsparcia osobom potrzebującym pomocy i wsparcia; + rosnąca świadomość społeczna problemów społecznych i możliwości ich rozwiazywania.	– rozwarstwienie społeczeństwa pod względem sytuacji dochodowej, stygmatyzacja i infantylizacja środowisk ludzi ubogich; – rosnące koszty utrzymania; – szara strefa, – bardzo mała liczba zakładów pracy na terenie gminy, – wysokie koszty pracy, – wysokie podatki, – brak wydzielonych stref ekonomicznych na terenie powiatu zwiększanie się obciążenia demograficznego; – brak dostatecznego zabezpieczenia środków finansowych na realizację zadań w zakresie rozwiązywania problemów społecznych; – niskie dochody ludności i wzrastająca liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; – brak wystarczającej skuteczności działań zmierzających do włączenia osób z problemem w życie społeczne i zawodowe; – emigracja ludzi młodych i wykształconych do większych ośrodków lub za granicę; – duże koszty zatrudnienia m.in. obciążenia fiskalne pracodawcy wynikające z przepisów o zatrudnieniu pracowników i w związku z tym wzrost szarej strefy na rynku pracy; – utrzymujące się bezrobocie w kraju i na lokalnym rynku pracy; – trudna sytuacja ekonomiczna rodzin.

Edukacja publiczna i opieka nad dziećmi	
+ duże możliwości rozwoju edukacyjnego dla osób szczególnie uzdolnionych (stypendia, programy rozwoju); + edukacja osób odpowiedzialnych za realizację podstawowych zadań społecznych; + rozwój szkolnictwa wyższego; + szkolenia pracowników pomocy społecznej; + rozwój szkolnictwa zawodowego.	– duża odległość do szkół wyższych; – niezgodność profili kształcenia zawodowego z istniejącymi potrzebami rynku pracy; – atrakcyjniejsza oferta edukacyjna dużych aglomeracji połączona z ofertą pracy; – likwidacja kierunków kształcenia w zawodach niszowych z uwagi na nieopłacalność ekonomiczną procesu edukacji; – niedostateczne wypełnianie funkcji opiekuńczo-wychowawczych przez rodziców; – występowanie zagrożeń funkcjonowania rodziny: uzależnienia, bezrobocie, przemoc w rodzinie; – rozpad rodzin.
Ochrona zdrowia	
+ wdrażanie nowoczesnych strategii pomocowych i podniesienie poziomu świadomości społecznej, w tym w zakresie potrzeby profilaktyki i zdrowego stylu życia; + promocja zdrowego stylu życia w mediach; + dostępne środki finansowe w ramach programów Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych; + stosunkowo nieduża odległość do Specjalistycznego Szpitala Podkarpackiego Ośrodka Onkologicznego w Brzozowie.	– narastające zubożenie społeczeństwa; – brak zainteresowania profilaktyką i promocją zdrowia ze strony mieszkańców.
Pomoc społeczna, polityka prorodzinna oraz jakość zamieszkiwania (w tym potrzeba schronienia i wyżywienia)	
+ dobrze działające instytucje pomocowe na terenie powiatu; + istnienie regulacji prawnych zapewniających ochronę dóbr osobom objętym lub narażonym na wykluczenie społeczne; + korzyści wynikające z integracji europejskiej; + rosnąca świadomość społeczna problemów społecznych i możliwości ich rozwiazywania; + stałe szkolenie, doskonalenie zawodowe pracowników pomocy społecznej; + dostępność kredytów mieszkaniowych; + pomoc państwa w zakresie dożywiania.	– niskie kryterium dochodowe dopuszczające do świadczenia pomocy społecznej; – pogłębianie się zjawiska dziedziczenia biedy; – bezradność i bierność rodzin w rozwiązywaniu problemów życiowych; – długotrwałe uzależnienie rodzin od pomocy społecznej; – ograniczona dostępność korzystania z opieki w Domach Pomocy Społecznej ze względu na wysokie koszty utrzymania osób; – brak całościowych i spójnych rozwiązań integrujących działania gminy i powiatu w sferze polityki społecznej;

	– słabo rozwinięte postawy społeczeństwa obywatelskiego; – szerzenie się postawy konsumpcyjnej; – zgubienie pewnej części społeczeństwa w okresie intensywnych przemian społeczno-gospodarczych.
Kultura	
+ aktywna młodzież; + pozyskiwanie środków zewnętrznych; + społeczna odpowiedzialność biznesu za kulturę (sponsorzy).	– nakierowanie oferty kulturalnej przede wszystkim na turystów, a niedostrzeganie potrzeb kulturowych mieszkańców; – wykorzystywanie kultury i wielkich wydarzeń kulturalnych, jako narzędzia politycznego.
Rozwiązywanie problemów alkoholowych i narkomani, bezpieczeństwo	
+ efektywność i skuteczność działań na rzecz osób uzależnionych.	– duży dostęp do substancji psychoaktywnych oraz pojawianie się nowych rodzajów uzależnień; – negatywny wpływ przemian społeczno-gospodarczych na kondycję zdrowia psychicznego społeczeństwa; – niewystarczająca ilość środków przeznaczonych na realizację programów promocji i profilaktyki.
Kontakty społeczne i aktywność społeczna	
+ obsługa prawna organizacji pozarządowych; + opracowanie systemu wzajemnej komunikacji i współpracy między instytucjami publicznymi a organizacjami pozarządowymi; + tworzenie partnerstw publiczno-prywatnych.	– słabo rozwinięte postawy społeczeństwa obywatelskiego; – zanik aktywności społecznej.

4. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych

4.1. Założenia do Strategii

Przepisy ustawy o pomocy społecznej formułują zakres przedmiotowy zawartości dokumentu strategii, który zgodnie z art. 16b powinien zawierać w szczególności:

1) diagnozę sytuacji społecznej,
2) prognozę zmian w zakresie objętym strategią,
3) określenie:
   a) celów strategicznych projektowanych zmian,
   b) kierunków niezbędnych działań,
   c) sposobu realizacji strategii oraz jej ram finansowych,
   d) wskaźników realizacji działań.

Ponadto ustawa nakłada na gminy i powiat obowiązek ujęcia w Strategii programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, wspierania osób niepełnosprawnych oraz innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka.

Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z dnia 20 kwietnia 2004 r. (Dz.U. z 2008 r. Nr 69, poz. 415 z późn. zm.) wskazuje, iż jednym z zadań samorządu powiatu w zakresie polityki rynku pracy jest opracowanie i realizacja programu promocji zatrudnienia oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy stanowiącego część powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Dydnia na lata 2016-2025 zakłada zachowanie spójności tego dokumentu z przyjętymi w Unii Europejskiej standardami. Standardy obowiązujące w Unii to przede wszystkim:

- zwiększony nacisk na wzrost znaczenia współpracy samorządów lokalnych i sektora obywatelskiego (w oparciu o zasadę pomocniczości),
- dowartościowanie wolontariatu,
- podnoszenie roli edukacji i więzi społecznych w budowaniu kapitału społecznego,
- wzrost znaczenia sektora ekonomii społecznej i zatrudnienia socjalnego,
- przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu poprzez udział w programach integracyjnych i reintegracyjnych,
- dążenie do zrównoważonego rozwoju społecznego,
- działania aktywizujące całe społeczności lokalne,
- ograniczenie redystrybucyjnej funkcji programów socjalnych.

Na szczeblu krajowym polityka społeczna i integracyjna znajduje dobre umocowanie w istniejących aktach prawnych oraz polityce Państwa. Dla Gminy Dydnia pomoc społeczna stanowi jeden z istotnych elementów przezwyciężenia problemów społecznych i integracji lokalnych społeczności i środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Zasoby infrastruktury społecznej nie pozwalają na realizację wszystkich form pomocy społecznej. Ważnym celem w tym przypadku jest dalsza rozbudowa infrastruktury w zakresie poszerzenia oferty tych usług i podniesienia ich jakości.

Istnieje potrzeba stworzenia podstaw informacyjnych do podejmowania w ramach polityki społecznej decyzji strategicznych poprzez prowadzenie monitoringu zjawisk i problemów społecznych.

Skuteczna realizacja polityki społecznej w Gminie Dydnia musi być wspierana przez spójne i efektywne akcje promocyjne dobrych praktyk w zakresie rozwiązywania problemów społecznych, których celem jest m.in. wzrost świadomości społecznej.

W odniesieniu do realizowanej Strategii przyjęto następujące założenia:

- ✓ Realizacja Strategii ma służyć mieszkańcom gminy oraz instytucjom i organizacjom funkcjonującym na jej terenie.
- ✓ Decyzję o przyjęciu Strategii oraz decyzje dotyczące realizacji jej założeń podejmuje Rada Gminy.
- ✓ Strategia została opracowana przy współudziale reprezentantów społeczności gminy, co wpływa na wartość dokumentu. W pracy nad Strategią wykorzystana została wiedza ludzi najlepiej znających problemy i potrzeby społeczności lokalnej.
- ✓ Okres planowania: od 2016 roku do 2025 roku.
- ✓ Przyjmuje się, że Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy będzie zgodna z wyzwaniami strategicznymi polityki rozwoju regionalnego województwa zawartymi w Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego do 2020 roku oraz programami operacyjnymi umożliwiającymi korzystanie ze środków publicznych.

4.2. Misja

Misja to najogólniejszy cel podmiotu strategii (najczęściej jednozdaniowy) stanowiący opis wizji przyszłości gminy z jej głównymi polami aktywności w przyszłości w zakresie pomocy społecznej. Misję określono w perspektywie do roku 2020 na podstawie Misji Gminy sformułowanej w Strategii Rozwoju Gminy, przyjętej Uchwałą Rady Gminy Nr XII/79/2007 z dnia 28 grudnia 2007r.

Ze względu na swój charakter i funkcje, jakie spełnia misja, jej zasięg czasowy może wybiegać poza perspektywę przyjętą w strategii, podkreślając w ten sposób nadrzędne wartości (zasady), jakimi gmina będzie się kierować, nawet w dalekiej przyszłości, podejmując działania na rzecz realizacji swojej wizji rozwoju.

Misja do roku 2020

**Jesteśmy Gminą położoną w dolinie rzeki San,
na Pogórzu Dynowskim i Przemyskim, gdzie zasobni mieszkańcy
dbając o środowisko naturalne i bogate dziedzictwo kulturowe
budują nowoczesną infrastrukturę oraz tworzą warunki dla rozwijania
działalności gospodarczej, rozwoju ludzi, wypoczynku i turystyki.**

Misja Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Dydni do roku 2025

***W Gminie Dydnia zapewniamy wsparcie dla grup zagrożonych marginalizacją
społeczną i zawodową oraz sprzyjamy tworzeniu warunków
do wszechstronnego rozwoju społecznego mieszkańców.***

4.3. Określenie celów strategicznych i szczegółowych

Cel jest definiowany jako stan, który chcemy osiągnąć w przyszłości.

Cele strategiczne związane są z określaniem tego jaką gminą/społecznością chcemy być, co się powinno robić lub czego nie powinno się robić w gminie. Cele strategiczne związane są z decyzjami dotyczącymi alokacji zasobów i potencjałów gminy.

Cele strategiczne wyznaczają zasadniczy kierunek rozwoju gminy jako całości, są konkretyzacją misji rozwoju gminy. Są one sformułowane ogólnie jako cele funkcjonalne, tzn. wyrażające pożądane funkcje (potrzeby), które winny zostać zrealizowane (zaspokojone) w określonym horyzoncie czasu. **Pomimo swej ogólności cele strategiczne są związane z konkretną rzeczywistością – zostały sformułowane na podstawie diagnozy sytuacji w gminie – problemów i potrzeb oraz związane są z prognozą zmian w przyszłości**.

Należy je traktować w kategoriach celów - procesów rozwojowych, służących lepszemu zaspokajaniu różnorodnych potrzeb społecznych mieszkańców i gospodarki oraz przyczyniających się do wzrostu konkurencyjności i rangi gminy w regionie.

Gmina jest systemem dynamicznym, stale rozwijającym się, w którym dokonują się wielorakie przekształcenia. Dlatego bardziej adekwatnym jest dynamiczny model wyobrażania przyszłości gminy, w którym podstawę stanowi misja rozwoju oraz cele strategiczne, czyli cele - procesy rozwoju.

Realizacja zapisów misji i celów strategicznych nie jest aktem jednorazowym, lecz długotrwałym procesem stałego wzrostu jakości życia ludności oraz atrakcyjności inwestycyjnej gminy. Wynika z nich, że intencją władz samorządowych jest dążenie do tego, aby gmina stała się w gminą wielofunkcyjną, przedsiębiorczą, nowoczesną i zamożną, przy zachowaniu walorów i zasobów środowiska przyrodniczego oraz kulturowego, a więc taką, w której występowanie niekorzystnych zjawisk społecznych jest zminimalizowane.

Cele strategiczne wykraczające poza statutowe cele i zadania Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej będą realizowane przez inne podmioty posiadające odpowiednie kompetencje jak np. Powiatowy Urząd Pracy w Brzozowie.

Cel strategiczny - główny Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie

Głównym Celem strategicznym przyjętym w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Dydnia jest:

„Podniesienie jakości życia społeczności lokalnej gminy Dydnia i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu"

Cele szczegółowe zostały określone w poszczególnych sferach aktywności społecznej, dla których były definiowane problemy.

Cele szczegółowe w zakresie zabezpieczenia materialnego:

- ✓ ograniczone zjawisko ubóstwa;
- ✓ ograniczony poziom bezrobocia.

Cele szczegółowe w zakresie edukacji publicznej i opieki nad dziećmi

- ✓ zwiększenie dostępności opieki przedszkolnej;
- ✓ dostępne dożywianie dla dzieci i młodzieży;
- ✓ rozszerzona oferta zajęć opiekuńczo-wychowawczych w szkołach i poza nimi;
- ✓ dostępna oferta bezpłatnych zajęć edukacyjnych dla dorosłych;
- ✓ poprawa oferty zajęć dla dziećmi z dysfunkcjami i wadami postawy.

Cele szczegółowe w zakresie ochrony zdrowia

- ✓ poprawa dostępności całodobowej opieki nad osobami chorymi i obłożnie chorymi;
- ✓ poprawa dostępności usług lekarzy specjalistów;
- ✓ dostępna pomoc psychologiczna i prawna oraz poradnictwo specjalistyczne.

Cele szczegółowe w zakresie pomocy społecznej, polityki prorodzinnej oraz jakości zamieszkiwania

- ✓ wysoka zdolność reagowania Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w sytuacjach kryzysowych;
- ✓ zapewniona dzienna i całodobowa opieka dla osób starszych;
- ✓ dostępna oferta pomocy rodzinom wielodzietnym;
- ✓ poprawa dostępności obiektów użyteczności publicznej dla osób w podeszłym wieku i niepełnosprawnych;
- ✓ dostępne mieszkania socjalne, chronione i kryzysowe;
- ✓ zapewniona dostępność posiłków dla osób dorosłych wymagających dożywiania;
- ✓ zwiększenie aktywności zawodowej osób systematycznie korzystających z pomocy społecznej;
- ✓ stworzony lokalny wolontariat.

Cele szczegółowe w zakresie kultury

- dostępna, atrakcyjna nieodpłatna oferta kulturalna dla wszystkich grup wiekowych;
- atrakcyjna oferta bibliotek;
- wypromowane dziedzictwo lokalne.

Cele szczegółowe w zakresie bezpieczeństwa, rozwiązywania problemów alkoholowych i narkomanii

- ✓ zapewniona opieka ofiarom przemocy w rodzinie;
- ✓ ograniczenie zjawiska uzależnień od alkoholu, narkotyków i hazardu;
- ✓ ograniczenie zjawiska stosowania używek: alkohol, papierosy, dopalacze przez dzieci i młodzież.

Cele szczegółowe w zakresie kontaktów społecznych i aktywności społecznej

- ✓ poprawa stopnia zintegrowania społeczności lokalnej;
- ✓ zwiększenie aktywności społecznej mieszkańców;
- ✓ zwiększenie aktywności organizacji pozarządowych i rozwinięta współpraca władz lokalnych z organizacjami pozarządowymi;
- ✓ ograniczenie zjawiska marginalizacji cyfrowej.

4.4. Określenie wskaźników realizacji celów szczegółowych

W trakcie realizacji strategii bardzo ważny jest monitoring, czyli proces systematycznego zbierania i analizowania ilościowych i jakościowych informacji nt. wdrażanych działań operacyjnych w ramach strategii w aspekcie finansowym i rzeczowym, mający na celu zapewnienie zgodności realizacji działań operacyjnych strategii z przyjętymi założeniami i celami. Ważnym instrumentem monitoringu są obiektywnie weryfikowalne wskaźniki, które opisują cele działań operacyjnych w operacyjnie mierzalnych kategoriach i zapewniają podstawy dla mierzenia wydajności. Specyfikacja tych wskaźników umożliwia sprawdzenie wykonalności celów oraz formuje bazę dla systemu monitorowania projektu, programu czy strategii.

Wśród najważniejszych funkcji wskaźników należy wymienić to, że:

- Wskaźniki pomagają ustalać wartości docelowe dla projektu, programu, strategii oraz określać, w jakim zakresie w ramach strategii, programu lub projektu realizowane są założone wyniki.
- Są środkiem ilustrującym w wymierny sposób, co właściwie zostało zrobione w stosunku do działań planowanych pod kątem ilościowym, jakościowym oraz terminowości. Umożliwiają obiektywną weryfikację czy cele zostały osiągnięte i w jakim stopniu.
- Wskaźniki są konieczne do kontroli postępu w realizacji oraz prawidłowości realizacji zadań.

Wskaźniki zostały określone dla poszczególnych celów szczegółowych we wszystkich sferach aktywności społecznej, dla których były definiowane problemy. Wskaźniki zdefiniowano na poziomie produktów i rezultatów.

Cel strategiczny: ***Podniesienie jakości życia społeczności lokalnej gminy Dydnia i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu***	
Cele szczegółowe	**Proponowane wskaźniki realizacji celów**
Zabezpieczenie materialne	
1. Ograniczone zjawisko ubóstwa.	– Liczba osób/rodzin korzystających z pomocy i wsparcia opieki społecznej z powodu ubóstwa [osób].
2. Ograniczony poziom bezrobocia.	– Liczba osób bezrobotnych mieszkańców gminy Dydnia [osób]
Edukacja publiczna i opieka nad dziećmi	
3. Zwiększenie dostępności opieki przedszkolnej	– Liczba nowych miejsc w przedszkolach [szt.]
4. Dostępne dożywianie dla dzieci i młodzieży;	– Liczba dzieci korzystających z dożywiania [osób]
5. Rozszerzona oferta zajęć opiekuńczo-wychowawczych w szkołach i poza nimi.	– Liczba godzin zajęć pozalekcyjnych w szkołach [godz./rok] – Liczba dzieci i młodzieży uczestniczących w zajęciach pozalekcyjnych w szkołach [osób/rok – Liczba godzin zajęć pozalekcyjnych organizowanych poza szkołami [godz./rok] – Liczba dzieci i młodzieży uczestniczących w zajęciach pozalekcyjnych organizowanych poza szkołami [osób/rok]
6. Dostępna oferta bezpłatnych zajęć edukacyjnych dla dorosłych.	– Liczba bezpłatnych szkoleń i kursów dla dorosłych [szt.] – Liczba osób dorosłych uczestniczących w bezpłatnych szkoleniach i kursach [osób/rok]
7. Poprawa oferty zajęć dla dziećmi z dysfunkcjami i wadami postawy.	– Liczba ofert opieki nad dziećmi z dysfunkcjami [szt.] – Liczba dzieci z dysfunkcjami objętych opieką [osób] – Liczba ofert zajęć nad dziećmi z wadami postawy [szt.] – Liczba dzieci z wadami postawy z dysfunkcjami objętych zajęciami [osób]

Ochrona zdrowia	
8. Poprawa dostępności usług lekarzy specjalistów.	– Liczba lekarzy specjalistów przyjmujących pacjentów na terenie gminy [osób] – Liczba zorganizowanych wydarzeń zwiększających dostęp do lekarzy specjalistów [szt.]
9. Poprawa dostępności całodobowej opieki nad osobami chorymi i obłożnie chorymi.	– Liczba uruchomionych obiektów opieki nad osobami chorymi i obłożnie chorymi dla osób starszych [osób] – Liczba osób chorych i obłożnie chorych objętych opieką [osób]
10. Dostępna pomoc psychologiczna i prawna oraz poradnictwo specjalistyczne.	– Liczba gabinetów poradnictwa specjalnego i porad prawnych i psychologicznych [szt.] – Liczba korzystających z usług gabinetów poradnictwa specjalnego i porad prawnych i psychologicznych [osób/rok]
Pomoc społeczna, polityka prorodzinna oraz jakość zamieszkiwania	
11. Wysoka zdolność reagowania Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w sytuacjach kryzysowych.	– Liczba osób (badanych w ankiecie) zadowolonych z funkcjonowania GOPS [szt.]
12. Zapewniona dostępność posiłków dla osób dorosłych wymagających dożywiania.	– Liczba osób dorosłych objętych programem dożywiania [osób]
13. Zwiększenie aktywności zawodowej osób systematycznie korzystających z pomocy społecznej.	– Liczba osób systematycznie korzystających z pomocy społecznej, które podjęły pracę [osób]
14. Zapewniona dzienna i całodobowa opieka dla osób starszych.	– Liczba uruchomionych domów dziennego pobytu [szt.] – Liczba osób starszych/seniorów objętych opieką dzienną [osób]
15. Poprawa dostępności obiektów użyteczności publicznej dla osób w podeszłym wieku i niepełnosprawnych.	– Liczba obiektów, w których zlikwidowano bariery architektoniczne [szt.]
16. Dostępne mieszkania socjalne i chronione.	– Liczba nowych mieszkań socjalnych [szt.] – Liczba mieszkań chronionych [szt.]
17. Dostępna oferta pomocy rodzinom wielodzietnym.	– Liczba rodzin wielodzietnych objęta wsparciem i pomocą [szt.]
18. Stworzony lokalny wolontariat.	– Liczba osób zaangażowanych w wolontariat [osób]
Kultura	
19. Dostępna, atrakcyjna nieodpłatna oferta kulturalna dla wszystkich grup wiekowych.	– Liczba wydarzeń i aktywności kulturalnych na terenie Gminy [szt.] – Liczba osób - biernych uczestników życia kulturalnego na terenie gminy [osób] – Liczba osób aktywnie uczestniczących w życiu kulturalnym [osób]
20. Atrakcyjna oferta bibliotek.	– Liczba użytkowników bibliotek [osób]
21. Wypromowane dziedzictwo lokalne.	– Liczba imprez mających na celu zachowane tradycji oraz dziedzictwa kulturowego i historycznego [szt.] – Liczba osób zaangażowanych w organizację imprez i inne działania mające na celu zachowane tradycji i dziedzictwa kulturowego i historycznego [osób] – Liczba zrealizowanych projektów mających na celu zachowane tradycji oraz dziedzictwa kulturowego i historycznego [szt.]
Bezpieczeństwo, rozwiązywanie problemów alkoholowych i narkomanii	
22. Zapewniona opieka ofiarom przemocy w rodzinie.	– Liczba osób będących ofiarami przemocy w rodzinie objętych opieką [osób]
23. Ograniczenie zjawiska uzależnień od alkoholu, narkotyków i hazardu.	– Liczba osób notowanych jako zagrożone z tytułu nadużywania alkoholu, narkotyków lub uzależnione od hazardu [osób]

	– Liczba rodzin korzystających z pomocy i wsparcia opieki społecznej z powodu alkoholizmu lub innych uzależnień [szt.]
24. Ograniczenie zjawiska stosowania używek: alkohol, papierosy, dopalacze przez dzieci i młodzież.	– Liczba dzieci i młodocianych notowanych jako zagrożone z tytułu korzystania z używek [osób]
Kontakty społeczne i aktywności społeczne	
25. Zwiększenie aktywności społecznej mieszkańców.	– Liczba funkcjonujących lokalnych organizacji pozarządowych [szt.] – Liczba członków lokalnych organizacji pozarządowych [osób] – Liczba podjętych akcji charytatywnych wobec osób dotkniętych niedostosowaniem społecznym [szt.] – Liczba osób/wolontariuszy uczestniczących w akcjach charytatywnych wobec osób dotkniętych niedostosowaniem społecznym [osób];
26. Poprawa stopnia zintegrowania społeczności lokalnej.	– Liczba zorganizowanych imprez integrujących mieszkańców gminy [szt.] – Liczba uczestników imprez integrujących mieszkańców gminy [osób] – Liczba osób objętych projektami integrującymi mieszkańców gminy [osób] – Liczba zrealizowanych projektów integrujących mieszkańców gminy [szt.]
27. Zwiększenie aktywności organizacji pozarządowych i rozwinięta współpraca władz lokalnych z organizacjami pozarządowymi.	– Liczba funkcjonujących lokalnych organizacji pozarządowych współpracujących z władzami lokalnymi [szt.] – Liczba wspólnych inicjatyw władz lokalnych i organizacji pozarządowych z terenu gminy [szt.]
28. Ograniczenie zjawiska marginalizacji cyfrowej	– Liczba punktów bezpłatnego dostępu do Internetu [osób] – Liczba osób objętych działaniami z zakresu włączenia cyfrowego [osób]

4.5. Ustalenie priorytetów

Cele szczegółowe realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Dydnia zostały uszeregowane hierarchicznie jako cele wysokopriorytetowe, średniopriorytetowe i niskopriorytetowe. Uszeregowanie celów zostało przyporządkowane hierarchizacji zidentyfikowanych problemów. Uszeregowanie celów prezentuje poniższa tabela.

Tabela 6. Hierarchizacja celów szczegółowych

Cele wysokopriorytetowe
✓ ograniczone zjawisko ubóstwa; ✓ ograniczony poziom bezrobocia. ✓ wysoka zdolność reagowania Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w sytuacjach kryzysowych; ✓ zapewniona dzienna i całodobowa opieka dla osób starszych; ✓ dostępna oferta pomocy rodzinom wielodzietnym; ✓ poprawa dostępności obiektów użyteczności publicznej dla osób w podeszłym wieku i niepełnosprawnych; ✓ dostępne mieszkania socjalne, chronione i kryzysowe; ✓ zapewniona dostępność posiłków dla osób dorosłych wymagających dożywiania; ✓ zwiększenie aktywności zawodowej osób systematycznie korzystających z pomocy społecznej; ✓ stworzony lokalny wolontariat. ✓ zapewniona opieka ofiarom przemocy w rodzinie;

✓ ograniczenie zjawiska uzależnień od alkoholu, narkotyków i hazardu; ✓ ograniczenie zjawiska stosowania używek: alkohol, papierosy, dopalacze przez dzieci i młodzież. ✓ dostępne dożywianie dla dzieci i młodzieży.
Cele średnio i niskopriorytetowe
✓ rozszerzona oferta zajęć opiekuńczo-wychowawczych w szkołach i poza nimi; ✓ dostępna oferta bezpłatnych zajęć edukacyjnych dla dorosłych; ✓ poprawa oferty zajęć dla dziećmi z dysfunkcjami i wadami postawy. ✓ poprawa dostępności całodobowej opieki nad osobami chorymi i obłożnie chorymi; ✓ poprawa dostępności usług lekarzy specjalistów; ✓ dostępna pomoc psychologiczna i prawna oraz poradnictwo specjalistyczne. ✓ dostępna, atrakcyjna nieodpłatna oferta kulturalna dla wszystkich grup wiekowych; ✓ atrakcyjna oferta bibliotek; ✓ wypromowane dziedzictwo lokalne. ✓ poprawa stopnia zintegrowania społeczności lokalnej; ✓ zwiększenie aktywności społecznej mieszkańców; ✓ zwiększenie aktywności organizacji pozarządowych i rozwinięta współpraca władz lokalnych z organizacjami pozarządowymi; ✓ ograniczenie zjawiska marginalizacji cyfrowej.

Źródło: opracowanie własne

4.6. Strategie działania do celów szczegółowych Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych

Realizacja celów jest możliwa poprzez strategie działania. Strategie działania to względnie trwałe sposoby działania związane z realizacją celów strategicznych i określane są na podstawie zidentyfikowanych czynników rozwojowych. Innymi słowy, strategie działania określają, co robić, aby osiągnąć założone wcześniej cele. Są związane z relacją, jaka występuje pomiędzy Gminą, a jej specyficznym otoczeniem.

Specyficzne otoczenie - jest to otoczenie, z którym Gmina ma bezpośrednie powiązania (wzajemne oddziaływania), np.: użytkownicy oferty Gminy, dostawcy, konkurenci.

Szerokie otoczenie - jest to pozostałe otoczenie (cały świat), z którym Gmina nie ma aktualnie bezpośrednich powiązań, lecz mogą się one pojawić w przyszłości.

Strategie działania do podjęcia przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dydni, Urząd Gminy w Dydni, inne jednostki organizacyjne lub inne podmioty, instytucje, prowadzące do realizacji celów:

Cele szczegółowe	Strategie działania
✓ ograniczone zjawisko ubóstwa; ✓ ograniczony poziom bezrobocia.	- promowanie wśród zagrożonych utratą bezpieczeństwa socjalnego aktywnych postaw i grup wsparcia; - udzielanie świadczeń z pomocy społecznej;

	- stworzenie spójnego systemu wsparcia dla rodzin wielodzietnych (np. Samorządowa Karta Dużej Rodziny); - stworzenie spójnego systemu wsparcia dla rodzin dotkniętych dysfunkcjami społecznymi; - zapobieganie społecznej izolacji i marginalizacji najsłabszych i najbardziej zagrożonych osób/rodzin; - organizowanie grup samopomocy; - współuczestniczenie w organizowaniu akcji charytatywnych na rzecz osób ubogich - wspieranie osób ubogich pracą socjalną (w tym zawieranie kontraktów socjalnych) - opracowanie i realizacja lub współudział w realizacji programów i projektów na rzecz zagrożonych i dotkniętych ubóstwem oraz rodzin wielodzietnych. - aktywizacja lokalnego rynku pracy; - promocja i wsparcie samozatrudnienia; - aktywizacja zawodowa i społeczna osób objętych pomocą społeczną; - współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy w zakresie upowszechniania ofert pracy oraz informacji o usługach poradnictwa zawodowego i o szkoleniach dla osób bezrobotnych; - prowadzanie pracy socjalnej z osobami bezrobotnymi; - realizacja projektów aktywizujących bezrobotnych w tym współfinansowanych ze środków zewnętrznych; - podejmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi i podmiotami ekonomii społecznej o ponadgminnym zasięgu działania; - wykorzystywanie we współpracy PUP Brzozów instrumentu prac społeczno-użytecznych i innych.
✓ zwiększenie dostępności opieki przedszkolnej; ✓ dostępne dożywianie dla dzieci i młodzieży; ✓ rozszerzona oferta zajęć opiekuńczo-wychowawczych w szkołach i poza nimi; ✓ dostępna oferta bezpłatnych zajęć edukacyjnych dla dorosłych; ✓ poprawa oferty zajęć dla dziećmi z dysfunkcjami i wadami postawy.	- dostosowywanie liczby miejsc wychowania przedszkolnego do aktualnych potrzeb; - wspieranie podmiotów uruchamiających obiekty wychowania przedszkolnego; - uruchomienie świetlic socjoterapeutycznych i środowiskowych i prowadzenie zajęć dla dzieci; - systematyczne doposażanie placówek oświatowych w sprzęt i pomoce dydaktyczne; - modernizacja i rozwój bazy placówek oświatowych; - prowadzenie pedagogizacji rodziców; - rozszerzanie oferty zajęć pozaszkolnych; - realizacja programów i projektów edukacyjnych dla osób dorosłych; - stworzenie oferty edukacyjnej dla dorosłych we współpracy z instytucjami oświatowymi, organizacjami

	pozarządowymi i innymi podmiotami funkcjonującymi w systemie oświaty; - organizacje zajęć korekcyjnych dla dzieci z wadami postawy.
✓ poprawa dostępności całodobowej opieki nad osobami chorymi i obłożnie chorymi; ✓ poprawa dostępności usług lekarzy specjalistów; ✓ dostępna pomoc psychologiczna i prawna oraz poradnictwo specjalistyczne.	- uruchamianie i wspieranie powstawania obiektów typu Zakłady Opiekuńczo-Lecznicze; - wspieranie powstawania gabinetów lekarzy specjalistów; - podejmowanie współpracy z PCPR, PUP, PFRON w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych; - likwidowanie barier architektonicznych; - zapobieganie społecznej izolacji i marginalizacji osób niepełnosprawnych; - realizacja projektów integrujących osoby niepełnosprawne ze środowiskiem; - zapobieganie chorobom cywilizacyjnym, propagowanie troski o swoją sprawność i kondycję fizyczną, upowszechnianie znajomości zasad udzielania pierwszej pomocy; - propagowanie zasad racjonalnego stylu odżywiania się; - upowszechnianie wiedzy w zakresie profilaktyki zdrowotnej; - podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców.
✓ wysoka zdolność reagowania Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w sytuacjach kryzysowych; ✓ zapewniona dzienna i całodobowa opieka dla osób starszych; ✓ dostępna oferta pomocy rodzinom wielodzietnym; ✓ poprawa dostępności obiektów użyteczności publicznej dla osób w podeszłym wieku i niepełnosprawnych; ✓ dostępne mieszkania socjalne, chronione i kryzysowe; ✓ zapewniona dostępność posiłków dla osób dorosłych wymagających dożywiania; ✓ zwiększenie aktywności zawodowej osób systematycznie korzystających z pomocy społecznej; ✓ stworzony lokalny wolontariat.	- organizowanie szkoleń, kursów dla kadry GOPS w Dydni; - rozwijanie zespołu interdyscyplinarnego poprzez szkolenia i zajęcia warsztatowe; - dostosowywanie bazy lokalowej GOPS w Dydni i wyposażenia do aktualnych potrzeb; - opracowywanie i realizacja programów na rzecz osób dotkniętych ubóstwem; - objęcie pomocą finansową, rzeczową, psychologiczną i prawną (zgodnie z obowiązującymi przepisami) wszystkich osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej; - obejmowanie możliwie jak najszerszą opieką dzieci z rodzin gorzej prosperujących (w tym patologicznych); - współpraca z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w zakresie pomocy rodzinom z problemami; - budowa mieszkań socjalnych, chronionych i kryzysowych; - adaptacja istniejących obiektów na mieszkania socjalne, chronione i kryzysowe;

	- organizowanie dożywania dla osób dorosłych lub pomocy finansowej i rzeczowej osobom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej; - rozwijanie oferty usług opiekuńczych; - utworzenie zorganizowanej formy dziennego pobytu dla seniorów np. Dom Dziennego Pobytu lub Klub Seniora; - utworzenie zorganizowanej formy całodobowego pobytu dla seniorów; - stworzenie spójnego systemu wsparcia dla rodzin wielodzietnych (np. Samorządowa Karta Dużej Rodziny); - współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych i starszych; - tworzenie wolontariatu – angażowanie osób mogących wspierać osoby starsze i niepełnosprawne; - organizowanie aktywnych form spędzania wolnego czasu dla osób starszych. - organizowanie pomocy żywnościowej – akcje charytatywne.
✓ dostępna, atrakcyjna nieodpłatna oferta kulturalna dla wszystkich grup wiekowych; ✓ atrakcyjna oferta bibliotek; ✓ wypromowane dziedzictwo lokalne.	- rozwijanie aktywności kulturalnej dla dzieci, młodzież i dorosłych mieszkańców gminy z wykorzystaniem komunalnych obiektów kultury; - edukowanie społecznych animatorów i instruktorów kultury, sportu, rekreacji i wypoczynku; - dostosowywanie liczebności kadry animatorów i instruktorów kultury, sportu, rekreacji i wypoczynku do aktualnych potrzeb; - rozwijanie świadomości społeczeństwa w zakresie ważności potrzeb kultury i rozwoju duchowego poprzez organizowanie atrakcyjnych imprez oraz promocję dobrych praktyk; - zwiększanie dostępu do oferty kulturalnej mieszkańców poszczególnych miejscowości; - rozwijanie oferty imprez masowych/plenerowych; - systematyczne uatrakcyjnianie oferty bibliotek; - doposażanie zespołów artystycznych w konieczny sprzęt i stroje; - nieodpłatne udostępnianie bazy technicznej do prowadzenia działalności zespołów artystycznych promujących gminę; - wspieranie działalności zespołów artystycznych, w tym w uczestnictwie w imprezach poza obszarem gminy; - wspieranie społecznych animatorów i instruktorów kultury.
✓ zapewniona opieka ofiarom przemocy w rodzinie; ✓ ograniczenie zjawiska uzależnień od alkoholu, narkotyków i hazardu;	- rozszerzanie dostępu do wsparcia psychologicznego, prawnego i społecznego dla rodzin dotkniętych przemocą, alkoholizmem, narkomanią i innymi uzależnieniami; - intensyfikowanie działań edukacyjnych i informacyjnych w zakresie przemocy w rodzinie, alkoholizmu i narkomanii skierowanych do dzieci i młodzieży;

✓ ograniczenie zjawiska stosowania używek: alkohol, papierosy, dopalacze przez dzieci i młodzież.	- inicjowanie i udział w kampaniach społecznych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie; - zwiększanie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej z zakresu profilaktyki uzależnień i przeciwdziałania przemocy w rodzinie; - realizacja Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie; - prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej, w szczególności dla dzieci i młodzieży.
✓ poprawa stopnia zintegrowania społeczności lokalnej; ✓ zwiększenie aktywności społecznej mieszkańców; ✓ zwiększenie aktywności organizacji pozarządowych i rozwinięta współpraca władz lokalnych z organizacjami pozarządowymi; ✓ ograniczenie zjawiska marginalizacji cyfrowej.	- prowadzenie Klubów integracji oraz kierowanie do centrów integracji społecznej; - prowadzenie działań uświadamiających społeczność lokalną i likwidujących obojętność i niechęć środowiska wobec osób dotkniętych niedostosowaniem społecznym; - zachęcanie mieszkańców do udziału w rozwiązywanie lokalnych problemów społecznych oraz wspieranie inicjatyw społecznych; - inicjowanie powstawania w gminie nowych organizacji funkcjonujących w obszarze polityki społecznej i zachęcanie istniejących do działań w tym obszarze; - realizowanie projektów w zakresie aktywizacji społecznej z organizacjami pozarządowymi z terenu gminy i powiatu; - współpraca różnych lokalnych organizacji pozarządowych ze szkołami w zakresie realizacji projektów edukacyjnych i wychowawczych; - aktywizowanie środowisk lokalnych poprzez tworzenie organizacji pozarządowych; - udzielanie pomocy organizacjom w skutecznym pozyskiwaniu środków pomocowych przeznaczanych na działania prospołeczne; - uruchamianie bezpłatnych punktów dostępów do Internetu; - realizacja projektów ograniczania marginalizacji cyfrowej dla osób wykluczonych powodu ubóstwa i innych.

4.7. Zadania realizacyjne Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych

Realizacja celów jest możliwa poprzez zadania realizacyjne. **Zadania realizacyjne** to sposoby działania związane z realizacją celów strategicznych i określane są na podstawie zidentyfikowanych czynników rozwojowych. Innymi słowy, zadania realizacyjne określają, co robić, aby osiągnąć założone wcześniej cele, tzn. określają przedsięwzięcia służące osiąganiu wyznaczonych celów szczegółowych i mogą być formułowane, jako programy, projekty (złożone przedsięwzięcia realizowane przez wiele jednostek/parterów lub stanowisk) oraz zadania (mogą być przypisane pojedynczym jednostkom lub stanowiskom) czy polityki szczegółowe.
Stanowią one element wdrożeniowy strategii. Są związane z relacją, jaka występuje pomiędzy gminą, a jej specyficznym otoczeniem.

Programy i projekty będą podejmowane przez podmiot Strategii jakim jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dydni oraz Gmina Dydnia, a także inne podmioty, organizacje, instytucje – partnerzy realizacji Strategii.

Zadania będą podejmowane przede wszystkim przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dydni, mogą to być zadania zlecone lub przedsięwzięte w ramach obowiązujących kompetencji.

Polityki szczegółowe to różnego rodzaju przepisy prawa lokalnego wspierające rozwiązywanie problemów społecznych, a więc podejmowane przez Radę Gminy.

Zadania realizacyjne zostały wyznaczone dla poszczególnych sfer aktywności społecznej. Realizacja wyznaczonych działań przyczyni się do osiągnięcia celów szczegółowych i celu strategicznego, a poprzez to misji określonej w przedmiotowej Strategii. Zadania te zostaną zrealizowane poprzez opracowanie określonych projektów, programów, zadań i polityk szczegółowych.

4.8. Harmonogram najważniejszych zadań związanych z realizacją Strategii

Przedmiotowa Strategia dotyczy okresu programowania w Unii Europejskiej w ramach budżetu Wspólnoty na lata 2014-2020. Zadania zakładane do podjęcia w ramach realizacji Strategii mają na celu rozwiązanie zidentyfikowanych problemów społecznych, które zostały uszeregowane według stopnia ważności. Koniecznym zatem pozostaje rozpoczęcie realizacji Strategii od realizacji zadań przyczyniających się do rozwiązywania problemów wysokopriorytetowych i osiągnięcia celów im przyporządkowanych.

Zakładany okres realizacji został zatem podzielony na podokresy związane z opracowaniem i przyjęciem Strategii, realizacji działań związanych odpowiednio z celami wysoko-, średnio- i nisko-priorytetowymi. Dodatkowo po zakończeniu realizacji Strategii została przewidziana jej ewaluacja ex-post.

Harmonogram zadań związanych z realizacją Strategii został przedstawiony na poniższym schemacie.

Schemat 1. Harmonogram zadań związanych z realizacją Strategii

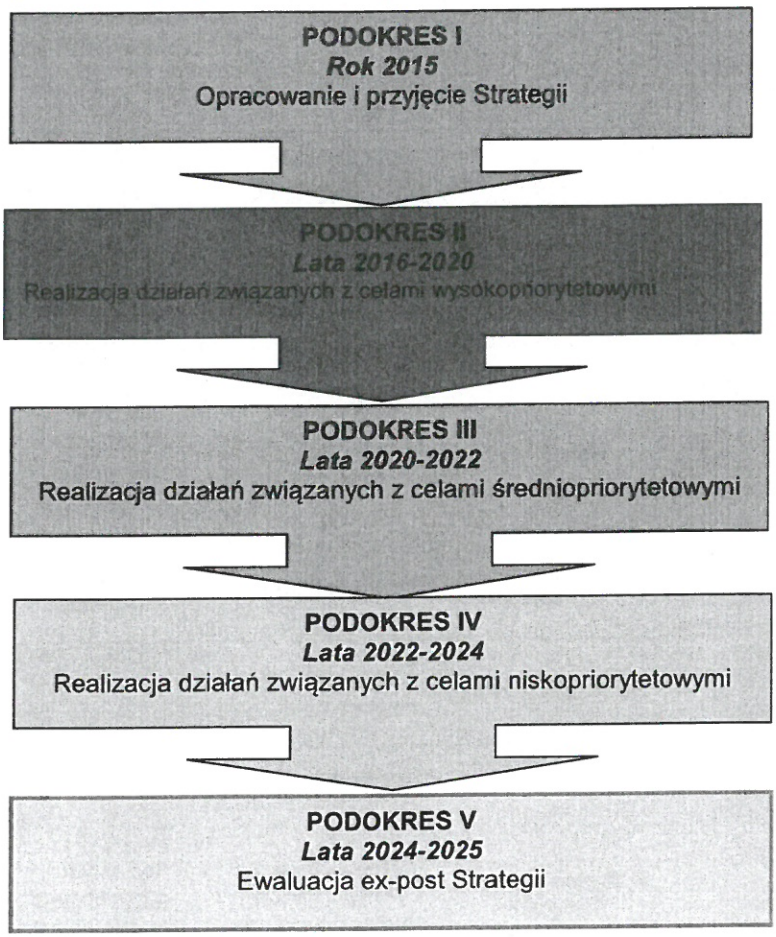

Źródło: opracowanie własne

Podział okresu realizacji Strategii na podokresy ma charakter ramowy. Strategia jest dokumentem elastycznym i „otwartym" zatem przyporządkowanie celów do podokresów ma charakter kierunkowy i w trakcie jej realizacji może zaistnieć konieczność dostosowania hierarchii do bieżącej sytuacji.

Szczegółowy harmonogram planowanych do realizacji zadań z uwzględnieniem realizatorów i partnerów oraz źródeł finansowania przedstawia poniżej zamieszczona tabela.

Lp.	Nazwa zadania realizacyjnego	Lata realizacji	Odpowiedzialny/ koordynator	Partnerzy	Źródła finansowania
1.	Aktywizacja i integracja osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym	Projekt w okresie 2014-2020	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	– GKRPA, – UG, – Akcja Katolicka	– budżet gminy, – źródła zewnętrzne (EFS).
2.	Poprawa jakości kształcenia ogólnego	Projekty w okresie 2014-2020	ZOS	– UG, – placówki oświatowe.	– budżet gminy, – źródła zewnętrzne (EFS).
3.	Poprawa infrastruktury budynków	Projekt w okresie 2014-2020	Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	– placówki oświatowe,	– budżet gminy,

	przeznaczonych do adaptacji na mieszkania wspomagane, chronione, socjalne			– organizacje pozarządowe, – przedsiębiorcy.	– źródła zewnętrzne (EFS).
4.	Zwiększenie dostępu do usług społecznych i zdrowotnych.	Projekt w okresie 2014-2020	Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	– organizacje pozarządowe, – GKRPA.	– budżet gminy, – źródła zewnętrzne.
5.	Zwiększenie liczby miejsc wychowania przedszkolnego	Projekt w okresie 2014-2020	Urząd Gminy, Zespół Obsługi Szkół	– placówki oświatowe, – organizacje pozarządowe.	– budżet gminy, – źródła zewnętrzne.
6.	Udzielanie kompleksowego wsparcie rodzinie w jej funkcjach wychowawczych, opiekuńczych i socjalnych	Zadania ciągłe 2015-2024	Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	– placówki oświatowe, – PCPR, – kuratorzy, – GKRPA	– budżet gminy, – źródła zewnętrzne.
7.	Rewitalizacja Programu Wspierania Rodziny w Gminie	Dokument źródłowy	Dokument źródłowy	Dokument źródłowy	Dokument źródłowy
8.	Realizacja rządowych programów osłonowych	W miarę potrzeb	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej		
9.	Wprowadzenie Rządowej Karty Dużej Rodziny		Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej		
10.	Udzielanie pomocy finansowej i rzeczowej	Zadania ciągłe 2015-2024	Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	– placówki oświatowe, – organizacje pozarządowe, – PCPR	– budżet gminy, – źródła zewnętrzne
11.	Udzielanie pomocy w formie posiłku lub zasiłku celowego na zakup posiłku	Zadania ciągłe 2015-2024	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	– placówki oświatowe, – samorząd gminny,	– budżet gminy, – źródła zewnętrzne, – program rządowy
12.	Przeciwdziałanie uzależnieniu od pomocy społecznej	Zadania ciągłe 2015-2024	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	– placówki oświatowe, – samorząd gminny,	– budżet gminy, – źródła zewnętrzne
13.	Stworzenie możliwości korzystania przez dzieci i rodziców z pomocy psychologicznej	Zadania ciągłe 2015-2024	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	– placówki oświatowe, – samorząd gminny, – PCPR,	– budżet gminy, – źródła zewnętrzne
14.	Edukacja rodziców w pełnieniu właściwych ról w rodzinie	Zadania ciągłe 2015-2024	Zespół Obsługi Szkół	– placówki oświatowe, – samorząd gminny, – PCPR, – GOPS	– budżet gminy, – źródła zewnętrzne
15.	Prowadzenie programów profilaktycznych dla dzieci i młodzieży	Zadania ciągłe 2015-2024	Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	– placówki oświatowe, – samorząd gminny,	– budżet gminy, – źródła zewnętrzne

				– GOPS	
16.	Zapewnienie alternatywnych form spędzania wolnego czasu dla rodzin	Zadania ciągłe 2015-2024	Gminny Ośrodek Kultury Bibliotek Promocji i Wypoczynku, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	– placówki oświatowe, – samorząd gminny, – GOPS, – parafie, – przedsiębiorcy, – organizacje pozarządowe	– budżet gminy, – źródła zewnętrzne
17.	Promowanie i organizowanie różnych form integracji rodzin i realizacji programów wspierających rodziny	Zadania ciągłe 2015-2024	Zespół Obsługi Szkół, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	– placówki oświatowe, – samorząd gminny, – GKRPA, – GOPS, – parafie, – przedsiębiorcy	– budżet gminy, – źródła zewnętrzne
18.	Nawiązanie partnerstw o zasięgu lokalnym w zakresie wsparcia rodziny	2016-2024	Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	– GKRPA, – GOPS, – parafie, – przedsiębiorcy	– budżet gminy, – źródła zewnętrzne
19.	Stworzenie systemu pomocy rodzinie w sytuacji kryzysowej, traumatycznej	Zadania ciągłe 2015-2024	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	– placówki oświatowe, – samorząd gminny, – PCPR, – kuratorzy, – GOPS.	– budżet gminy, – źródła zewnętrzne
20.	Organizowanie wypoczynku dla dzieci i młodzieży	Zadania ciągłe 2015-2024	Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	– placówki oświatowe, – samorząd gminny, – GOPS, – parafie, – przedsiębiorcy	– budżet gminy, – źródła zewnętrzne
21.	Organizowanie pomocy dla dzieci i młodzieży w formie świetlic	Zadania ciągłe 2015-2024	Zespół Obsługi Szkół, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	– placówki oświatowe, – samorząd gminny, – GOPS, – parafie, – przedsiębiorcy	– budżet gminy, – źródła zewnętrzne, – sponsorzy
22.	Organizowanie pomocy dla osób starszych np. Dzienny Dom Pomocy lub Klub Seniora	Zadania ciągłe 2015-2024	Gmina Dydnia lub inne podmioty	– samorząd gminny, – GOPS, – parafie, – przedsiębiorcy	– budżet gminy, – źródła zewnętrzne, – sponsorzy

5. Źródła finansowania

Finansowanie pomocy społecznej realizowane jest w oparciu o zasady wynikające z ustawy o finansach publicznych z 27 sierpnia 2009 (Dz. U. z 2013r., poz. 885 z późn. zm.) oraz ustawy o rachunkowości (Dz. U. z 2013r., poz. 330 z późn. zm.). Przy finansowaniu instytucji pomocy społecznej działających w ramach samorządu zastosowanie mają także właściwe ustawy:

- o samorządzie gminnym – 8 marca 1990 Dz. U. z 2015r., poz. 1515 z późn. zm.),
- ustawa o pomocy społecznej – 12 marca 2004 Dz. U. z 2015r., poz. 163 z późn. zm.).

Zasady finansowania zależne są od typu realizowanego zadania oraz formy organizacyjno-prawnej jednostki.

Źródła finansowania Gminnych Ośrodków Pomocy Społecznej:

- środki własne,
- środki z budżetu państwa.

Realizacja misji, celu strategicznego, celów szczegółowych i strategii działania oraz działań operacyjnych sformułowanych w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych będzie finansowana z różnych źródeł. Należą do nich:

- środki finansowe z budżetu gminy w zakresie finansowania zadań własnych gminy w zakresie pomocy społecznej oraz w innych obszarach ujętych w Strategii;
- środki finansowe z Budżetu Państwa przeznaczone na zadania zlecone gminie przez administrację rządową;
- środki funduszy krajowych (Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Fundusz Ochrony Środowiska, Fundusz Mieszkaniowy);
- środki finansowe z Programów Operacyjnych finansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Decydujące znaczenie dla wykorzystania środków zewnętrznych dofinansowujących działania inwestycyjne i nieinwestycyjne będzie miało wiele czynników m.in. potencjał absorpcyjny gminy oraz innych potencjalnych beneficjentów, czyli zdolność do uzupełnienia środków pomocowych środkami własnymi oraz aktywność i umiejętność zarządzania (przygotowania i wdrażania) programów i projektów ukierunkowanych na realizację misji przyjętej w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Dydnia.

6. System wdrożenia, monitoringu i ewaluacji

System wdrażania, monitorowania i oceny Strategii w tym sposób prowadzenia komunikacji społecznej prezentuje schemat System planowania i wdrażania znajdujący się na w dalszej części rozdziału.

Planowanie i wdrażanie Strategii jest zadaniem trudnym, wymagającym współdziałania wielu podmiotów uczestniczących.

Podmiotami realizującymi przedmiotową strategię będą:

- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej,
- Rada Gminy i Wójt Gminy.

Strategia rozwiązywania problemów społecznych realizowana będzie przy współpracy społeczności lokalnej oraz niektórych instytucji i organizacji, takich jak m.in.:

- niezorganizowani - aktywni mieszkańcy gminy,
- zorganizowani mieszkańcy gminy:
  - przedstawiciele organizacji i zorganizowanych grup sektora biznesu w tym producentów rolnych,
  - przedstawiciele organizacji pozarządowych,
  - rady rodziców, przedszkola, szkoły podstawowe, zespoły szkół i szkoła muzyczna.
- Szkoły Podstawowe i Gimnazja z terenu całej gminy,
- Zakłady Opieki Zdrowotnej z terenu całej gminy,
- Parafie Rzymskokatolickie z terenu całej gminy,
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Brzozowie,
- Powiatowy Urząd Pracy w Brzozowie,
- Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego,
- Komenda Powiatowa Policji w Brzozowie oraz Posterunek Policji w Dydni.

Schemat 2. System planowania i wdrażania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych

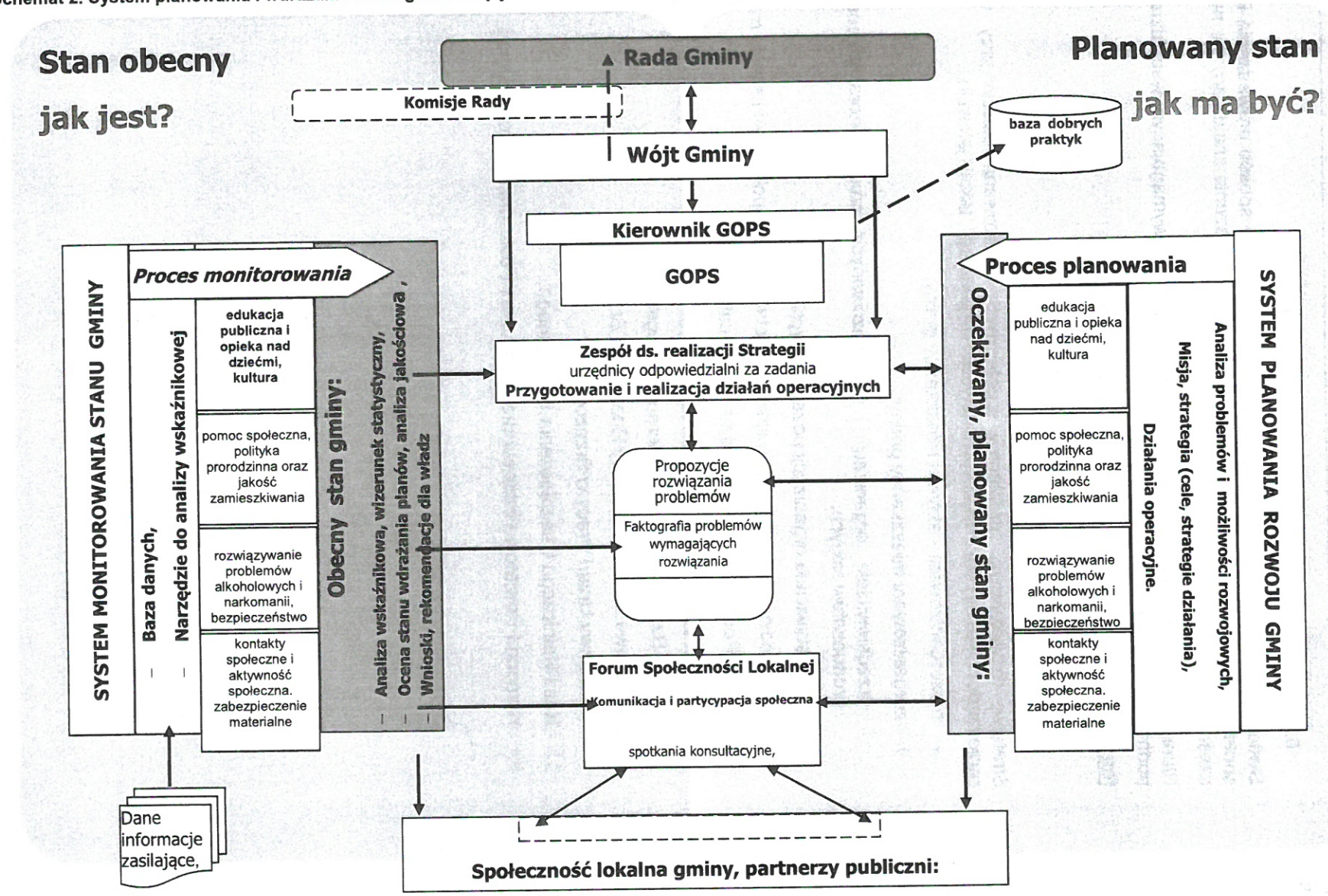

Strategia jest dokumentem elastycznym i „otwartym" na społeczną dyskusję oraz wszelkie konstruktywne uwagi i wnioski. Do zasad zarządzania strategicznego należy monitorowanie procesu wdrażania strategii i zmian zachodzących w otoczeniu oraz wprowadzanie aktualizacji korekt.

Procedura przyjęcia i wdrożenia:

- przedłożenie Radzie Gminy wstępnej wersji Strategii;
- przyjęcie Strategii uchwałą Rady Gminy;
- opracowanie rocznych planów operacyjnych zawierających zadania, projekty i programy wraz ze wskaźnikami realizacji celów (GOPS w Dydni, Urząd Gminy);
- realizacja zadań, projektów i programów ujętych w harmonogramach rocznych planów operacyjnych (GOPS w Dydni, Urząd Gminy i jednostki współpracujące);
- bieżące monitorowanie i raportowanie (GOPS w Dydni).

Proces monitorowania, oceny i wykorzystania wyników:

- odpowiedzialny za wykonanie – pracownicy GOPS w Dydni.

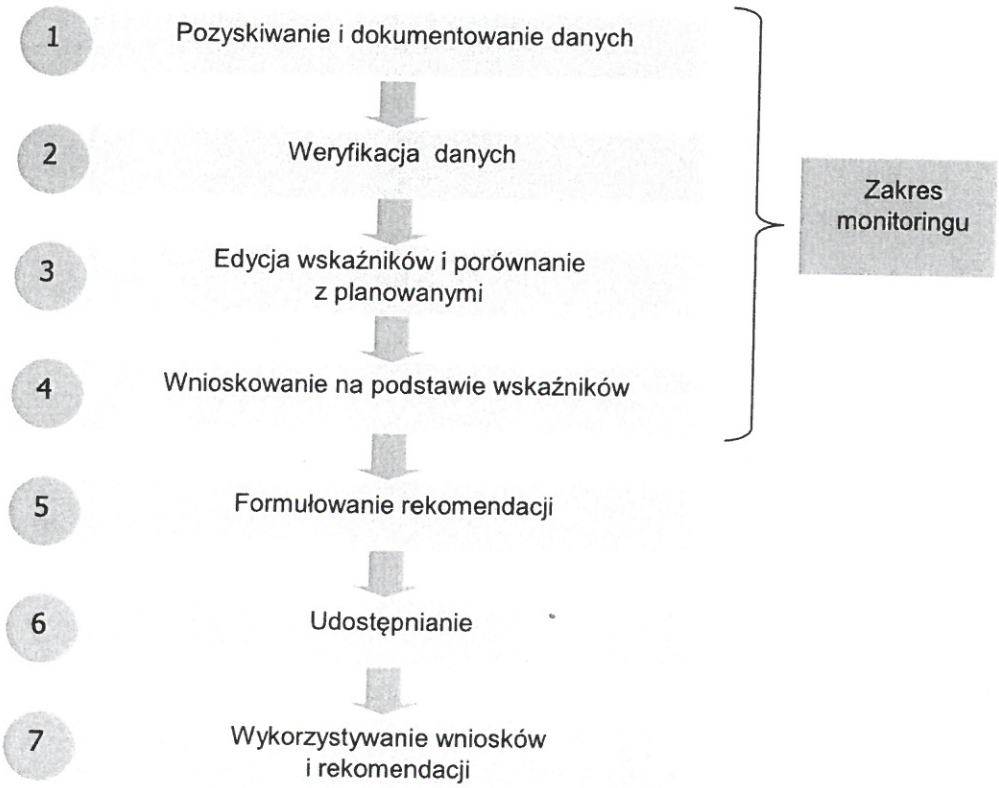

7. Spis załączników

Załącznik nr 1. Raport z badania ankietowego

Spis ilustracji

Mapy:

Mapa 1. Mapa występowania problemów społecznych 38

Tabele:

Tabela 1. Dane o korzystających z pomocy społecznej 19
Tabela 2. Powody korzystania z pomocy społecznej 19
Tabela 3. Dostępność obiektów użyteczności publicznej, administrowanych przez Gminę Dydnia dla osób niepełnosprawnych (stan na koniec grudnia 2014 r.) 46
Tabela 4. Struktura wieku mieszkańców Gminy Dydnia według grup ekonomicznych w 2014 r. 50
Tabela 5. Hierarchizacja problemów 60
Tabela 6. Hierarchizacja celów szczegółowych 74

Wykresy:

Wykres 1. Powody korzystania z pomocy społecznej w 2014 roku (struktura procentowa wg liczby rodzin) 21
Wykres 2. Skala intensywności występowania problemów społecznych w poszczególnych miejscowościach Gminy Dydnia 39

Schematy:

Schemat 1. Harmonogram zadań związanych z realizacją Strategii 81
Schemat 2. System planowania i wdrażania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych 86

PRZEWODNICZĄCY
Rady Gminy
mgr Piotr Szul